

BÖRZSÖNYI HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

VIII. évfolyam 8. szám, 2013. augusztus

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Istállóajtó (Nagy Zsolt famunkája, Tóth Attila kovács vasmunkája)

Tartalom:

- 3.-4. o.: Késett vallomás rohog feléd mielőtt vörösre vált a szemafor; (Ketykó István verse)
- 5.-16. o.: Börzsönykörnyéki református eklézsiák a 17-18. században II.; (dr Koczó József helytörténeti írása)
- 18.-21. o.: Jegyzetponton; (Bozgor Elian írása)
- 22.-26. o.: A vasutas; (Kő-Szabó Imre írása)
- 28.-51. o.: Az erdő szerepe a szokolyaiak életében; (Vasvári Zoltán képes néprajzi írása)
- 52.-53. o.: Porzulásom; Tollbamondás; (Székács László versei)
54. o.: Sem bakon, sem nyeregen; (Kovács T. István írása)
- 56.-58. o.: A barackba zárt szellem: Holt Költők Társulata, interjúk holt írókkal III. rész; (Kerekes Tamás írása)
59. o.: Fehér...fehér; (Farmosi László verse)
60. o.: Honnan? Hová?; (Kiss-Simon Miklós verse)
62. o.: Tükörcs; (B. Tóth Klára verse)
- 64.-82. o.: Emlékezések és vallomások III. rész; (Csáky Károly írásai egykori barátairól)
84. o.: Augusztus; Cs. T. zsebre teszi a karóráját; (Végh Tamás versei)
85. o.: Közeleg az ősz; (Hörömpő Gergely verse)
86. o.: Már nehezen; Maszkjainkban; Munkából hazamenet; Neked könnyű; (Horváth Ödön versei)
87. o.: Látomás; (Csáky Károly verse)
88. o.: A szülőföld varázsa; (H. Túri Klára verse)
89. o.: Lángoló erők; (Elbert Anita verse)
90. o.: Távol, közelebb; (Dobrosi Andrea verse)
- 92.-94. o.: Különleges olvasmányaim: A piciny sün és a többiek; (Kovács T. István írása)
95. o.: Fűzfa a múltó idóben; (Börzsönyi Erika verse)
- 96.-115. o.: Bemutatjuk: Nagy Zsolt bútor és épületasztalos, fafaragó
116. o.: Köszönettel; (Vasi Ferenc Zoltán verse)
117. o.: citromos; (Pongrácz Ágnes verse)
- 118.-123. o.: A nyaralás; (Pribojszky Mátyás írása)
- 124.-128. o.: Charlotte; (Szájbely Zsolt írása)
- 130.-131. o.: Beszámoló;
- 132.-135. o.: Programajánló;
- 136.-139. o.: Könyvajánló;
140. o.: Pályázat;
- 141.-144. o.: Tájékoztatók;
145. o.: Impresszum;

E havi számunkat az Érsekvadkerten élő és alkotó Nagy Zsolt bútor és épületasztalos, fafaragó tárgyainak képeivel díszítettem. Köszönet a képek közlési jogáért! A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN

Késelt vallomás robog feléd mielőtt vörösre vált a szemafor

Feleségemnek

*már huszonkét évet késelt vallomás robog feléd mielőtt vörösre vált a szemafor
volt levél is ami emberöltőket késelt s mikor kézbesítették volna a címzettnek
az már az örök vadászmezőkön pihente ki földi fáradalmait
késelt de nem elkéselt vallomás robog feléd
próbál szíved közelébe érni mielőtt vörösre vált a szemafor
egy vallomás egyszerű sallangmentes sóhajszzerű de férfiasan őszinte vallomás
melyet már illett volna korábban elmondanom neked sokszor volt már szám ráhangolva
akár az új feszített húrja de valahogyan mindig leengedtem földre fektettem
a tok mélyére zártam nem mintha féltem volna elmondani leírni egy üres fehér papírlapra
tudod sok-sok vers vallomás(féle) hagyta el ajkam és tollam mely hozzád szállt
talán nem is voltak suta buta vallomások őszintékre kíméletlenül igazakra sikeredtek
de egyetlen vallomást soha nem fogalmaztam meg a két évtized alatt
mióta hitvesem szerelmem őrangyalom vagy ez pedig csak késve most robog feléd
mielőtt vörösre vált a szemafor – soha nem köszöntem meg a nyugtalan
altatókkal sem pótolta rossz álmaid a szinte skizofrén dühkitöréseid melyek rendre miattam
váltak*

*nem köszöntem meg a virradatokat melyeket mégis mellettem töltöttél
a nappalokat mikor enni inni adtál szinte tehetetlen testemnek
s azokat a kórházban töltött hónapokat amikor úgy ahogy helyrepopofozták fájó lelkem és
tagjaim*

*nem volt kötelességed törődni velem te mégis mellettem maradtál
betartva az oltár előtt tett fogadalmad: holtomiglan holtodiglan
tudd meg hát sokszor (mindig) fáj ha sírni láttalak
legyen ez a késelt vallomás szerelmem és szeretetem megerősítése
csak azért vagyok még e földön mert vigyáztál rám
tudd meg hát egyetlen nő sem pótolhat annak ellenére hogy sokszor nem ezt mondtam
gyarlón fölényesen vágtam a szemedbe a hamisat nem kellesz van más nő
ki bármikor pótolhat de hazudtam neked akaratomon kívül de itt e vékony
sokszor fájó mellkasomban mindig jelzett egy hang és figyelmeztetett
nekem csak te vagy a NŐ az ASSZONY a KEDVES a HITVES
csak te vagy az ANYÁM a NŐVÉREM a HÚGOM
csak te vagy MÁRIA a medálon mit tőled kaptam egy iszonyatos napon
s melyet a nyakamban viselek azóta is az érme túlsó felén meg JÉZUS
tudom már nem érhet nagy baj védenek ők óvnak s hiszem halálomig velem maradnak
azután már nem kell medál nem kell hozzá szép lánc*

*mert mindennap az idők végezetéig (remélem) velük leszem...
már huszonkét évet késett vallomás robog feléd mielőtt vörösre vált a szemafor
érzem lelked megérinti ez az egyszerű vers velem élsz továbbra is
velem fekszel kelsz öregszel és megbocsátod hogy ha késve
lihegve fújtatva de mégis elértek szerény szavaim tudom lehajolsz értük
összeszeded azokat sorba rakod mint egykor az almákat anyám a szekrény tetején
s ha megszomjazol le-leemelsz közülük egyet és megkóstolod valamelyiket
rám gondolsz majd akkor is ha már nem leszek e Föld nevű égitesten
rám gondolsz s tudni fogod: mindig szerettelek ha késve is de csak kiszakadt
mellemből egy vallomás és szívedhez ért mielőtt vörösre váltott volna a szemafor...*

Verőce, 2003. augusztus 10.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

Börzsöny környéki református eklézsiák a 17-18. században II.

Adalékok a drégelypalánki/nógrádi református egyházmegye történetéhez

Migráció és a vallásfelekezetek

A török háborúk és a Rákóczi-szabadságharc befejezése után a népességpusztulás indokolta tette Magyarország egyes vidékeinek benépesítését, újratelepítését. A Börzsöny-vidék reformált településeinek többségét a belső vándorlásból vagy a tudatos telepítésből eredő népességmozgás érintette.

Hőke Lajos Adatok Hontvármegye egyházi archeológiájához című dolgozatában az Ipoly menti migrációról ekként ír: „Kövesd, ... Szob eredetileg magyar falukban 1720 táján szállítottak tótok, most a két faj egymás nyelvét beszéli, de a parochia fennállása óta a magyarok kedvéért még magyar egyházi beszéd nem tartatott...”

Hont vármegye történetében pedig azt olvashatjuk, hogy „Garamkövesd, Szob, ... hol a megfogyott magyarság közé 1720-ban tótok telepedtek, továbbá Mikola és Palánk, hova 1735-ben német katolikusokat telepítettek, megszűntek (ti. mint református anyaegyház); a Vámosmikolán maradt reformátusok pedig fiókegyházként Ipoly-Pásztóhoz csatlakoztak. Nagymaroson is kisebbségbe jutott a református vallású lakosság az 1735-ben odatelepített német katolikusokkal szemben. Drégelypalánkon, a szatmári békekötés után megszűnt a református egyház; az esztergomi érseki uradalom 1741-ben a protestáns vallásúaknak még az ott lakást is eltiltotta, az a néhány család pedig, mely még ott maradt, a katolikusok közé vétetett fel.”

Palánk

Az egyházmegye névadó településének egyháztörténeti múltját a 17. század közepétől sűrű homály fedi. Minden bizonnyal Drégelypalánkra vonatkozik Holocsány Györgynek, Hídvég plébánosának közlése: „... eddig is az én filiálisomból való kálomisták oda (Nagyorosziba) folyamodtak kommunikálni és prédikációt hallgatni.” Feltételezhetjük, hogy 1682-től már csak szórványszerű református közösség élt Palánkon. A fejedelem által biztosított vallásszabadsággal elerőtlenedése folytán a gyülekezet már nem élhetett. Mint fentebb közöltük, Reiszig Ede tudomása szerint a szatmári békekötés után szűnt meg az eklézsia, amikor az esztergomi érsek már érvényesíteni tudta birtokán földesúri jogát.

1710-től vezetik a község katolikus anyakönyveit. Régebbi falazatra Szent Erzsébet tiszteletére emelt temploma 1734-ben, majd átépítése, bővítése 1792-ben készült el. Csáky Károly is megerősíti, hogy a török háborúk befejezése után megszűnt a falu egykor erős protestáns jellege, hisz az érseki uradalom területén megtiltották a protestánsok lakhatóságát. 1735-ben Palánkra is katolikus németeket telepítettek.

Szob

A helység helvét hitvallású egyháza a 18. század első évtizedeiben még fennállt. A Felsődunamelléki Egyházkerület 1713. évi jegyzékén árva eklézsiaként szerepel. Többször említik a reformátusokat ért sérelmek jegyzékén, 1721-ben vizsgálat is folyt ügyükben. A helytartótanács 1728. évi összeírásában már nem találjuk Szobot.

A falu reformátusainak sorsa hasonlóan alakulhatott, mint a Palánkon lakóké. Mándli Gyula helytörténeti munkájában írja, hogy a török megszállás, majd az 1700-as évek elején dúló pestisjárványok erősen csökkentették a lakosságot, ezért az esztergomi káptalan, a falu földesura Nyitra melletti birtokairól szlovákokat telepített Szobra és a környező falvakba. Véleménye szerint erősítette ezt a folyamatot az ellenreformáció hatása is, mivel a káptalan felszólította szobi jobbágyait, hogy térjenek át katolikus hitre, vagy költözzenek el a településről. A lakosság egy része az Alföldre vándorolt, és helyükre szlovák katolikusok érkeztek.

A katolikus egyház anyakönyveit 1717-től vezetik. Régi templomát az esztergomi káptalan 1718-ban átépíttette, a mostani Szent László tiszteletére emelt Isten háza 1775-1778 között épült.

Helemba

A koraközépkortól egyházi birtok (dömösi prépostság, esztergomi érsekség) református gyülekezete megszűnésének körülményeit homály fedi. A Szobtól néhány kilométerre fekvő falu időközben az esztergomi káptalané lett. A szécsényi országgyűlés döntése szerint a templom a helvét hitvallásúakat illeti, a komisszáriusok Börzsönyből írásban közölték az ország határozatát. Az 1713. évi egyházkerületi jegyzékben árva egyházként szerepel. A településről szóló helytörténeti ismertető szerint – annak ellenére, hogy a katolikus földesúr nem kedvezett a református hívőknek – csupán 1777-ben tért vissza a lakosság egy része a katolikus hitre. Római katolikus temploma 1769-ben épült, anyaegyháza 1793-tól áll fenn.

Garamkövesd

A falu az esztergomi érsek birtokaként aligha rendelkezett szabad vallásgyakorlattal a Rákóczi-szabadságharc előtti években. A szécsényi országgyűlés után kiküldött vallásügyi biztosok jelentése szerint viszont Kövesden a helvét hitvallásúak kapták meg a település templomát. A templomátadás itt sem a helyszínen, hanem csak levél útján ment végbe. Tartottak ugyanis a közelben levő ellenségtől. Az 1713. évi jegyzékben a község már nem szerepel.

Az 1716-18. évi tanúvallomások után itt is megszűnt a református gyülekezet, mely valószínűleg a tótok betelepítésével hozható összefüggésben. Katolikus anyaegyházát Kicsindről 1711-ben helyezték át, temploma 1734-ben épült.

Nagymaros

Földesura 1700-tól gróf Kontzin Volcardo, 1713-tól gróf Starhemberg Tamás, majd 1737-ben a kamara visszaváltja. 1750 után a koronauradalom tartozéka.

A 16. század végén a terjedő arianizmusnak papja is akad a mezővárosban. Első ismert kálvinista prédikátora Oroszi István 1669-ből, aki egyben a palánki református egyházmegye esperese. Miként Nt. Oroszi István életútját homály fedi, akként bűvő patakhhoz hasonlatos a marosi református eklézsia sorsa is. Esze Tamás kutatása szerint a prédikátor a marosi egyház elfoglalása után (valószínűleg a török hódoltság megszűnését követően) a komáromi egyházmegyébe megy, majd innen történt elűzetése után a barsi esperességben talál menedéket. A Rákóczi-szabadságharc elején tér vissza Marosra. A város lakossága a felkelés idején nagyjából református lehetett, mert a szécsényi döntés a templomot a reformátusoknak ítéli. Az erről szóló határozatot Börzsönyből kapták meg a kiküldött vallásügyi biztosoktól. Maros életképes, prédikátort tartó egyházközség, innen kormányozza a komáromi traktustól elváló egyházmegyéjét a bujdosásából visszatérő esperes úr. A mezővárosból történt második távozásának idejét sem ismerjük. 1711-ben még palánki esperes, de Madaron, Komárom vármegye artikuláris helyén működő lelkészként. Utóda Maroson 1712–1727 között Oroszi János, aki az 1728. évi lelkész-összeírásban is szerepel. Ezt követően Maros is az árva eklézsiaik közé került: csak 1753 körül említik Dömsödi Mihály levitát. Majd a türelmi rendelet kelti életre.

Hont vármegye által 1716-18-ban elrendelt tanúvallomásokban a nagymarosi egyház ügyéről tisztelendő Hergovicz András 70 éves lelkész előadta, hogy mintegy 13 évvel a Thököly revolutio után ő adminisztrálta. Az eklézsiaának helvét hitvallású tagjai is voltak, de a stólat neki fizették. A katolikus anyaegyházat 1726-ban állították vissza.

Fellegi Mihály és Sebestyén Istvánné *A Dunakanyar bevándorlói a 18. században* című dolgozatukban (négy közeli település mellett) a török háborúk után elnéptelenedett – bár lakottságában így is folytonosságot mutató – Nagymarosra történt német telepítést vizsgálják. Az öt település közül négy a már ismert Starhemberg család birtokában állt.

Különös, hogy a szerzők nem tesznek említést az 1715. évi országos összeírás adatairól, miszerint Marus birtokon (!) 14 jobbágyot és 23 zsellért, összesen 37 adózó családfőt találtak. A családnevek alapján – megítélésem szerint – 2 családfő (Trempl) tekinthető német származásúnak.

A dolgozat írói úgy vélik, hogy a marosi lakosságot megtizedelő 1709-es pestisjárvány is indokolta a településre a szervezett migrációt. A betelepülés pontos körülményeit (kik szervezték, mikor történt) nem sikerült feltárniuk. Szerzőink az 1712–1730 közötti (katolikus) anyakönyvek vizsgálatával 50 német családnevet mutatnak ki. A beszállásolt császári csapatok 1739-ben ismét terjesztik a pestist, a járványnak 271 áldozatáról adnak hírt az anyakönyvek. A lakosság drámai fogyatkozása az uradalom vezetését arra ösztönözte, hogy új telepéseket toborozzon a német birodalom területéről. Az új jövevényeket az 1740-es

évek végén „novus svevus”, *új sváb* megjegyzéssel különböztették meg az anyakönyvekben, így 19 új német családnév tűnik fel.

Szerzőink megállapítása szerint Nagymaros lakosságának etnikai összetételét az 1700-as években ötféle csoport alkotta. Legnépesebb a német-osztrák Marosra települt, kevesebb a kálvinista magyar, valamint a közelből áttelepült helyi német (Esztergom, Dunabogdány), s akadnak egyéb helyről, mint például Burgundiából és Svájcból érkezettek, továbbá az egyre inkább elvándorló szerbek, horvátok. Szervezett betelepítésről szerintük csak a Marosra települt első német kolónia esetében beszélhetünk, kiknek többsége a Mainzi Választófejedelemségből érkezett. A betelepültek vallásáról nem szolgálnak adatokkal a cikk szerzői. Viszont annak alapján, hogy katolikus anyakönyvekből dolgoztak, joggal feltételezhetjük, hogy a német lakosok letelepítése a mezőváros rekatolizálásához járult hozzá.

Höke Lajos a 19. század második felében a megye levéltárosaként foglalkozott Maros benépesítésével. Álláspontja szerint: „250 főnyi reform. lakosai nagy részt maradékai a Hunt vezér által betelepített német gyarmatnak. 3200 kath. németei pedig 1720. és 1735. táján költöztek be bajor-frankenből a budavidéki s dunántúli többi németekkel.”

Az 1780-as években a református eklézsia ismét életre kelt. Az 1789. november 2-án tartott egyházmegyei gyűlés rendelkezése szerint a nagymarosi református templom felszentelését advent első vasárnapján tartották.

Felsőpetény

1660-ban felerészben Balassa Imre, illetve magánföldesurak birtokolták. 1715-ben 5 magyar és 5 tót, 1720-ban 4 magyar és 8 tót háztartást írtak össze.

A református gyülekezet működéséről, de elsovadásáról is kevés adattal rendelkezünk. Prédikátorát, Gere Jánost megidézik a Pozsonyba, későbbi lelkészéről nincs említés. Az 1713. évi egyházkerületi jegyzéken az árva eklézsiák között sem szerepel. Végh József a 17. század végére teszi az egyház megszűnését. Az országon belüli vándorlás erre a vidékre szlovák anyanyelvűeket hozott, mely az evangélikus vallás megerősödését eredményezte.

Felszentelt lelkészeknek minden bizonnyal hiányában lehettek, hiszen a helytartótanács 1754-ben elrendelte, hogy miután Fábry Pál felsőpetényi jegyző az evangélikus és református híveknek postillát olvas, prédikál és halottaikat eltemeti, hivatalából elmozdítottassék. 1783-ban az addig Bánk evangélikus anyaegyház filiájaként működő evangélikus gyülekezetet anyásították, 1784-ben megépült templomuk is.

Szervezett telepítés	Belső vándorlás	A migráció által kevésbé érintett
Szob: 1720 k. tótok	Nagyoroszi: magyarok, tótok	Diósjenő
Garamkövesd: 1720 k. tótok	Nógrád: tótok	Szokolya
Nagymaros: 1715-1735 németek	Rétság: tótok	Perőcsény
Mikola: 1735 németek	Felsőpetény: tótok	Ipolypásztó
Palánk: 1735 németek	Nőtincs: tótok	Dömös
Verőce: németek, szlovákok	Helemba: magyarok	
Pilismarót: magyarok, tótok, németek	Bél: magyarok	

A török hódoltság utáni népességmozgás

Órálló gyülekezetek

Diósjenő

Dvornikovich püspök Értesítőjében olvashatjuk: „*Kis Nógrád vármegyében Jenő falu, van jó földött kath. temploma, kálvinista prédikátora. Földesúr Jánoky Zsigmond eretnek.*”

1715-ben 21 magyar, 1720-ban 30 magyar háztartást írtak össze. 1740-ben még a Jánoky család, 1770-ben már herceg Esterházy Miklós a község földesura. Telepítésről nincs tudomásunk.

A *diósjenői plébánia rövid története* című leírásban olvasható, hogy már az Árpád-korban kerek templommal és önálló plébániával bíró település az esztergomi egyházmegyéhez tartozik.

A török a régi templomot feldúlta, és a 16. század végére az egész község a kálvinista vallást követte. 1686-ban az itt lakó 66 római katolikus lakos mégis pert indított a reformátusok ellen. A pert lefolytatták, és a fallal körülvett református templom megmaradt a helvét hitvallásúak birtokában. Ugyanakkor segítséget kellett adniuk a római katolikusok számára, hogy a török által elpusztított templomuk helyén újat építsenek. Mintegy hat évtized elteltével ezt az Isten házáat 1745-ben újjá kellett építeni, majd 1788-ban ismételen átépítették. Az építkezésekhez felhasználták a korábbi templomok falmaradványait is.

1700-ban a katolikusok által elfoglalásra kijelölt templomok között nem szerepelt a diósjenői református templom. A jelenlegi református templom II. József engedélyével 1791-ben épült a korábbi kisebb területű helyébe.

Diósjenő azon kevés Börzsöny-vidéki települések közé tartozik, melyekben feldolgozták a református eklézsia történetét.

A 18. század első felében itt működő lelkipásztorok: Földváry János (1700–1708), Béli István (1708–1710), Dési István vagy Miklós (1710–1712) továbbá Mányoki János (1712–1728) és Miskolczy Szijártó János (1730–1736), akik az egyházmegye esperesi tisztét is betöltötték, zavartalanul végezheték áldásos munkájukat. A gyülekezet gyarapodott.

A század második felében viszont felekezetek közti konfliktusokról is tudósítanak a gyülekezet irattárában található feljegyzések. A budai fürdők egyikébe gyógykezelésre igyekvő Pásztohai István (?1728–1747) prédikátort a nógrádi úton a helyi plébános elfogatta, és a váci püspöki börtönbe vitette.

„1731-ik esztendőben tiszt. Pásztohai István ez történt: Hogy Juniusnak elein a Buda feredőbe mentében, a Nógrádi kertek között az úton, az oda való Plébános által az úton megfogattatott és Vátzra vitetvén a Püspök akarattya parancsolattyaából tömlöczre vettetett és egész Novemberig tartatott ott fogságban. Addig pedig a Barsi Tractusból Endrédről Szokolyára jött ottani Vacanciában lévő Tiszt. Sallay János Urat ellocálta a helyébe az akkori Sénior Tiszt. Miskolczy János Úr.” Kiszabadulása után zaklatása tovább folytatódott, majd 16 év múlva elhagyta a gyülekezetet.

Utóda, Borsavai Horvát Mihály (1747–1760) ugyancsak átélte a megpróbáltatásokat. „...1748-49-es esztendőben nem bántották, hanem Anno 1750 a Nógrádi Plébános, Mesterével és Jenei Katholikusokkal a szilvát és diót még éretlen korában leverette és azóta ők használják, noha az akkori Tiszteletes Prédikátor Horvát Mihály kimenne ellene protestált; de arra a Plébános csak azt mondta: Posentes posenter agunt. Nos Mária Therezia”. A prédikátor szintén elhagyta a gyülekezetet.

Kováts Mihály (1760–1774) prédikátorsága idején, 1763-ban „építtetett az Iskola Fundamentuma”. Az eklézsia történetének közelmúltbéli feldolgozója azonban arról nem tesz említést, hogy Kováts tiszteletes úr konfliktusba került a gyülekezettel. A szövevényes ügy – mellyel még az egyházkerület is foglalkozott – talán akkori jenei törvényszék, Drégeli Mihály úr prédikátor általi megfeddéséből indult. Az eklézsia 1773-ban meg akart válni a lelkipásztortól, de vélhetően az esperes közbenjárására maradhatott. Az ügrről 1774 elejétől aztán kiterjedt levelezés maradt fenn a Ráday Levéltárban. Az egyházközség 44 családfője az előző évi végzés alapján a „töllük való megvállás” mellé adja nevét (+). Az eset érdekessége, hogy a „jenei pápisták” levélben adják tudtul, hogy „mióta Prédikátor Úr Kovács Mihály Jenőn vagyon” tiszteletesen viselte a maga hivatalát, és semmit rája nem hallottak, ami böcsülete ellen volna. Kováts Mihály ügye akként zárult, hogy 1777-ben a perőcsényi gyülekezetbe távozott.

Kármán János (1775–1792) lelkeszsége idejében, 1777-ben a régi templomot a vármegye engedélye alapján kőfallal vették körül, majd felépült a mostani templom. Torony nélkül, ugyanis a régi templom fatornya megmaradt. Az ekkor négyszáz lelkesnek mondott gyülekezet nagy áldozatot hozott építéskor.

A munkák befejezése után az építető prédikátor hirtelen meghalt.

Szigetként a Nógrádi-medencében Diósjenő ugyanakkor megmaradt magyar és kálvinista falunak. A század végére – amikor a Marótról érkezett Dienes Sámuel szolgálta itt az Urat – a gyülekezet létszáma közel 880 fő, s gyér számban akadtak más vallásúak. A 19. század elején 850 fős református anyaegyházáról tudunk.

Szokolya

Dvornikovich püspök Értesítőjében Szokola faluról ezt írja: „... van jó földött kath. temploma, kálvinista prédikátora. Földesurak: Jánoky Zsigmond és Bartakovics hátrahagyott özvegye.” 1715-ben a herceg Esterházy család szerezte meg, 1868-ig birtokolták.

A falu 1562 körül a kálvini hitvallásra tért, pálos eredetű temploma a reformátusoké lett. A szokolyai régi templom mennyezetének felirata:

Anno 1615. Ez az Isten háza, Pogány miatt való romlásából megépítettett Pétsi János prédikátorságában.

A Rákóczi-szabadságharcban részt vett a korábbi szokolyai lelkész – Mányoki János – két fia, Ádám és Sámuel is. 1706-ban rácsajkások támadják meg a Börzsöny keleti falvait, Szokolyát elfoglalják, a templomot is feldűlják. 1715-ben 65, 1720-ban 32 lakost írtak össze.

A baljós kezdetű 18. században, az erdőségben megbúvó faluban a reformátusok hitéletéhez a prédikátorok folytonossága biztosította a feltételt. A század elején Szalai Mihály, majd Zombori János (?1706–1709), Szatmári Pál (1712–?1724) és Gyarmati Perpeta/Angyal János (1726–1732) hirdette Isten igéjét. Közben szolgált Hubai Bálint (1727), majd Komáromi H. András (1733–1738), Felsőöri Fábrián Péter (1738–1759, aki a gyülekezetből történt távozása után, 1766-ban Vácott rekatolizál), végül Major István (1759–1778) az ismert lelképásztora a gyülekezetnek.

A század folyamán a templombelső megújult: új katedra, prédikálószték, karzat épült, a tetőt zsindelezték, az épületet renoválták, a körítőfalat megújították.

A 19. század elején 716 fős református anyaegyházát említik.

Ipolypásztó

Zalabai Zsigmond, Pásztó 20. századbeli jeles alakja falumonográfiájában említi, hogy a község egyházashely voltáról csak 1465-ből található okleveles adat. Ugyanakkor a templom régészeti és műemléki vizsgálata szerint 12. századi eredetű lehet, amit a településen egykor létezett királyi udvarház is erősít. Feltételezése szerint 1552 és 1610 között vált a falu lakossága protestánsná. 1650-től, amikor írásban először említik a pásztói eklézsiát a prédikátor megnevezése nélkül, meglehetősen folyamatosnak tűnik a lelkészek névsora.

A századforduló Béli Istvánt (1695–?1712) találja itt, őt követi Dési István (1712–1714, vagy tovább), majd Szódói István (1727 k.–1734), Püspöki Mihály (1734–?1740) és Dési István (1740–1744, másodszer). Ezután az anyakönyvek már pontosan megadják az itt szolgálók nevét és idejét: Németi Gál János (1744–1773), Balogh Mihály (1773–1785), Téglássy József loci minister (1786–1787) és a 42 évet szolgáló Sallay György (1788. ápr. 14-től 1830. márc. 31-ig).

A török háborúk befejezése után Pásztó is az Esterházyak uradalmához került.

Az anyaegyház iratai 1733-tól maradtak fenn a Ráday Levéltárban. A helyben maradt régi iratok, köztük az anyakönyvek is, 1948 körül a Csehszlovák Állam Levéltárába kerültek. Az első, 1733-1771 közötti anyakönyvben megörökítették a vidék hányatott sorsú prédikátorának, Dési Istvánnak emlékét is:

Tiszteletes Dési István Szolgotárs Atyánkfia minekutána, Ad 1740 á Vmikolai Sz. Ekklezsiából turbáltatott (kizavarták), item (ismét) ezen Sz. Ekklezsiába collocáltatván (helyeztetett), á következő esztendőben, úgymint 1741-42. 13dik esztendőt (?) szolgálván, Ad 1744dikben, életének és Predikatori tiszteinek esztendeit kitöltötte, kevés ideig tartó betegeskedéséből szabadulván, Böjtmás havának 8kán. Eltemettetett 11dik napján.

A község hitéletéről, az egyházközségről, a prédikátorok és a helyi közösség viszonyáról szűkösen szólnak a források. A Peröcsénybe került Nt. Balogh Mihály úr ottani bejegyzésével viszont valamit sejtet: “1785dik eszt. Sz. György Havának 12. napján T. Balogh Mihály Ur, az Ipoly Pásztóhai Sz. Ekklezsiából, ahol 12 esztendőig esendő életet élt, de ekkor tartván az Elöljáróktól, mind a közönséges Társaság, mind az Ekklesia ellen való pártütéseket, jó részint nem reménylén, minden viszálykodás nélkül hagyta.”

A század végéről pedig olyan esetről találunk feljegyzést, mely szerint az Esterházyak ispánja a törvénysértés talajára tévedt! 1798 nyarán Udvardy János vámosmikolai tiszttartó kétszer is elvitette a pásztói eklézsia földjéről a dézsmát, sőt az őzésre kirendelt strázsát és a falu bíróját, törvénybíróját és esküdtjeit is elhajtotta, és Mikolán bezáratta.

Az egyházon és a községen esett sérelem miatt Sallay György prédikátor Hont vármegye gyűlésének nyújtott be panaszt. Az ügyet kivizsgáló Podhorszky János főszolgabíró megállapította, hogy a Helytartótanács 1793. évi Rendelése szerint – több közelben lévő református eklézsiaival egyetemben – a szentegyházhoz tartozó földek a dézsmaszolgáltatás alól feloldoztattak. Ennek alapján az elfoglalt dézsmának visszaadását és az esedezők szabadon hagyását rendelte el a Kemencén, 1798 Mindszent havának 23. napján tartott Tekintetes Hont vármegye Közgyűlése.

1788-ban nagytiszteletű Sallay György úr Pásztóra kerülve ekként örökölte meg a korabeli állapotokat: „*Ámbár pedig a Reformatiotól fogva, sok háborgós és Villongós idők voltak is ... , a Reformatusok megmaradtak. ... Valaminémű nagy rongyosságban és csaknem a végső pusztulásban találtam ... az Ipoly Pásztói Parochiát és Templomot, midőn Kis Övedről ide hozattam Prédikátornak*”.

Ekkor már a türelmi rendelet, majd II. Lipót egyházügyi törvényei lehetővé tették, hogy a parókia és a templom további pusztulását megállítsa: 1794-ben a templomot saját pénzén zsindelezte, rajta négy ablakot vágatott és a régi, 1697-ben készített fa katedra helyébe kőből rakattatott, s a lelkészlakot is két ízben zsindelezte!

1789-ből maradt fenn az az egyezség, mely az anyaegyház és leányegyházai (Bél és Mikola) között jött létre. Ebben leírják, hogy a prédikátor mely alkalmakkor szolgál a leányegyházakban, s érte milyen alkalmatosságot küldenek. Meghatározzák a lelkész természetbeni (búza és bor) valamint készpénz juttatását, továbbá azt, hogy az anyaegyház Ipolypásztón lévő parochiális földjeinek műveléséből és a szüretből miként veszik ki részüket.

1787-ben a mikolai katolikus anyakönyv szerint Ipolypásztón 68 róm. katolikus és 537 református él, a 19. század elején a református anyaegyházhoz 547 lélek tartozott.

Perócsény

A helvét hitvallás térhódítása a községben szintén a korai keletűek közé tartozik: az 1590-es évek elején már működött a református gyülekezet. A galántai zsinat (1592) előtti évekre tehető ugyanis a barsi és nógrádi lelkészek hitvallási szabályzatának megalkotása, mely Szilágyi Benjámint István Synodáliában maradt fenn. A hitvallás aláírói között találjuk Corvin Éliást, a perócsényi eklézsia prédikátorát.

A herceg Esterházy-uradalomhoz tartozó faluban 1715-ben 25 magyar és 8 tót, 1720-ban 23 magyar, egy német és 12 tót adózó családfőt írtak össze.

A helység lakóinak, a kálvini tanítás követőinek áldozatkészségét jelzi, hogy a török uralom végóráiban, néhány évvel a pozsonyi különbíróság működése után a református templomon már belső megújítást végeztek. Tölgyfa oszlopokon nyugvó három székszélességnyi, festett fenyőkarzat készült a templomhajó keleti, északi és nyugati falán. Felirata szerint: *Építettett Varga János bíróságában, Szokolay Pál Prédikátorságában Isten dicsőségére 1680. Hevér Tamás Mester csinálta.*

A 17. század utolsó éveire elkészült Isten hajlékának festett, virágmintás, fakazettás mennyezete. Középső táblájának felirata 1698. ápr. 15-i keltezéssel számol be a templom renoválásáról: „*Ecclazs. Pastore Mich: Dömsödi*”.

Az 1700-as évekből szintén a század végéről rendelkezünk a templom és a lelkészlak építésével kapcsolatos feljegyzésekkel. 1777: a templomtorony külső-belső megújítása; 1786: kőből megépült a perócsényi Parochia; 1790-ben és '94-ben a templom északi és napkeleti falát újonnan rakták; 1791-ben újjáépítették az oskolaházat.

A gyülekezet lelkészeinek nevét a feljegyzések 1650-től elég jól megőrizték, az építések mellett ezek szintén a hitélet folytonosságát jelzik. A századfordulón történt templombezárás azonban a prédikátor elűzésével járt. A század első negyedében a gyakori prédikátorváltás és szolgálati idejük bizonytalansága sem a zavartalan hitélet jele.

A századforduló talán még itt érte Dömsödi Mihályt (lehet, hogy őt vagy utódját hajtotta el Balassa prépost), akit Oroszi János követhetett, majd Szódói István és Mányoki István hirdette Isten igéjét. A 18.

század utolsó évtizedeiben végzett templomfelújítási munkák alkalmával bukkantak az előbb említett prédikátorok nevére a kőfalon, mennyezetben és a karon. 1709-ben érkezett a Marótról kihajtott Dési István, s talán innen került 1712-ben Ipolypásztóra. 1712–1713-ban Ráczkevi István, 1727 k. és 1749 között Veszprémi János a gyülekezet prédikátora. A szent eklézsia anyakönyveit Szobonya Marosi István (1749–1762), utóbb barsi esperes nyitotta meg, ezt követően az Úr szolgálójának nevét, s itt töltött idejét pontosan ismerjük. Farkas Sámuel (1762–1775), Sebők József (1775–1777), Kováts Mihály (1777–1784; érkezett „Jenei prédikátorság számkivetéséből“, †Peröcsényben), Pap Sámuel lévita (1784 szept.-1785. ápr. 12., Losoncról), végül Balogh Mihály (1785–1808), aki Ipolypásztóról érkezett, s az egyházmegye esperese 1794 és 1808 között, †Peröcsényben.

Az első ismert és hitelesnek bizonyuló leírás a szentegyházról az 1732. évi kánoni egyházlátogatás jegyzőkönyvében maradt fel. *Prédikátor: Veszprémi János, református, 34 éves. 8 éve szolgál. A lakosokból helvét hitvallású 250, katolikus 20, lutheránus 2.*

A Peröcsényi Helvetica Confession lévő Szent Eklézsia Protocollumát 1775-ben nyitotta meg Sebők József prédikátor, a lelkészekre vonatkozó bejegyzéseket nagytiszteletű Balogh Mihály úr 1789-ben. A gyülekezeti jegyzőkönyvek megőrizték az egykori lelkészek Peröcsénybe kerülésük időpontját, szolgálatuk, elkerülésük körülményeit vagy helyi eltemetésüket. A prédikátor megjegyzi, hogy 1732 előtti időkből sem Matricula, sem írásbeli feljegyzés nem maradt fenn, ezért korábbi évekre visszatekinteni nem tud.

Veszprémi Jánosról írja, hogy szorgalmas és minden botránkozás nélkül élő ember volt, 1749-ben mégis a *papmarasztás* eljárását alkalmazta vele szemben a gyülekezet.

Utódjának, Szobonya Marosi Istvánnak sem volt felhőtlen a viszonya az eklézsiával. Fennmaradt ugyanis a lelkész 1753–1762 közötti, fizetéssel kapcsolatos panaszai. Oskolamester ebben az időben Etsedi Mihály úr volt, 1757-ben az esperesnek írt levélben panaszolták, hogy asszonyokkal hál.

Farkas Sámuel peröcsényi prédikátori szolgálatában töltött 14 esztendeje mindvégig a gyülekezettel szembeni konfliktusban telt el. 1762 év végén – a Drégelypalánki Egyházmegye vizsgálata szerint – részegsége miatt nem tudta ellátni szolgálatát. Az esperesi levelezésből kiderül, hogy a hívek szerint veri a feleségét, bort és pálinkát mértéktelenül iszik; felesége paráználkodik, tolvajnak, gyilkosnak titulálja, akit egyébként ők mocskos száájának tartanak.

Farkas Sámuel úr ügyében a döntést az úriszék mondta ki: *“... fent nevezett Prédikátornak az Eklézsiából ki kellett menni; úgy mindazonáltal, hogy egész esztendeig való bérét a melly esztendő még Gergely napkor telt volna el, meg kellett fizetni. Helyébe rendelte Prédikátorul Sebők Józsefet, a kinek már akkor az Eklézsia adott hivatalt, és kivel Tiszt. Esperes Széplaki Pál uram is consentiált /egyetért/.*

Ugyan ezen Uri Szék alkalmatosságával adott fenn nevezett T. Adminisztrátor Ur, a Mélt. Herceg képeben a Peröcsényieknek olly parancsolatot Drösböth István, Szűcs Mihály és Darányi István, Peröcsényi Bírák jelenléteben, hogy ennek utána szabad ne légyen a Predikátort, mint eddig volt, minden új esztendőben marasztani, és a Mélt. Herceg híre /vagyis: tudta/ nélkül változtatni.”

A prédikátor úr Losoncra költözését 1776. február 4-én bekövetkezett halála akadályozta meg, így megszabadulva a háborgatásoktól a peröcsényi temetőben tért nyugalomra.

Sebők Józsefről Nt. Balogh Mihály annyit jegyzett föl, hogy nem tetszett neki itteni lakása, mivel a lelkészlak a juhakolra nézett, ezért visszament a borsodi traktusba.

Peröcsény lakossága – noha együttélése nem volt zavartalan lelki tanítóival – hitvallását megőrizte az 1700-as években. Az 1789. július 8-i vizitációs jegyzőkönyv szerint úrvacsorával élt 520 lélek, növendék 232, summa: 752. A következő század elejéről 737 fős anyaegyházról tudunk.

Az „óralló gyülekezetek” közös jellemzői

- A század során – mindvégig vagy rövidebb hosszabb ideig – mindegyiknek birtokosa a herceg Esterházy család;
- Szervezett telepítésre nem kerül sor;
- A lakosság etnikai összetétele, német és tót eredetű népesség jelenléte közép-, illetve török kori eredetű vagy belső vándorlás következménye;
- Jellemző a helvét hitvallású lakosság számbeli növekedése, az eklézsia gyarapodása; hosszabb időre nem maradt pásztor nélkül a nyáj.

Perőcsény sajátossága: a reformált vallás olyan mély gyökeret eresztett a község népében, hogy a Kálvin tanítását valló gyülekezeten kívül sem a katolikus, sem más hitvallás követői azóta sem alakítottak egyházat. Diósjenő és Ipolypásztó katolikus lakói leányegyházat alkottak, Szokolyán a katolikus valláson kívül a baptistáknak működik egyházuk.

1650	1674	1713	1728	1732	1753-56	1781 után
17	7	15	6	6	5	7

Az anyaegyházak számának alakulása

A későbbi emberi emlékezet – mint azt Esze Tamás közlése alapján tudjuk – még meg is szépítette a XVIII. század elejei vallásháborúra jellemző időszakot, hiszen a perőcsényiek vallásgyakorlatukra így emlékeztek:

”Állítyuk a reformációtól fogva soha tsendességben meg nem háborított, hanem másokkal edgyütt az revoluziókor szenvedett változást.”

Pontosabban tükrözte az esztergomi érsek emlékezete a helyzetet, amikor az 1721. évi Mixta Commissio református sérelmeire adott válaszában azt közölte:

”Ipolypásztó, Perőcsény és Vámosmikola revolúcióra vezethetik csak vissza szabad vallásgyakorlatukat.”

A „hosszú” 18. századi folyamatok áttekintése

Település	Patrónus/fel- ügyeleti jog	Templomépítés			T. felújítás		Egyház		
		r. k.	ref.	ev.	r. k.	ref.	r. k.	ref.	ev.
D. Jenő	h. Esterházy	17. sz. vége	1791		1745 1778		Nógrád f.	ae.	
N. Oroszi	gr. Stahremberg	1765- 68					1710 ak.		
Nógrád	Váci püspök	1716- 57		1812			1696 ak.		1774 Bánk f.
Nőtincs	gr. Balassa	1734					1724 pléb.		
F. Petény	Podmaniczky			1784					1783 ae.
Rétság	Váci kápt.	1729					1787 pléb.		
Verőce	Váci püspök	1736- 43	1722 1785		1727 e.		1721 ak.	ae.	
Helemba	Esztt. kápt.	1769					1793 pléb.		
G. Kövesd	Esztt. érsek	1734					1711 pléb.		
N. Maros	korona- uradalom		1789 f.sz.		1771- 72		1726 v.	ae.	
Palánk	Esztt. érsek	1792					1710 pléb.		
Perőcsény	h. Esterházy					1698 1790 1794		ae.	

Szob	Eszt. kápt.	1775-78	1718	1717 ak.	
Szokolya	h. Esterházy			1766 1774	ae.
I. Bél	Madocsányi	1714	1781	Isz. f.	Ip. f.
I. Pásztó V. Mikola	h. Esterházy h. Esterházy	1752	1794	1787 ak.	ae. Ip. f.
P. Marót	vallásalap	1792-94	1686	1788 Dörmös f.	ae.
Dörmös	Dörmösi prép. Eszt. kápt.	1743 14	6/5 hely 2 5	3 12 ae. 3 f.	1733 v. Pm f. 7 ae. 1 ae. 1 f. 3 f.

Rövidítések: ae: anyaegyház; f: filia; ak: anyakönyvek; pléb: plébánia; e: előtt; sz: század; v: visszaállítás; Ip: Ipolypásztó; Isz: Ipolyszakállos; Pm: Pilismarót

A vallási térkép megváltozásának evilági okai

Összegezve azt látjuk, hogy a 18. században a türelmi rendelet megjelenéséig, illetve II. Lipót vallásügyi törvénykezéséig vizsgált településeink vallási arculatát, a helvét hitvallásúak arányának csökkenését a következő világi tényezők, folyamatok befolyásolták:

Lokálisan: a század első felének népmozgása következtében katolikus németek és szlovákok beköltözése, letelepítése, amit a földesurak rekatolizációs tevékenysége is motivált. Úgy tűnik, hogy az egyházi földesúr Palánk, Kövesd, Helemba és Szob helységeken maradéktalanul, Verőce, Nógrád, Rétság, Marót és Dörmös településeken részben érvényesíteni tudta az „*akie a föld, azé a vallás*” elvet. A magán földesurak és a kincstár telepítési politikája Mikolán, Bélen és Maroson szintén meghatározó szerepet játszott a katolikus megújulásban és a vallásfelekezetek arányának változásában. Talány, hogy a négy őrálló eklézsia, mely szintén az Esterházy hercegséghez tartozott, vajon miként került el a telepítést.

A szlovákok belső vándorlása ugyanakkor a Nógrádi-medencében evangélikus vallás terjedését eredményezte: Felsőpetényben anya-, Nógrádon leányegyház létrejött, átmeneti megerősödése Nőtincsen.

Beszédesek a templomépítések is a vallási arculat változásáról: 13 római katolikus Isten házával szemben 6 református (ebből kettőt a katolikusok elvettek, majd egyiknek romjait a reformátusok visszavásárolhatták) és 2 evangélikus új templom épült.

Templomépítés			Templomfelújítás		Egyházak a 18. század végén		
R. k.	Ref.	Ev.	R. k.	Ref.	R. k.	Ref.	Ev.
13	6	2	8	5	12 ae.	7 ae.	1 ae.
					3 filia	3 filia	1 filia

Az **általános** kép kialakításához segítségként a katolikus egyháztörténész, Szántó Konrád ferences atya negyed százada megfogalmazott álláspontját citáljuk: „*A katolicizmus megszilárdításában... igen nagy szerepe volt az államhatalomnak, mely hosszú időn keresztül a protestantizmust csak eltűrte, a katolikus egyházat viszont minden erejével támogatta.*”

Másként fogalmazva: az egyházak közjogi helyzetének rendezetlensége, valamint a katolicizmus és az abszolutizmus érdekszövetségén alapuló ellenreformáció meghatározó szerepet játszott a katolikus megújulásában, Magyarország vallási térképének átrajzolásában.

FORRÁSOK

1. Kiadatlan források

MNL OL

MNL = Magyar Nemzeti Levéltár

OL = Országos Levéltár

1715. évi országos összeírás [Az adatbázis elérhető az interneten a <http://www.arcanum.hu/mol/> címen]

P 108 = Esterházy család hercegi ágának levéltára

Rep. 80 = Kegyúri jogok és más egyházi ügyek (OL Filmtár 17538-as doboz)

PLt. Vis. Can. 1559-1852. Lib. 19. Hont és Liptó

PLt. = Esztergomi Főegyházmegye Prímási Levéltár

Vis. Can. 1559–1852 = Visitationes Canonicae 1559–1852

Lib. 19. Hont és Liptó = Liber 19. Hont és Liptó megyék (OL Filmtár 23445-ös doboz)

Lib. 38/A Hont = Liber 38/A Hont megye (OL Filmtár 23450-es doboz)

PREI(1812)

PREI = Perőcsény Református Egyházközség irattára

(1812) = A perőcsényi ev. ref. egyház gyűléseinek jegyzőkönyve 1812 évtől kezdve

RKPHI. Baptisatorum (1787-1875)

RKPHV = Római Katolikus Plébániahivatal, Vámosmikola

I. Baptisatorum (1787–1875) = Kereszteltek Anyakönyve I. (1787–1875)

RL E/2. fond 1. k.

RL = Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára

E/2 = Perőcsény (Dunántúli Egyházkerület, Drégelypalánki

Egyházmegye) 1699-1927

1. k. = 1. kötet A Perőcsényi Helvetica Confessionion lévő Szent Ekklesia Protocolluma. Másolatok jegyzőkönyvek 1783–1877.

Igazgatási iratok 1750–1831

E/5 fond = Ipolypásztó 1736–1827 (Dunántúli Egyházkerület, Drégelypalánki Egyházmegye)

Anyakönyvek 2 k. = 1. kötet 1736–1773; 2. kötet 1773–1827.

E/6 = Drégelypalánki Egyházmegye 1726–1950. (Dunántúli Egyházkerület)

Egyházközségi határozatok 1726–1838

Esperesi levelezés 1753–1845

2. Kiadott források

KARCSÚ Antal Arzén (1880-1888) *Vác város története – Egyháztörténet*, Vác. [A kiadvány elérhető az interneten a http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Vac/pages/egyhaztortenet.htm címen, a letöltés időpontja 2012. augusztus 30.]

KÖBLÖS József–KRÁNITZ Zsolt [szerk.] (2009) *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I. 1526 – 1760.* (A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai. Forrásközlések 10.), Pápa.

LUKÁCS Józsefné sz. Varga Eszter (1996), *Pilismarót története I. Az őskortól a XIX. század elejéig*, Pilismarót. [A kiadvány elérhető az interneten a http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Pilismarot/index.htm címen, a letöltés időpontja 2012. április 16.]

NÉMETHY, Ludovicus (1894) *Series parochiarum et parochorum Archi-Dioecesis Strigoniensis*, Esztergom.

RÁDAY Pál iratai. I. (1703-1706.) [Szerk.] SZÉKELY György (1955), Budapest.

RÁCZ Károly (1874) *A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben*, Sárospatak.

RÁKÓCZI Ferenc (1985) *Emlékiratok*, Budapest.

S. VARGA Katalin (2002) *Vitetnek ítélszékre ... Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve*, Pozsony.

SZATMÁRY István (1966) *Vámosmikola 1945 előtt*, PmL = Pest Megyei Levéltár, Ki. 16., Vámosmikola-Szob.
THURY Etele (1998) *A Dunántúli Református Egyházkerület története I-II.* (Csallóközi Kiskönyvtár. Sorozatszerkesztő: Koncsol László) Pozsony.
TOMISA Ilona [szerk.] (2002) *Katolikus egyházlátogatási jegyzőkönyvek 16-17. század*, (Millenniumi Magyar Történelem. Források) Budapest.
TÓTH Dániel [Készítette] (1820) *Egyházi Almanak a' helvétziai vallástételt-tarttó tul a Dunai főtiszteletű superintendencia az 1820-dik Esztendőre*, Pest.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BOROV József (2000) *Az esztergomi érseki egyházmegye felosztása – A besztercebányai – rozsnyói – szepesi püspökségek alapítása 1776-ban*, Budapest.
- CSÁKY Károly
(1993) *Isten háza és szolgálói*, Dunaszerdahely.
(2003) *A Dunától a Szitnyáig – Településtörténeti barangoló*, Révkomárom. (A Felvidék Művelődéstörténeti Enciklopédiája 2.)
(2004) *Drégelypalánk – Falu „az északi hegyek ölelésében”* Komárno. (Honismereti Kiskönyvtár 246. – Tájak Korok Múzeumok Kiskönyvtára 742.)
- DABÓCZI Viktória (2008) A magyar és német lakosság viszonya Verőcén a nyelvhasználat tükrében a 19. században egyházi források alapján. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok*, 3-4. 5-52.
- DARÁNYI László–KOCZÓ József–PÁSZTOR Csaba (2004), *Perőcsény – a 750 éves település*, kiadja Perőcsény Község Önkormányzata.
- ESZE Tamás (1944) A Drégelypalánki egyházmegye történetének vitás kérdései, *Egyháztörténet*, 234-259.
- FELLEGI Mihály–SEBESTYÉN Istvánné (é. n.), *A Dunakanyar bevándorlói a 18. században*. [A dolgozat az interneten található a <http://www.akuff.org/regi/cikk/dunakanyar.htm> címen, a letöltés időpontja: 2012. február 22.]
- FELSŐPETÉNY evangélikus honlap <http://felsopetenylutheran.hu/> [A letöltés időpontja 2012. szeptember 19.]
- GULYÁS Éva (1977) Néphitadatok az Ipoly mentéről. in: IKVAI Nándor [Szerk.], *Börzsöny néprajza*, (Studia Comitatus 5.) Szentendre. 487-506.
- HŐKE Lajos
(1866) Adatok Hontvármegye egyházi archeológiájához, *Magyar Sion*, 820-845.
(1883) Régiségek Hontvármegye vallásügyi történetéhez a XVI., XVII. és XVIII. században. *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap*, 32. 1031-1034.; 33. 1064-1069. és 34. 1090-1095.
- JAKUS Lajos (1991) *Nagymaros mezőváros a török hódoltság idején 1543 – 1685*, kiadja Nagymaros Nagyközség Önkormányzata.
- KOCZÓ József
(1998), *Perőcsény és Vámosmikola családnevei a 18. században*, Budapest. (Magyar Névtani Dolgozatok 156. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége)
(1999) *Az Alsó-Ipoly mente vallás- és egyháztörténete – A honfoglalástól a millenniumig*, Vámosmikola. (Honti Füzetek 1.)
(1999b) *Vámosmikola és Perőcsény vallásfelekezetei a XVIII. században*, Vámosmikola. (Honti Füzetek 2.)
(2000) *Vámosmikola a középkorban*, Vámosmikola. (Honti Füzetek 3.)
- MÁNDLI Gyula (2000) *Szob*, Komárno (Honismereti Kiskönyvtár 1.)
- MKL = Magyar Katolikus Lexikon kísérleti internetes változata, <http://lexikon.katolikus.hu/>
- MRT 9. (1993) *Pest megye régészeti topográfiája. A szobi és a váci járás. XIII/2.* TORMA István [Szerk.], Budapest. (Magyarország Régészeti Topográfiája 9.)
- NAGY Iván (1857) és (1863), *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*, 1. k. és 10. k., Pest
- NAGY Zoltán (1993), *Gyökerek (Diósjenő múltjának egy darabja)*, Diósjenő. (Diósjenői Helytörténet 1.)
- OKOLICSÁNYI József (1988) Nógrád vármegye története – A protestáns egyházak, in: *Nógrád vármegye*, [Szerk.], BOROVSZKY Samu, (Magyarország vármegyéi és városai. Magyarország monográfiája), Budapest /reprint/. 517-515.
- PESTY Frigyes (1984) kéziratos helynévtárából – Hont vármegye és kiegészítések. Bognár András [Közreadja], Szentendre.
- PILISMARÓT honlapja – www.pilismarot.hu (Településtörténet). [A letöltés időpontja 2012. augusztus 12.]
- PMM (1958) *Pest megye műemlékei I-II.* DERCSÉNYI Dezső [Szerk.], Budapest. (Magyarország Műemléki Topográfiája V)
- REISZIG Ede
/1906/ Hont vármegye története – Az evang. református egyház, in: BOROVSZKY Samu [Szerk.], *Hont vármegye és Selmezbánya sz. kir. város*, (Magyarország vármegyéi és városai. Magyarország monográfiája), Budapest. 565-567.
/1908/ Esztergom vármegye községei, in: BOROVSZKY Samu [Szerk.] *Esztergom vármegye*, (Magyarország vármegyéi és városai. Magyarország monográfiája), Budapest. 6-39. [A kiadvány elérhető az interneten a <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0006/6.html> címen, a letöltés időpontja: 2013. február 19.]
(1988a) Nógrád vármegye községei 11-136. és (1988b) Nógrád vármegye története – Egyházi viszonyok a mohácsi

vésztől napjainkig 511-517. in: *Nógrád vármegye*, [Szerk.], BOROVSZKY Samu, (Magyarország vármegyéi és városai. Magyarország monográfiája), Budapest /reprint/
REŠKO Sándor–KOSZNOVSZKI Henrietta (2005) *Helemba – Község az Ipoly és a Duna torkolatánál*, Komárno. (Honismereti Kiskönyvtár 238. – Tájak Korok Múzeumok Kiskönyvtára 748.)
REŠKO Sándor–TENCZEL István (1998), *Ipolybél – Látnivalók*, Komárno. (Honismereti Kiskönyvtár 128)
SOLTÉSZ Zoltánné (1997) Neves possessorok újabban felismert kötetei II. *Magyar Könyvszemle*, 3.
SZÁNTÓ Konrád (1988), *A katolikus egyház története II.*, Budapest.
SZINNYEI József (HTML változat), *Magyar írók élete és munkái* – Magyar Elektronikus Könyvtár [A kiadvány az interneten található a <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/> címen, a letöltés időpontja 2013. február 21.]
SZOKOLYA (1989) *Egy falu egy műemlék*, Vác.
SZOKOLYA honlapja. www.szokolya.hu Történet. [A letöltés időpontja: 2012. augusztus 12.]
VÉGH József
(1994), *Diósjenő*, Horpács. (Nógrád Megye Települései 5. – Dósjenői Helytörténet 3.)
(2000) Rétság. (Nógrád Megye Települései 11.) Mikszáth Kiadó
(2010) *Rétság Kistérség Többcélú Társulása – Kistérségi értéktár*. Közkincs Program
VERŐCE község honlapja - www.veroce.hu [A letöltés időpontja 2012. augusztus 12.]
Wikipédia, a szabad enciklopédia: Nőtincs <http://hu.wikipedia.org/wiki/N%C5%91tincs>
ZALABAI Zsigmond (1984), *Mindenekről számot adok*, Bratislava.
ZOVÁNYI Jenő (1977) *Magyarországi Protestáns Egyháztörténeti Lexikon*, Budapest.

Fedeles lovarda bejáratiajtaja (Tóth Attila kovács vasmunkájával)

BOZGOR ELIAN

Jegyzetponton*

Amikor a sokadik „hiábadal”-i változaton játszódtam, olykor ez a szó jutott eszembe.

„Szerénység.”

Legalább az... de szemeknek azért ott az Ottlik-i intelem, hogy nehogyan kikészítsenek: annyira ne! (a *fejnek is*, persze). De azért szorgoskodnak...

Antropológiai adatok azt mutatnák, hogy úgy, egészségünkben, mondjuk, 72 ezer évesek lennénk *nemünk nemzedékeiben*, valamilyen testvéresülésben.

S lennénk pedig milliószor annyian, mint azok voltak, melyek szétrepentek a Földön. Úgy is lehetne mondani, hogy 72 ezer év alatt: millió-meg-szoro-zód-tunk!

Viták azért akadnak ebben, s a „hetvenesben” is, meg még abban is, hogy mi történt „barlang”-korábbiakkal: „távoztuk” s érkezünk (!) közt, miért s miként folyhatott az, ami volt; s mi is volt az tulajdonképpen...?

S mi lenne annak ára, hogy megjelentünk.

De ez nem annyira érdekes... ,mert még e kis „biológiai (történeti?) idő” se fogható fel igazán s nem az (csak), amit mi társadalmi-történeti ittlétünkben annyira büszkén, s rátartin emlegetünk, hogy ez utóbbi közös minőségünkben ezer évnél is hosszabb ideje lennénk ebbe a Medencébe rakva; eleink jóvoltán. (Természetesen nem úgy mint *genetikus magyarok*... , olyanok ugyanis nincsenek, hanem azokban, akik pl. magyarnak vallják magukat... , s nagy arányokban változva; a régebbi, valami európai-ázsiai keveredésben, ami feltehetőleg, s mára - tatárdúlás ide, törökiga akaszkodásai amoda – mégiscsak az európai típus „génállománya” felé tolódott, s ebben a 80 százalékot is meghaladná...)

Ha három napnak vesszük, mint mesékben szokás az éves szolgálatot, ezt a 72 ezer évet (legyen hát így!), akkor ebben a kalkulációban a „mi dicső időnk” mindössze 1 órácska lenne. (Attól az elhatározástól indulva, mely Afrika déleire tehető; kb. 7 ezer főre becsülhető maradék embercsoportnak – a Szumátra-sziget-i fiatal Toba-vulkán gigakitörése klíma-következményeire maradt embereknek - vándorindulására utalva...)

Órácska – a 72 órához! (három nap a világhoz arányuló): nembéli „jelenünkhöz” képest. Egyetlenegy óra; valamicskével még több is ugyan, egynehány perccel.

És ugyan ki garantálhatná, hogy fél óra múlva, két óra múlva... , netán 10 óra múlva: még itt is leszünk! Senki nem adhat garanciát erre.

Cetlik

(kérődenevér, irigydenevér)

Az önzés nem genetikus?

E kérdés elővezetésére használom ezt a kockázatos ócska pozitív feltételezést.

Bizonyos déli denevérek ötven-hatvanegyedek kolóniákban élnek (ezt azért jegyezzük meg!). Ha este kihussannak ezek, nem feltétlenül térnek vissza mindenkinek is jóllakottan, ezért aztán keresgélnek az éhesek, kérnek „teli gyomroktól”, melyek kiöklendezik nekik vacsorájukat.

De nem mindenki ad.

A visszautasítást azonban számon tartja a denevér (mint az emberi agynak is képessége ilyesmire; s ez nem sokat változott évezredek óta...): azokat a denevéreket, melyek nem adnak vacsoráért testvéreiknek, azokat a kérők kiközösítik; s el is pusztulnak az irigyek.

Azok aztán nem is tudnak önzésükben kiemelkedni többiből, dőzsölésük ellenére se tudják „előzni” a többit, azokat legyengíteni-pusztítani se..., s nem is marad egypár nemzedékes szaporodóé az *evolúciós pálya*, melyen ezekkel a génekkel csak további önzők születnének-lennének (ugyan, abban ki is pusztulva...).

*

Tegnap megjelent nekem Zoli-bácsi, azt mondja, mit csinálunk mi...? Nincs nyugta az angyaloktól. S az *agyalóktól!*

Ti, Európának parádéztok – európaiként?! Ti, „adjátok” a magyart – itthon...

Add meg nekem a rendező nevét, kisfiam, ezzel még tartozol..., emlékszel, hogy kihoztalak a bajból,... hatvanas évek legeleje, Széchenyi-fürdő! Ne mondd, hogy ennyire hálátlan lennél. Noha nem nőhetted ki tékozlásodat..., lehet?, s még nagypapai fekete okuláromat is elhánytad valamerre...

*

Hetvenezer év alatt, kétezer-hétezeregypárszáz nemzedékben (fogjuk rá...) változott-haladt a világ, nagyobb csapatokban, családon kívüli városokban lakunk..., nem ismerjük nemcsak az arcokat, de pláne hogy nem azokat, akikkel nap mint nap találkozunk...

Gyakran hallani zsenialitásokról (az Akadémia is beszélt...); labda..., dákó és annak „kócoska helye” zsenialitásáról; arról, amit 15 percekben (!) ad elő világbajnok megyeri fitnikirályné, vagy –mogyoróherceg, stb. Szerveznek efféle vitaheteket, találkozókat, szórakoztatás-napokat, elvégre csak egyszer él az ember. Ugyan nem is tudva, hogy *mekkora adomány ez*; a lehetőség is az, meg még a „csak” is az.

Habár művészetekről s természettudományokról is esnek szavak...

Elég nagy a bizonytalanság. És elég nagy a felelősség. És kevés is egyben; hiányzik a differenciális hozzáállás. Nem úgy megy, mint menne: klinikai diferálásban, bajok s kezeléseik elkülönítésében. (Ha nem is gyógyításokban...)

A politikusok is beszálnának, vagy helyettük tartják fel (saját) kezeiket, mások.

Itt is hiányok vannak.

*

Elnöki asztalon forgott egy levélke..., mely hasonlatosan bírák (nem *birkák!*) jelölésénél-kinevezésénél..., előírná minden (*sic!*) politikus-jelöltnek (már) az alkalmassági vizsgát.

Akadnak ehhez módszerek; ilyen lehetne a TAT-teszt, a Rorschach-próba, szóba kerülhetne a Szondi-féle „sorsanalízis” (a maga lehető hozadékaival?); és így tovább.

Ó, nem!

Nem „lelkizés...”, habár a testi izgatás (lásd fenni) „zsenialitásait” azért nem ártana maga helyén (is) értelmezni... (ó, a képzet...! fogalom-tartalom?!...).

Ne járjunk úgy, hogy – miközben „ép testben ép lélek”-ért pendlizünk, hibázva, belerohanunk gondok-bajok zárótüzébe, magunk elébe meg ezt kiáltozzuk (előbbik zavarára, persze), hogy: „Egy életem, egy halálom...!” (Minden áldások, átkok ellenében.) Ennél már csak az lenne jobb, ha ezt óbégatnánk: „Aki mer, az nyer! Aki mer, az nyer!”

Lelet.

Barguz, 1862. Alekszandar A. Petrovics sokadosztályú elítélt kézírata, egy szlovák-velsi dél-lengyel közkatona tolmácsolásában.

Hí a Hamar

Kívül *többi* és benn *magyar*
Talpra haza hí a Hamar
Misa-egér Miki-madár
Változóban a szélirány
Hogy egypár kör még e porban
Megleszen
Kárhozatta röp-tettet
Meg is teszel

Elszerényedvén magad is
Már miszter szólít tavaris
Kolompoló csüggőséget
Mosdatnak is a törvények
Hogy egypár kör még e porban
Megleszen
Kárhozatta röp-tettet meg
Is teszel

Harmadikat nem választhatsz
Hideg ólban azért lakhatsz
Szélednék is fenn e bazár
Setét zugokra köde száll
Hogy egypár kör még e porban
Megleszen
Kárhozatta röp-tettet meg
Is teszel

Más népeket tanít móres
Tavas-Őszöd szitokszó lesz
Nem holmi ars poetica
Mozgat lenge politika
Hogy egypár kör még e porban
Megleszen
Kárhozatta röp-tettet meg
Is teszel

Ezt a kört még mindenképpen
Kapálva ha porban égben
Erre kóborló nemzetek
Áztatnának le bélyeget

De *addig* röptet ez amíg
Verdesel
Kárhozatta röp-tetted meg
Is leszen

Hogy merre rak le majd a szél
A Kinek-Üzensz-És-Miér
Az már senkit se érdekel
Mert *deszkaládán* térdepel
És hiába firtatod a
Sorsot mert
Hisz nem leszel... egyéb csak mint
Kukac-vert

Stvrtkrát Vorrie fordítása

* A szerző *Piszkozati (vegyes) füzetek*-jei közül.

KŐ-SZABÓ IMRE

A vasutas

1.

Az eső szürkén, vastag ólomként szakadt a tájra. A pályamester az iroda ablakából közömbösen nézte. Kissé köpcös alakján feszült a sötétkék, vasutas egyenruha. Az arca, mint az eső: az érzelmek elfolytak rajta. A gondolatok, foncsor nélküli tükrévé vált.

Kint, az esőben a sínek fénylettek a szétfolyó víz alatt.

- Esik rendesen – mondta a pályamester, szinte csak önmagának.

- Kell a tavaszi vetésnek – válaszolta a vele egy szobában veszteglő előmunkás.

Egy mozdony tompa dübörgéssel tolatott.

- Bejött már az 1520-as? – kérdezte Kóródi István, a pályamester.

- Ha pontos, most kell itt lennie – mondta az előmunkás és megigazította esőköpenyét.

- Tegyük fel a hajtányt a paklikocsiba, kimegyek a vonalra! – szólt az utasítás.

- Ebben az esőben?

- Persze.

- Menjen a mozdonyra! – ajánlotta az előmunkás.

- Tegnap is azzal voltam. Nem lehet már. Alaposan szét kell nézni. Nem akarom, hogy valami baj legyen.

Az előmunkás értetlenül nézett rá. Tekintetére fagyott a miért. Aztán kissé csodálkozva felhúzta a vállát és kiment az irodából.

Kóródi öltözködni kezdett. Tekintete néha az ablakra tévedt. Ilyenkor megborzongott.

- Legalább négy órát kint kell lenni az esőben? – ötlött fel benne a kérdés.

Az esőkabátot is magára vette.

2.

A vonalszakasz végén, az állomás peronjának nagyórája reggel hetet mutatott.

- Ha minden jól megy, tizenegyre otthon leszek – mérlegelte Kóródi. Összeszerelte a háromkerekű, piros hajtányt, melyet a paklikocsiból, csak úgy ledobtak a vágányok közé. Feltette a sínre. Először az első két kerekét illesztette rá. Majd a hátsót emelte fel. Belépett a merevítő vas mögé. Felült. Lábát ráhelyezte a pedálokra, a húzókart lassan maga felé húzta. Lábával ellenkező irányba nyomta a pedált. A kis kocsik megindult.

Egyenletes ritmussal hajtott. Mindig akkor fejtett ki nagyobb erőt, amikor a kar elérte a holtpontot és visszafelé jött. Ilyenkor teljes testsúlyával ránehezedett a pedálokra és a hajtókart maga felé húzta, legalább ötvénszer.

Már nem fázott. Csupán az eső hidegségét érezte az arcán.

- Kimehetne a divatból ez az ócska tragacs – gondolta Kóródi. – Telsztár, bolygóközi úrállomás és ilyen ember hajtotta ócskavas. Milyen furcsa dolgok ezek? Ki érti ezt ép ésszel?

Jól gurult most a hajtány. Kicsit lejtett a pálya. Élvezettel ült rajta.

- Motor kellene erre! Kettőötvenes Pannónia. Az lenne az igazi!

Figyelte a kerekek ütemes csattogását, amint a sínek toldásain átgurultak. A támasztó, harmadik kerék csattogása szakította meg néha az ütemet, előbb vagy utóbb ütve. Szaggatott szabálytalanságban.

- Pedig hallottam már motoros hajtányról. Az legalább fedett is.

- Az esőre figyelt. Lassan, szigorú rendben esett. A köpenyéről patakokban folyt le a víz. A láthatár barátságtalanul szürke volt. A kép: eső áztatta táj, csend. Csak a kerekek csattogása és az eső neszezése. Más minden néma és mozdulatlan.

- Az lesz majd a kényelmes. Legalább nem fáj majd az izületem.
Tudta, hogy ez a nyirkos, hideg levegőn való mozgás nem tesz jót neki. A jobb lába tele volt reumás fájdmakkal. Most a térdét érezte. Sokszor belehasított. Szeretett volna felordítani.

- Hol a fenébe szereztem? – kérdezte hirtelen. – Nem tudom – válaszolta egyszerűséggel mindjárt.

- Huszonöt-harminccal mehetek. Az őrházig még legalább tizenöt perc – nyugtatta önmagát.
Szemével a pályát figyelte. Hosszan el lehetett látni rajta.

- A jobb fele egy kicsit megdőlt. Persze az esőzés. Jobb lett volna, ha hó esik helyette. Majd a tavasszal megemeljük. Követ kell még hozatni. Legalább öt vagonnal.
Gondolataival volt elfoglalva. Észre sem vette, hogy az őrházhoz ért.

A pályaőr, magas, szőke, nyurga, középkorú ember, kint várt. Vörös zászló a kezében, tisztelgett.

- Jó napot! – biccentett a pályamester és jobb kezének mutatóujjával megbökte a sapkája sildjét

- Jelentem semmi rendkívülit nem észleltem! – mondta a pályaőr és mereven, vigyázzállásban szalutált.

- Köszönöm! Mi újság még? – kérdezte Kóródi.

- Nincs semmi, esik az eső – válaszolta kedvetlenül a pályaőr és összébb húzta magán a kabátot. –
Érdeklődtek, hogy elment-e már?

- Mennyi az idő?

- Még van bőven. Az 1719-es előtt leér – válaszolta a pályaőr.

Kóródi rálépett a pedálra, az őr megtolta a hajtányt. Hamar felgyorsult. Már menetközben tisztelgett.

- Minden jót! – mondta és erősen hajtani kezdett. A lendület is segítette és azt ki is akarta használni.
Érezte, nem fázik, még talán melege is van. Csupán a tenyere volt nedves, amint rácsurgott az eső.

- Mintha fújna a szél egy kicsit. . .

Nem tudta semmihez sem viszonyítani, mert az eső továbbra is szakadt, a táj, mint egy gyalult asztallap, olyan egyenes. Egyetlen fa sem volt a közelben. A távíróoszlopok dróttjai himbálóztak. A szél erősödését, csak a kanyar után érezte. Oldalba kapta. Nehezebben tudott hajtani. Teljes testsúlyával ránehezedett a pedálokra. A sebességet már alig bírta tartani. Érezte, néha könnyebb, de volt pillanat, amikor teljes erejét beleadta.

A villanypóznák a szélben furcsa dúdolással süvítettek.

- Olyan ez, mint a zene – gondolta. – Mint valami csodálatos hárfá. Úgy zengnek a húrok, mintha egy láthatatlan kéz, lágy, ütemnélküli dalt játszana rajta.

Jó volt erre figyelnie. Egészen megfeledezett az esőről, meg a sebességről. A kart egyenletesen húzta. Egy újtjáró sínre ragadt göcsörtös sara rázta fel.

- Sietni kell! – biztatta csüggedését.
Belehúzott.

A vasúttal párhuzamos kövesúton egy lovaskocsi poroszkált, két lóval. A hajtó, kabátba bugyolálva ült az ülésen. A lovak szőre fénylett az esőtől, mintha lakkozva volna.

- Titeket is kivertek? – kérdezte Kóródi, beszélgetve önmagával.

A jó lendülettel, hamar elhagyta a lovaskocsit.

A következő állomás jelzője megállj-t mutatott.

- Ez énrám nem vonatkozik – legyintett gondolatában.

Erősen figyelt előre. A szembe jövő vonatot kereste szemével.

- Be kell még érnem előtte az állomásra!

A váltókezelő bódé előtt álló kezelő integetésére lett figyelmes. Először nem tudta kivenni, mit akar. Százötven méter után már jobban látott.

- Gyorsabban? Már itt volna a vonat? – ötlött fel benne önkéntelenül.

A váltó kitérőbe állt. A nagy sebességtől ugyan úgy, mint egy gyorsvonat, nagy csattogásokkal robogott át a kereszteződésen.

Ekkor vette észre, hogy a személyvonat szembe vele, a mellette lévő vágányon kijár az állomásról. Háta mögött hallotta a váltó visszaállításának fémes, kemény csattanását.

- Ez hajszálon múltott – mondta némi csodálkozással. – De ez az átkozott eső az oka!

A forgalmi irodában beírt a naplóba. A telefon többször is élesen csengett. A forgalmista, egy kölyökképű, szőke férfi, jegyezte az utasításokat.

- Értem, tehát pontosan 8,20-kor indítottad a teher... nyolcvan tengellyel? ... Jó, rendben!

Letette a kagylót.

- Nem késik semmit? – kérdezte Kóródi.

- Pár percet csak, de azt behozzák – válaszolta a forgalmista és tovább írt.

Kóródi az órát nézte.

- Akkor van még több mint negyven perc.

- Csak nem akar elindulni?

- Ha lehet, elmegyek.

- Negyven perc alatt?

- Böven! – válaszolta a magabiztos Kóródi és felállt, hogy induljon.

- A teher hátba megy. Nem veszi észre – mondta a szőke forgalmista. Nem akarta, hogy elinduljon, de közben nem is marasztalta. Három éve ismerte már Kóródit. Tudta, az öreg kalandokba nem bocsátkozik. Vigyáz az magára, nem mai gyerek már, de azért mégis megjegyezte:

- Gondolja meg, főleg ilyen időben.

- Vigyázok! – próbálta nyugtatni Kóródi a forgalmistát. – Ha nem érek le, kiteszem a hajtányt.

- Jól van! – mondta beleegyezőleg a forgalmista.

Kóródi köszönt és kilépett az esőre. Összegombolta magán a kabátot és felült a hajtányra.

Erőteljesen dolgozott, lábával és karjával. Hamar felgyorsult, és Kóródi az ütemre figyelt.

- Ezt a tempót tartani – mondta nyugtatásként.

Figyelte a villanypóznák közeledését. Egész testével mozgott és úgy tűnt, mintha ugrálva közelítenének felé.

Később azt számolta, hány húzást kell megtenni két pózna között.

- Tizenhat... tizenhét... tizennyolc...

A következő két pózna már tizenkilencre volt egymástól.

- Biztos távolabb van, vagy elvitettem az ütemet – gondolta és egyben nyugtatta is magát.

Magas töltésen haladt. Amint lenézett, a mélység lehetett vagy hat méter.

- Innen lefordulni nem lenne valami szerencsés dolog!

A távolban, ahogy összefutott a két sín pár, fekete pont látszott.

- A teher! – mondta hangosan felkiáltva. – Legalább az átjáróig el kell érnem. Ott kiteszem a kocsit.

Újból erőteljesen dolgozni kezdett. Most lassabban gyorsult, érezte, karja fáradni kezd.

A szél is erőteljesebben fújt. A kanyar után teljesen szembe vágott. Úgy tűnt, mintha egy falnak ment volna. Szinte nem engedett.

- Még kétszáz méter...

Újból visszapillantott. Már a tehervonat kocsijai is jól látszottak. Még egyszer számolni kezdte a póznák közötti távolságot.

- Tizenhét... tizennyolc... tizenkilenc...

Az átjárói még mindig volt vagy húsz méter.

- Huszonhárom... huszonnégy...

A fáradtságot érezte a lábában is. Kegyetlen fájdalommal hasogatta.

- A reumám. Fürdőbe kellene menni. Kakasszéket ajánlották, vagy Szoboszlót.

A hasogatás mintha erősödött volna.

- A fene egye meg. Nem láb ez. Mankó! – szidalmazta kialakult helyzetét.

Elérte az átjárót. Fékezett. Hallotta maga mögött a mozdony éles sípját.

- Nyugalom, mindjárt szabad az út – válaszolta a sípszóra.

Az összekötő rúd elélepett és lefordította a kis kocsit a sínekről. Ahogy elengedte, az átjáró lejtőjén még egy darabig tehetetlenül gurult.

A tehervonat nagy robajjal futott el mellette.

A mozdonyvezető mosolyogva integetett.

Kóródi az úttest közepén állt, vagy három méterre a sínektől.

- Hova siet ez a marha? – tette fel a kérdést.

A mozdony füstje az arcába csapott. Hirtelen még levegőt sem kapott. Ez a fekete köd megfeküdte Kóródi tüdejét, meg az egész vizes tájat.

4.

A teher már messze járt, amikor Kóródi visszatolta a sínekre a hajtányt.

Felült. Lassan indított és később sem fokozta a sebességet.

- Tényleg kár volt kijönni, ebben a ronda időben.

Kicsit haragudott is magára. Még a lába is tovább fájt. A fáradtságot a karjában most jobban érezte.

- Nyáron elmegyek valami jó fürdőre – fogadkozott. – Melegvizűre... csak is olyanra... iszappakolást rakatok rá... - és már el is képzelte, hogy a forró homok alatt izzad.

Hirtelen a kis kerék nagyot csattant és utána éles csörömpölést hallott a köveken.

Megállt. Leszállt.

Izgatottan indult vissza.

Aztán megpillantotta. Vagy tíz centis darab hiányzott a baloldali vágányból.

- Friss törés! – mondta maga elé. – A tehervonat! Ment vagy nyolcvannal, az a hülye!

Kezébe vette a kitört acéldarabot.

- A gyors! – kiáltott fel hangosan. – A teher után 9,04-kor szembe jön a gyors!

Izgatott lett.

- Tenni kell valamit! – futott át az első gondolat.

- Ha a gyors ezt elkapja, kivágja!

Az acéldarabot súlyozta a tenyerében.

- Tenni kell valamit! – ismételte meg nyugtalanul.

A kemény kavicsos töltésen tett vagy három lépést.

- Szembe kell menni a vonattal! – volt a döntés.

5.

A teher Keréktón a negyedikre futott be. Frankesz, az ügyeletes forgalmista az ajtóból figyelte.

A hangosbemondó ismételte:

- Gyorsvonat érkezik, a második vágány mellett kérjük... Hallotta. Nem figyelt tovább, mert megszólalt a telefon.

- Nem, nem érkezett még meg – válaszolta a bajszos, barnahajú Frankesz a telefonba. – Várjál, megnézem – tette még hozzá és letette a kagylót, kiment a peronra. Az ott álldogáló targoncástól kérdezte meg:

- Lajos, Kóródit nem láttad megérkezni?

- Honnan?

- Kintről a vonalról.

- Nem! – Nem láttam még ma.

Frankesz visszament és felvette a kagylót.

- Tibor... halló... nem, nem érkezett meg. Régen eljött?... Mi a fenét csináljak? – kérdezte a telefonba és közben kinézett az ablakon. Az állomás végén a váltóknál kereste a piros hajtányt, de nem látta, sem a hajtányt, sem Kóródit.

- Gyorsvonat indul azonnal... - hallotta újból a hangosbemondót.

- Tibor, a gyorsot nem tarthatom... gondolod?... jól van... én indítom... remélem, hogy figyel az öreg... jó, hívlak majd.

Visszaakasztotta a kagylót.

Az indító tárcsát a kezébe vette és kiment a peronra. Összeszorított szemmel nézett a pályaudvar végébe. A váltóig már nem is látott el az esőtől. Döntött. Felemelte a tárcsát, megadta a jelet.

A gyors, halk rándítással, egyenletesen indult.

6.

Kóródi nem törődött az esővel. A fáradtságot és a fájdalmat sem érezte már. Minden erejével dolgozott.

- Most minden perc számít – utasította önmagát. – Csak késne egy kicsit. Nem sokat, három-négy percet. Az elég volna!

Érezte a szél nyomását.

- Az erdőig el kell érni!

Testsúlyát is beleadta a húzásba. A rossz ritmustól, ugrándoizva haladt.

- Az erdőnél meg kell állítani! Ötszáz méter a féktávolság. Ha onnan nem fékez, akkor... Nem is mert arra gondolni, mi történne akkor, ha...

Feltűnt szembe vele a vonat.

- Még legalább öt kilométerre van. Az erdő háromszáz méter.

A szél mintha erősödött volna.

- Nem, nem tudok odaérni. Ezt a vackot is ki kell tenni – méltatlankodott.

A vonatot nézte. Egyre nagyobb lett. A füst, mint egy félelmetes fekete szellem, gomolygott körülötte.

- Még mindig kétszáz méter.

A vonat egyre közelebb ért.

Kóródi nem érzett félelmet. A fáradtság is eltűnt karjából, lábából. Döntött! Leugrott a mozgó hajtányról. Menetközben rántotta le a sínről és a mély árok felé vonszolta.

A töltés szélén elengedte. A piros hajtány kettőt perdülve zuhant az árokba.

Hirtelen fájdalom hasított a lábába. Odakapott. A szúrások elhomályosították a tekintetét.

- A vonat! – kiáltott.

A vért nem is vette észre a kezén.

A gyors elérte az erdőt.

Felvonszolta magát a töltésre. Levett sapkával integetett.

- Állj! Állj! Állj! – kiabálta torkaszakadtából.

A lába borzalmasan fájt, nem bírt lépni.

- Állj! Állj! Állj! – kiáltotta tovább és sapkájával köröket rajzolt a levegőbe.

A félelmetes fekete test egyre közeledett.

- El kellene lépni! – rémült meg a gondolattól.

A fájdalomtól mozdulni sem tudott.

A fekete szörny ott volt előtte. Hallotta a fékek csikorgását.

- Kár, hogy nem mehetek el e fürdőbe – mondta csendesen.

Aztán már csak a mozdonyra figyelt. Úgy érezte, eléri a kezével. Nyújtotta is feléje, de nem érezte.

- Hideg vas az egész!

Egy kormos férfiarcot látott még maga előtt. Erre emlékezett, aztán elsötétült minden.

Lépcsőfokok

VASVÁRI ZOLTÁN

AZ ERDŐ SZEREPE A SZOKOLYAIK ÉLETÉBEN

Bevezetés

A szokolyaiak életében az erdő mindig nagy szerepet játszott. Önmagából a földművelésből megélni nem lehetett, a XIX. században csak az ún. *belső mezőt* művelték. A határ fele legelő volt. A XX. században a gazdák viszonylag kis területű földdarabon (5-10 hold) gazdálkodhattak. A felszabadulást követő földosztás sem juttatta nagyobb földterületekhez őket, az erőszakosan szervezett tsz-esítés pedig sok gazdát arra ösztönzött, hogy máshol keresse a megélhetését. A XX. század elején az erdő nyújtotta gazdasági lehetőségek és a fuvarozás együttesen biztosított alkalmat a jobb megélhetésre. Napjainkig az erdőgazdaság fontos munkalehetőség a férfilakosság számára. A falu lakói még mindig sok szállal kapcsolódnak az erdőhöz, annak ellenére, hogy sokkal kevesebben végeznek rendszeres erdőmunkát, mint elődeik.¹

Szokolya község területe 1945-ben 10977 kh volt, jelenleg 10265 kh.

A község területének művelésbeli megoszlása a következő:²

	1935	1945	1949	1960	1969
összesen (kh)	10977	10977	10977	10977	10265
szántó	2442	2485	2292	1727	1727
rét	300	300	300	1146	---
legelő	545	545	619	---	---
erdő	7346	7346	7424	7418	7418
kert	40	40	38	40	---
szőlő	47	47	46	124 ⁺	124 ⁺
Földadó alá nem eső	257	257	257	434	---

⁺ szőlő és gyümölcs együtt

A szokolyai erdőgazdálkodás irodalma

Témánk szempontjából kedvező, hogy a néprajzi szakirodalomban több erdészeti vonatkozású munka is tárgyalta a Börzsöny vidékének erdőgazdálkodását, bár sajnálatos, hogy a *Börzsöny néprajza* tanulmánykötet egyik tervezett tanulmánya (*Erdülés és erdőmunkák a Börzsönyben*) nem készült el.³

A szokolyai erdőgazdálkodásról, az erdőkiélés helyi formáiról a néprajzi szakirodalomban először Morvay Péter tudósított. Az 1938. szeptember 11-18-ig tartó gyűjtőút eredményeiről a *Néprajzi Értesítő* XXX. évfolyamában számolt be *Szokolya gazdálkodása* című rövid közleményében.⁴ Ebben megállapítja, hogy a gyűjtés idején a szokolyai nép már belterjes földművelést folytatott. Ez azonban akkori formájában jórészt még újabb keletű fejlemény volt. Az egykori jobbágyközség határa mindig is meghatározó részt erdő, mellette inkább csak legeltetésre szolgáló irtásföld volt. A lakosság nagy része az erdőből élt. Morvay beszámol arról, hogy a XIX. században az uradalom a hét két napján szabad fahordást engedélyezett. Az ilyenkor hazahordott fát szabadon el is lehetett adni. A fő kereseti lehetőséget azonban a fuvarozás jelentette. Az 1938-as gyűjtés idején rendszeresen jártak a váci vásárokra tüzelőfával és egyéb faáruval a szokolyaiak.

Nem elhanyagolható az erdei gyűjtögetés szerepe sem a két világháború között. Morvay leírja, hogy az asszonyok a háztartás közvetlen szükségleteire és eladásra is gyűjtögettek. A jómódúak csemegének szedegették az erdei gyümölcsöket.

Különböző gombafajtákat (*pecsirke-, tinorú-, disznó-, nyár-, szarvas-, kirá-, csibe-, szegfűgomba*), erdei gyümölcsöket (*mogyoró, vadkörte, vadalma, szederina, malina, szamóca, eper, bükkmakk*) és gyógynövényeket (*farkasóma, bojtorján, kamilla, bocsfavirág, kakukkfű, hársfavirág, ezerfű vagy cintória, tisztessű, ezerjő, barátalma*) gyűjtögettek.

A vadban gazdag erdő természetesen lehetőséget adott a – tiltott – orvvadászatnak, rabsickodásnak, amit hurokkal, csapdákkal és lőfegyverrel egyaránt folytattak.

Morvay beszámolója az erdőnek a kapitalizmus időszakában kialakult haszonvételi formáját mutatta be. Ekkorra ez egy fő funkcióra, a fakitermelésre szűkült le. A többi funkció emellett háttérbe szorult.

Magam e korszaktól vizsgáltam a változásokat napjainkig.

Szokolyára jellemző érdekes kivételként azonban ki kell térnem arra, hogy bár a jobbágykorban az erdő komplex haszonvétele volt a jellemző, és a Börzsöny területén fakitermelésről ekkor még nem beszélhetünk, tudunk viszont arról, hogy a Börzsöny déli oldalán, az Esterházy család erdejében olyan intenzív erdőkitermelés folyt a XVIII-XIX. század fordulóján, hogy a hegyi patakok megduzzasztásával külön faúsztatót is létesítettek Szokolya környékén. Innen a Dunáig tudták vízi úton szállítani a fát.⁵

Az erdőkiélés szokolyai formái

E dolgozatban nem vállalkoztam a szokolyai birtokviszonyok részletes ismertetésére – a gyűjtött bizonytalan adatok ezt nem is teszik lehetővé –, mégis röviden szólnom kell az erdei tulajdonjog alakulásáról a faluban, hogy pontosan megérthessük az erdőkiélés Szokolyán kialakult formáit és gyakorlatát.

Az öregek már csak halványan, szüleik, nagyszüleik elbeszéléséből emlékeztek a *közbirtokosság* meglétére. Régen úrbéri erdő volt a *Hegypó*, Községi erdő volt: *Alsó-rét* és a mai *Börzsönyliget*. A falu határában több birtokosnak volt erdő- és földtulajdona, így az *Almássy* és *Desseffy* grófoknak. A legjelentősebb a körülbelül 11000 hold területű *Hoffer-birtok* volt, amelynek túlnyomó része természetesen erdőterület. A Hoffer-birtokhoz tartozott a *Pap-hegy* és a *Szőlő-hegy*. A helyiek még emlékeznek a két háború közötti időkből egy *Csecsovicska* nevű bérlőre is. 1945 után a közbirtokosság rövid ideig még tovább élt, majd a szokolyai erdők az *Állami Erdőgazdaság*, nagyrészt pedig a *TSz* kezelésébe kerültek.⁶ Ma *TSz*-erdő a *Pap-hegy*, a *Szőlő-hegy*, a *Hegypó* és az *Ól-hegy*, mintegy 700 ha. A *börzsönyligeti* rész az *Állami Erdészeti* kezelésében van.⁷

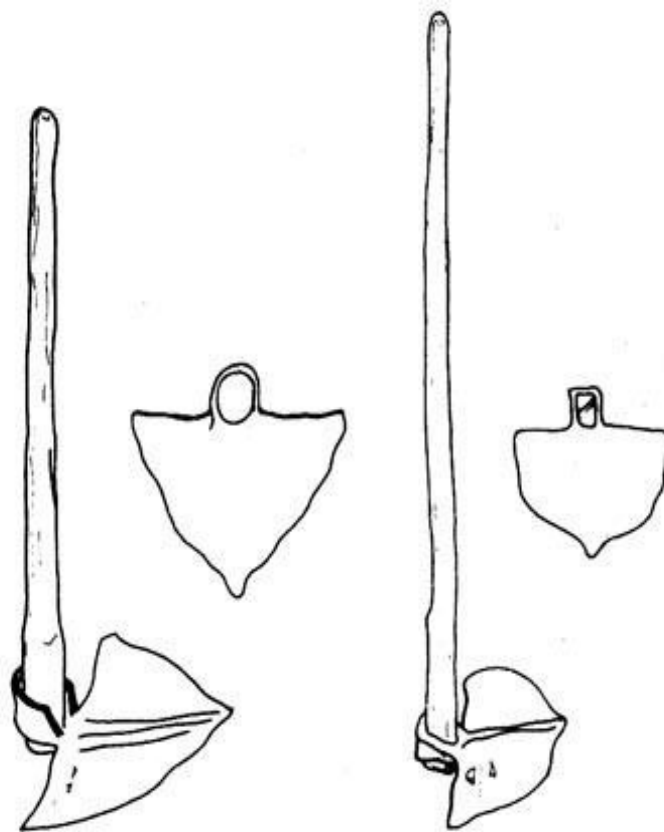
A fakitermelés rendje

A hagyományos szokolyai erdőgazdálkodásban körülbelül 60 éves forgóra volt beosztva az erdő. A tarra vágott, véghasználatú erdő helyén gyökeret vert a makk, és nőtt az újulat. Ez volt a *sarjerdő*. A sarjerdőben már megkezdődött a *gyérítés*. A gyérítés a vékony faállomány ritkítását jelenti. A helyiek szerint a rendszeren gyérített sarjerdő többet nőtt egy évben, mint a csemeték tíz év alatt. A háború előtt a Hoffer-birtokon próbálkoztak csemeteneveléssel is, ezt a községi erdőkben nem alkalmazták. A csemetekertben szénporral készítették elő a talajt. A csemeték ültetéséhez *széles kapát* és *ékvájót* használtak.

A csemetéket árnyékolni kellett zöld ággal a napsütés ellen, és rendszeresen öntözni. A csemetekertben 12-15 éves lányok, esetenként idős asszonyok dolgoztak.

Az 1990-es években a volt *TSz*-erdészeti szintén a favágást követte az új erdő telepítése. Egyszerre 20-50 hektáron dolgoztak. Akácok esetén gyökérről sarjaztattak, a nyárást talaj-előkészítés után ültették, mivel magról nem újul. A talaj-előkészítés sík területen szántást jelent, a dombos vidéken *MTZ*-vel végzett patkázást. A szokolyai erdőkben az 1990-es években a megereedés 50-70 %-os volt, ami nagyon jó eredménynek számít.⁸

Széles kapák

MTZ 50-es traktor

Néhány év alatt a fák 5-6 cm vastagságúra növekednek. Ezt az állományt már tisztították, a műveletet *irtásnak* is nevezték. Az irtás a hitvány, satnya egyedek kivágását jelentette. Az erdőbirtokosokhoz járó favágók ezt többnyire felibe végezték. A kivágott fa fele a birtokosé maradt, a másik fele munkabér gyanánt a favágókat illette. De a birtokos részét is meg lehetett váltani, pénzért meg lehetett vásárolni. 10-15 év múlva 12-15 cm vastagra, 6-8 méter magasra nő a fa. Ebből az erdőből kerül ki a *dorongfa*. Ilyenkor *ritkítják* az erdőt. Ez előzetes kijelölés után történik. A birtokosok erdeiben a kerülő vagy erdész, a községi erdőkben jelölő bizottság jelölte meg a kivágásra érett fákat. A jelölést baltával végezték a fa kérgén. A gyérítést is felesben végezték, a közbirtokosságban pedig sorsot húztak cédulával.

A 10 méternél magasabbra nőtt, 25-30 cm vastag fák már felnőtt erdőt alkotnak. Itt *szálaló* vágást végeznek. Ez a sűrűbb vagy beteg fák kivágását jelenti. Ezt szintén kijelölés után végzik.

Bököncölésnek nevezik azoknak a megugrott, nagy fáknak a kivágását, amelyek elveszik a napfényt a többiektől.

50-60 év múlva már ritka volt az erdő, az ún. *makkfák* maradtak benne. Erre nőtt aztán az újulat.

A kitermelt fát méret és minőség szerint osztályozták.

A *szerfa* 4-7 méter hosszú, az *ölfá* 1 méteresre vágott, legallyazott törzs. Az ölfát tovább hasították *deszkának* és *pallónak* (*padla*). A *bányafát* le is kérgelték. Átmérője szerint a következőképpen osztályozták a fát: 5 cm-ig – *gallyfa*, 5-8 cm – *botfa*, 8-10 cm – *dorongfa*, 10 cm felett – *hasábfa*.

Fiatal erdő

Tíz év körüli erdő, innen kerül ki dorongfa

Tisztításra váró fiatal erdő

Erdőrészlet tisztítás után

Felhótt erdő

Idős erdő

Kidőlt fatörzs az erdőn

A tíz év körüli erdőből kerül ki a dorongfa

Gallyfa és rözsekupac

Méterbe vágott hasábfa

Vékonyabb és vastagabb hasábfák

Dorongfa és botfa akészülő "méter" tetején

A favágók munkaszervezete

Szokolyán a favágók *párban* dolgoztak. A két ember tartósan társult, és ha betegség vagy más rendkívüli eset nem történt, nem is bomlott fel a pár. A pár az erdőn *tanyát* fogott, de magát a párt is nevezték tanyának. Páronként álltak sorba tanyánként, és *part szerint* haladtak. 20-25-30 méter széles sort fogtak. A tanya két szélére vágták a gallyat. A közepe tiszta volt. A megmaradt gallyat hazavihették, vagy el kellett tüzelni, tuskót nem szabadott hagyni. A görcsöt le kellett a fáról faragni. *Tő melletti termelésnek* nevezték ezt a módját a fakitermelésnek, lényege, hogy helyben legallyazzák a fát. *Partiban* való munkára a legöregebbek sem emlékeztek. Valószínűleg általánosnak tekinthető, hogy az 1920-30-as években már mindenütt az országban párban dolgoztak a favágók, mert így valamennyivel többet lehetett keresni, mint partiban. Hasonló adatot közöl Paládi-Kovács Attila a dél-gömöri favágókról.⁹

A favágók már napkeletkor a tanyán voltak. Reggel történt a *fadöntés*: leeresztgették a fákat. Délig gallyaztak és daraboltak. 130 cm hosszú darabokra fűrészelték *hasas fűrészsel* a legallyazott törzseket. Méréshez *hossztolót* használtak, ez egy 3 méter hosszú lécz 10-enként belesütött jelzéssel. Azért kellett 130 cm-es darabokat levágni, mert a fát *méterbe* (130x130 cm-es rakás) vagy *félméterbe* (130x65 cm-es rakás) hordták. Darabolás után az egyikük hasábokra vágta, a másikuk pedig rakásba hordta az ölfát. Egy méterbe 6 mázsa fa ment be, és egy pár 6-8, ha nagyon szorgos és ügyes volt, 10 métert tudott berakni. Arra nem tudtam fényt deríteni, hogy napszámban vagy teljesítményben dolgoztak-e. Lénárt Lajos (1916) szerint az erdei napszám a II. világháború előtt 2,50 pengő volt.

**A hosszoló lécs használata. Körmeny Tibor felvétele.
Az Erdő, 1960. IX. évf. 12. szám, címlap**

Készülő "méter" (farakás)

A 12-14 éves fiúgyermek már mentek apjukkal az erdőre. Bíró János (1920) mesélte, hogy 12 éves volt, amikor az apja megkérdezte: „*Akarsz suszterinas lenni? Ha nem, jössz velem fát vágni az erdőre.*” Az *Oltárkövek* nevezetű erdőrészen kezdett dolgozni, és úgy hozzászólt az erdei élethez, hogy még 70 évesen is eljárt nyugdíjasként a TSz-erdészetbe dolgozni. „*amikor először mentem ki az erdőre apámmal fát vágni, nagy hó volt. Kivágták a fát, beleesett a hóba, nem is láttam.*” Az első feladat a gallyazás volt – „*kinyestette a fát*” –, így mondták. Később már „*hajkolt*” is – húzta a fűrész.

A lányok is jártak az erdőre. Ha kijárták az iskolát, ősszel a csemetekertbe jártak dolgozni. A csemetéket ültették *tövető kapával* és *ültetőfával*, vagy az ágyást készítették elő *hamuzással*. A lányok szerettek a csemetésbe járni, mert sokat daloltak, bolondoztak egymás között, és ők is megkeresték a 2 pengő napszámot, de fárasztó munka volt a sok hajtogatás miatt.¹⁰

A favágás munkaműveletei és eszközei

A fadóntás. Szerszámai a *hasas fűrész* és a *fejsze*. Akár *tarvágást* (végvágást), akár *szálaló vágást* vagy *ritkítást* végeztek, a munkát mindig szemrevételezés előzte meg. Ekkor határozták meg a kedvező dőlésirányt. Tarvágás esetén part szerint haladtak, és a már megtisztított területre eresztették le a törzseket. Szálalás esetén különösen kellett vigyázni, hogy a dőlő fa más, állva maradó, egészséges fákra ne tegyen kárt, és maga meg ne akadjon a többi fa ágaiban. Fontos volt azt is figyelembe venni, hogy tudnak majd hozzáférni a ledöntött törzshöz, lesz-e elegendő helyük a feldarabolásához.

A munkát a *lékeléssel* kezdték. A dőlés irányában két oldalról fejszével ék alakban bevágták a fát a talaj felett kb. 30 cm-re. Amikor a lékeléssel végeztek, a másik oldalon a hasas fűrészsel kezdték bevágni a törzset. A hasas fűrész kezeléséhez két ember szükséges. Hossza kb. 120-200 cm, legnagyobb szélessége 15-20 cm. A fűrész fogazatát rendben kellett tartani. Naponta akár többször is háromélű *rókarszelővel* élesítették, ha kellett, foghajtóval (*srangolóval*) *srangolták*, tették rendbe a fogazatát. Ez a munka a Börzsöny egész területén hasonlóan történt. A rosszul karbantartott fűrészsel nem lehetett dolgozni. Érdekes módon adatközlőm, Bíró János (1920) magát a fűrészselést nevezte *hajkolásnak*, ez a kifejezés általánosan elterjedve a lékelést jelenti (pl.: Diósgyőr, Kozár, Gömörszőlős, Bakony).¹¹

**Fakitermelés: a fát befűrészelik.
K. Csilléry Klára felvétele (1952).
Néprajzi Múzeum F. 105110.**

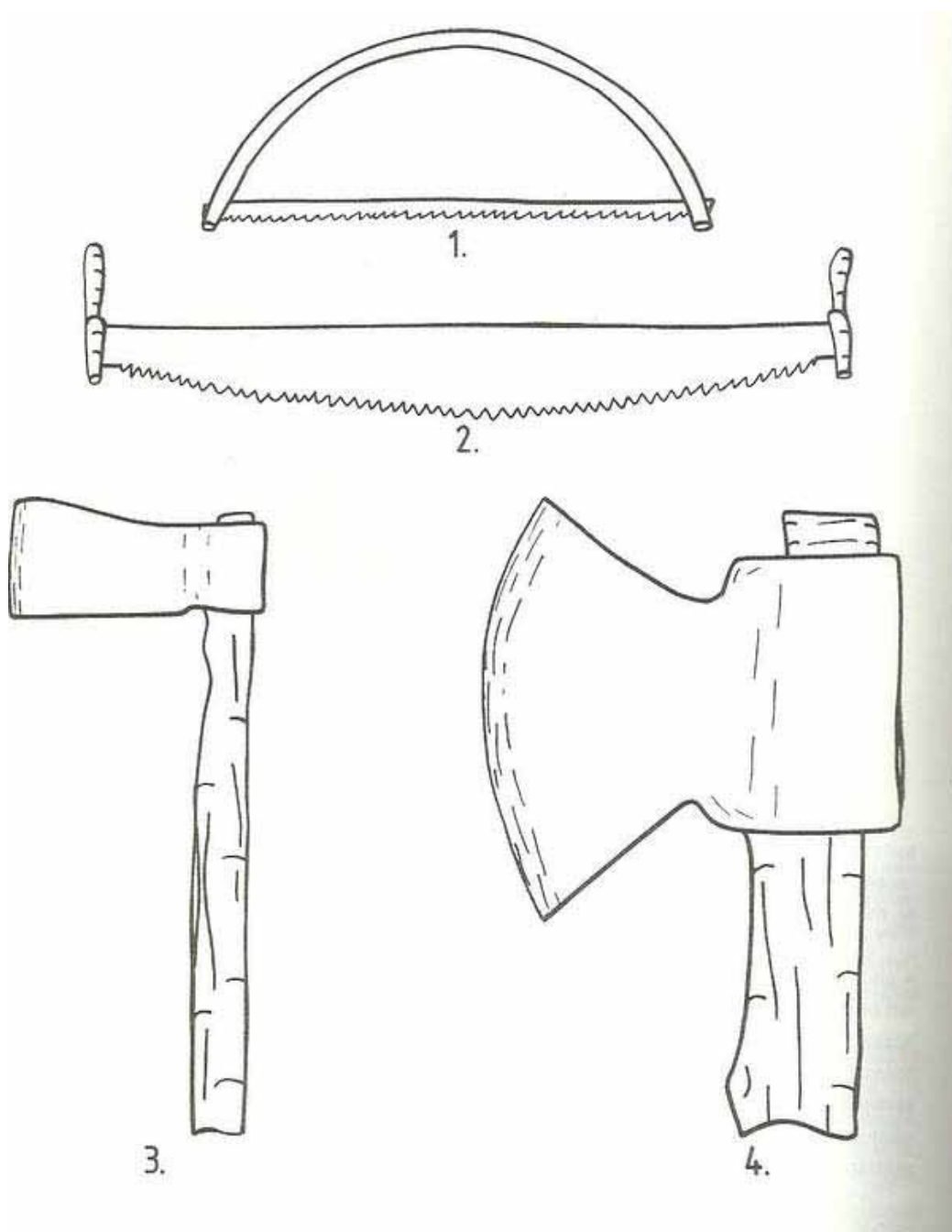

**A kidöntött fát felfűrészelik.
K. Csilléry Klára felvétele (1952).
Néprajzi Múzeum F. 105112.**

**A kivágott fa felfűrészélése. A fejszével segítenek, hogy a fűrész ne szoruljon.
K. Csilléry Klára felvétele (1952). Néprajzi Múzeum F. 105113.**

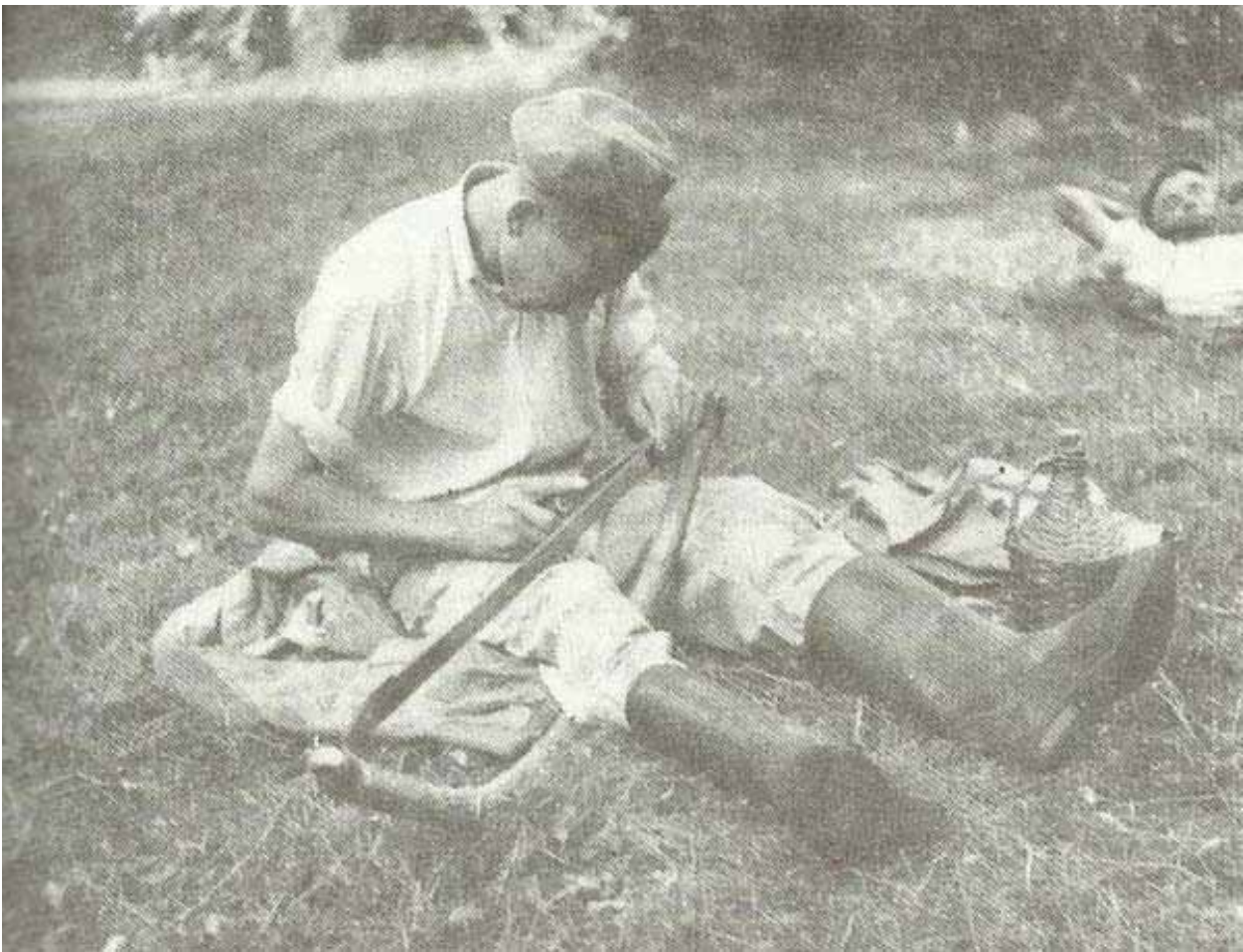
A hasas fűrész fogai két oldalra úgy vannak kihajtogatva, hogy az így vágott csapás a fában 2-3-szorosa legyen a fűrészlemez vastagságának. Ez különösen ősz elején fontos, mert a még folyó nedvkeringés miatt a fa rugalmas, és ezért „ráül” a fűrészre, szorul a fűrész. Téli erős fagyban különösen nagy erő kell a fűrész megindításához, mert nehezen „harap” a fába. Ha a fűrészpor rátapad a fűrész lapjára, valamilyen zsíros anyaggal kenik meg (szalonnabőr, hájdarab), így nem fog tapadni. Erre különösen puhafa vágásánál van szükség. Ha a fűrész megszorult, a csapásba éket vernek. Ezzel kismértékben a dőlés irányát is lehetett szabályozni. Az ék neve: köpús faék. 3-6 cm széles, 25 cm hosszú vasdarab, gyakran régi fejszéből csináltatták. A feje 2-3 cm széles, ezen található egy bevájt rész: a köpü. A köpübe gyertyánfa-darabot illesztettek, és fogas vaskarikával erősítették meg. Ez azért kellett, hogyha a fejszével ütik meg, ne repedjen. A fejsze fokával ütötték, azt tartották, hogy vasra vassal nem lehet ütni, de a köpús vasékre igen. A fűrészeléstart addig folytatták, amíg a fa éles, pattogó hangot nem adott. Akkor kirántották a fűrész, és hangos kiáltással – Dől a fa! – figyelmeztették társaikat. Ilyenkor már recsegve dől a fa. A favágók a dőléssel ellenkező irányba ugrottak, és jó volt ilyenkor ügyelni, mert az adatközlőim is több szerencsétlenségre emlékeztek vissza, amikor a szétcsapódó ágak valakit súlyosan megsebesítettek.

A favágás eszközei

1.: kávásfűrész; 2.: hasasfűrész; 3.: fejsze; 4.: faragófejsze

Fűrészreszelés. Erdélyi Zoltán felvétele (1961). Néprajzi Múzeum F. 164415.

A ledőlt törzset a helyszínen *gallyaszták* és *darabolták*. Ezt hívták *tő melletti termelésnek*. A gallyazáshoz baltát használtak. Ennél a műveletnél az ág alá, a törzs alsó vége felől kell ütni a baltával, mert felülről, a hajlatból vágva az ág belehasad a törzsbe. A *balta* hosszúnyelű, fél kézzel használható vágóeszköz. A vastagabb ágakat vagy *fejszével* (80 cm hosszú, kétkezes, nehéz vágószerszám) vagy kává fűrészsel távolítják el. A *kává fűrész* kb. 70 cm hosszú keretre feszített, egy ember által használt szerszám. Használaton kívül kiakasztják a keretből, hogy az megtartsa rugalmasságát. A keret általában cserfából készült, mert az kellően erős, szívós és rugalmas.

A levágott gallyfát a tanya két oldalán halmozták fel, és ott „*bepirtlítették*” – az 1 méter hosszú, kétfelé vágott gallyakból álló csomókat bedrótozták. Ilyen bepirtlizett tűzifát szállítottak a váci vásárra, ahol keresett cikk volt a két háború között. A szegények egyszerre egy havi tüzelőjüket is megvették.¹²

A legallyazott törzset darabolták. 120 cm hosszú darabokra vágták *hasas fűrészsel*. A „*méter*” hossza volt 130 cm. Méréshez *hossztolót* használtak: ez 3 méteres lécs, 10 cm-enként jellel ellátva. Másik mérőeszköz a *rőf* volt. Ez 1 méter hosszú, egyik végén vastagabb, hajlított, kampós eszköz. Arra is jó volt, hogy a szoruló fűrész ki lehessen szabadítani.

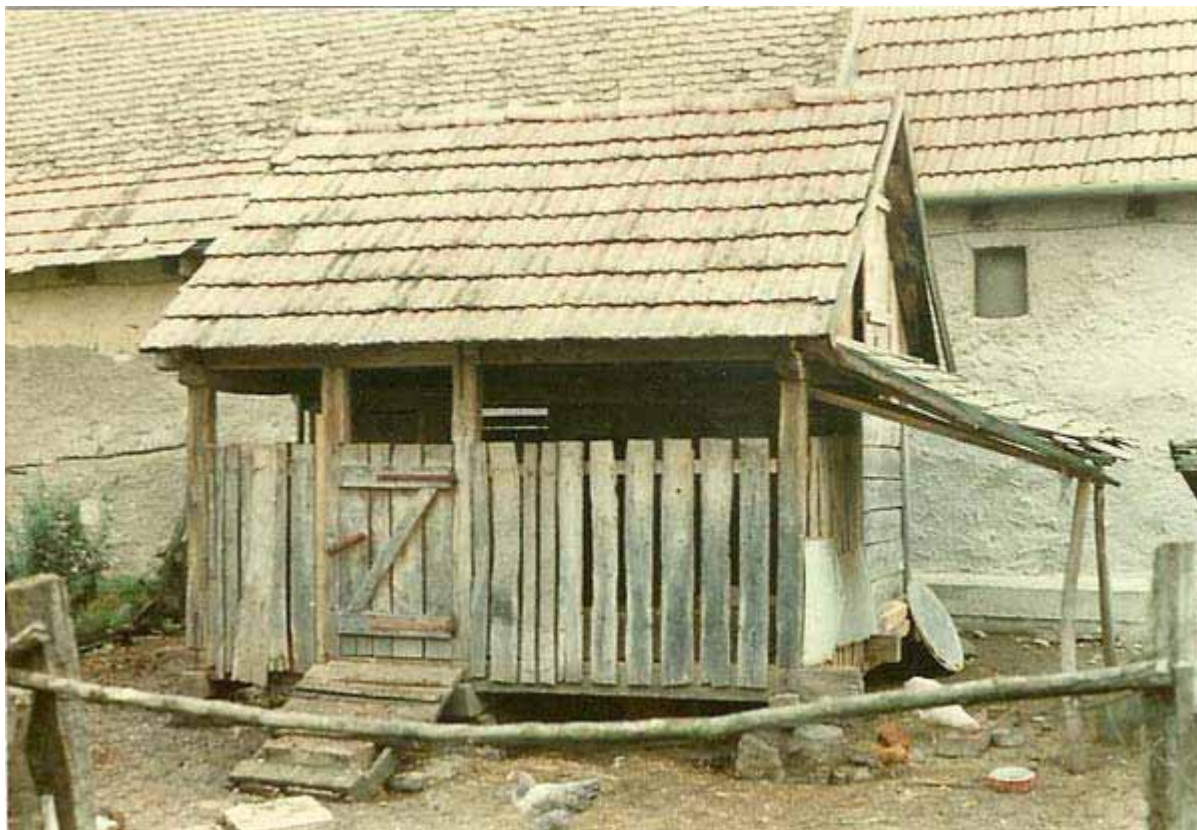
A ledarabolt fát vagy rögtön „*sarangolták*”, berakták, vagy előbb hasították. A bányafát mindig le is kérgelték.

A *hasításhoz* nehéz fejszét és éket használtak. Az éket a fejsze fokával ütötték. Fabunkó használatára nem emlékeznek. Az éket szükség szerint arrébb ütötték a fába, míg el nem hasadt. Általában egy fejszevágás után az ék következett, majd ismét a fejsze. A hasítást a fa vékonyabb végén kezdték, és úgy haladtak a vastagabb töve felé. Ha az egyik vége fűrészelve volt, ott kezdték hasítani.

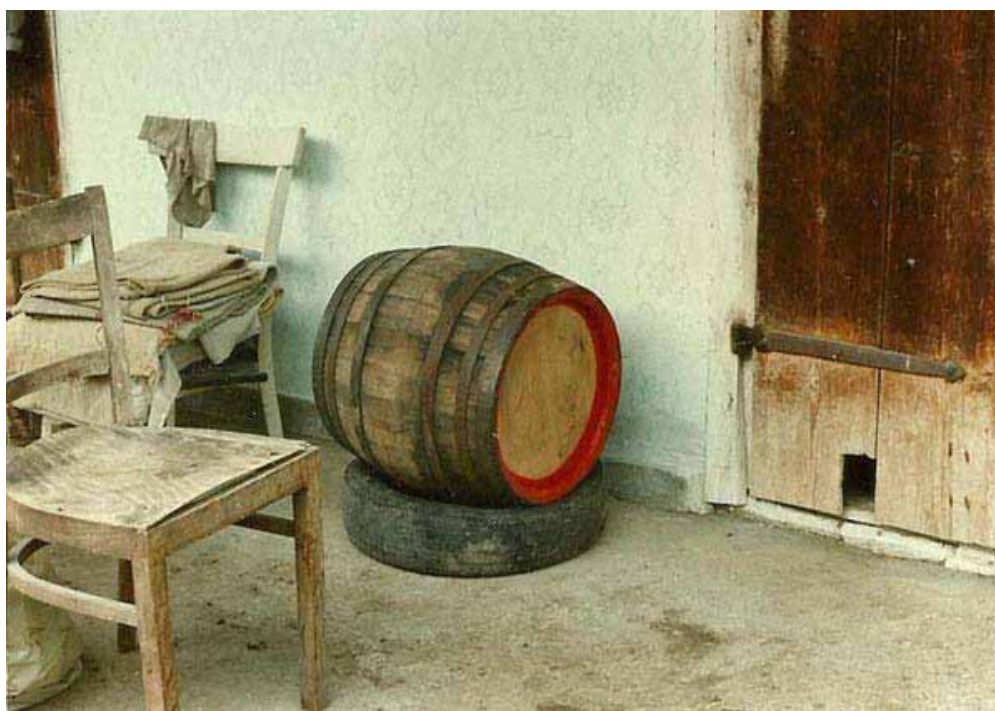
A *sarangolást* mindig nagy gonddal kellett végezni, mert az őlfa esetleg évekig is kint maradt az erdőn. A méterbe csak azonos minőségű és fajtájú fa kerülhetett. Ha ki kellett pótolni, keményfához csak keményfát lehetett tenni, különben a kerülő szétdobatta.

A fa emelését, rakodását a „*cappin*”-nal végezték. Ez hosszúnyelű, 20-25 cm-es köpűjű emelőeszköz.

A fadóntás, gallyazás, darabolás és méterbe rakás után rendbe kellett tenni a tanyát. Apró gallyakat nem lehetett otthagyni, rendszerint ezzel tüzeltek. Legutoljára a tuskót is kiszedték.

Fából készült, cseréptetejű gazdasági épület (ól)

Hordó a pinceajtó előtt

Méterbe rakott tűzifa az udvaron

Méterbe vágott tűzifa a ház végében

Egyszerű fakerítés dorongfából

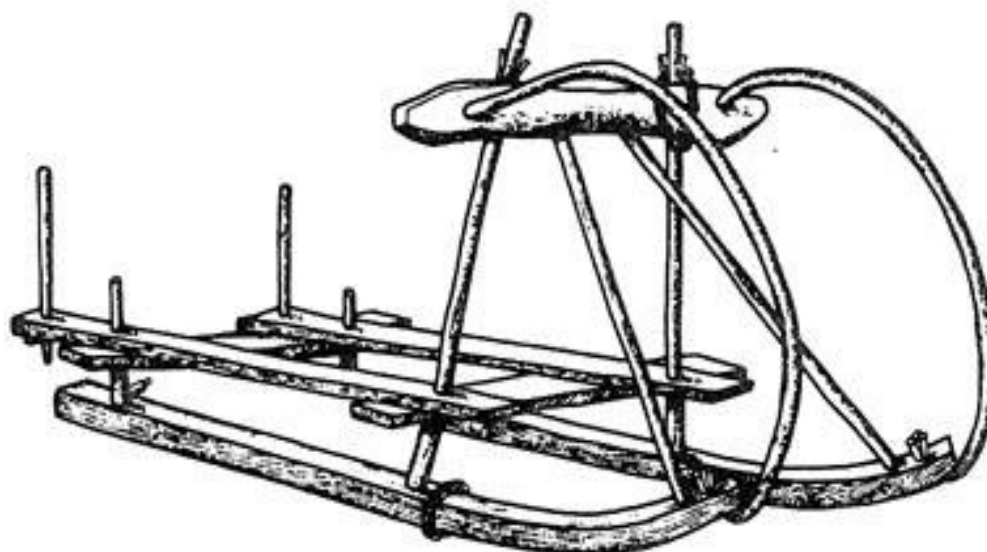

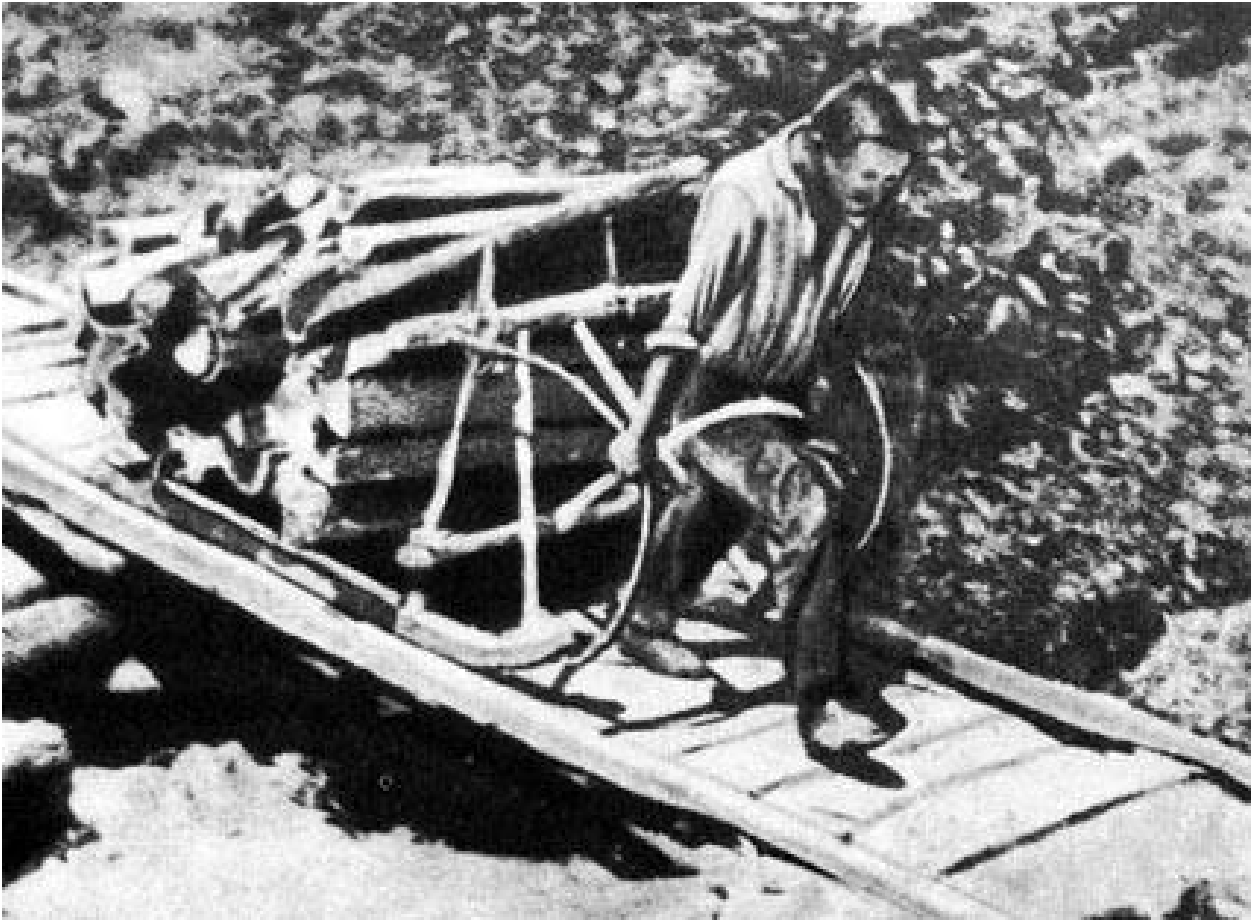
Gallyfával befont kerítés

Faközéltés és fuvarozás

Mivel a Szokolya környéki erdők szekérrel is elérhetőek, általános volt a *szekérrel* való szállítás. Rakodás előtt a nyújtót lekapcsolták, és a szekér első és hátsó részét a szükséges távolságra állították. A rönk akár 3-4 méterre is túlért a szekér hosszán. A meredekebb hegyoldalon ismerték a *lánccal* való húzatást és a rönköknek egyszerűen a hegyoldalon történő *legörgetését* is. Az öregek emlékeztek a *gyalog szánra* (*román szánkóra*) is, amit elmondás szerint minden favágó el tudott készíteni.¹³ Helyi változata 2 méter hosszú volt, és ölfa szállítására, közéltésére használták.

Gyalogszán

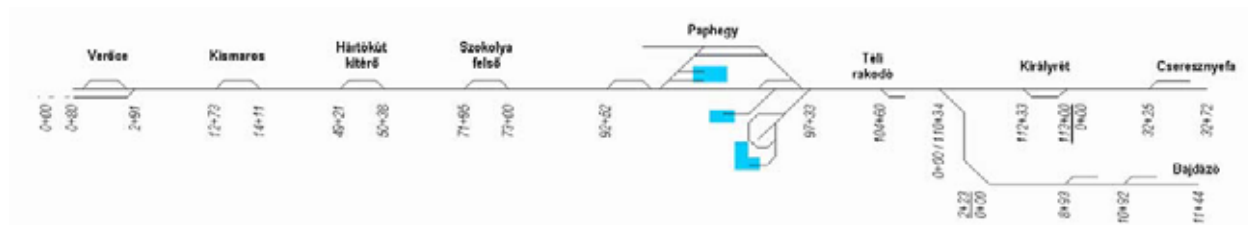

Faközéltés gyalogszánnal

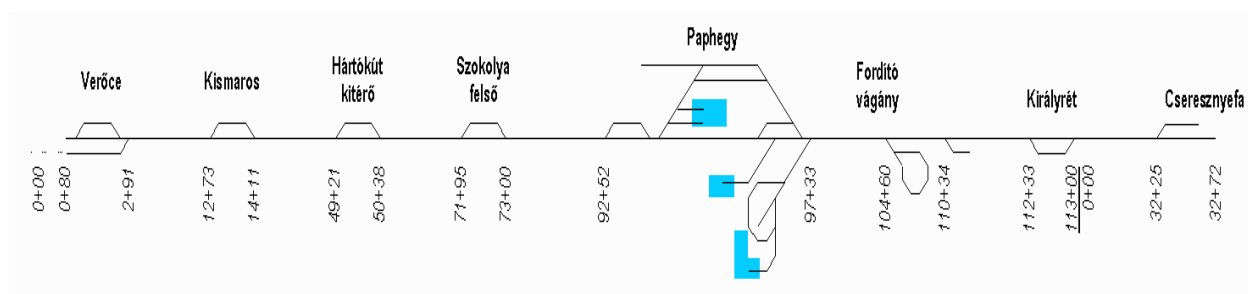
A Triglav tehervonat farönköket szállít.
Békefi Mihály felvétele. http://www.kisvasut.hu/view_cikk.php?id=216&rfa=52

Az ölfát egyszerűen szekérre rakodták. Rönkfa emeléséhez és rakodásához használták a *cappint*, ami megkönnyítette a munkát. A két háború között a legjelentősebb szállítási eszköz a *kisvasút* volt. Akkoriban három irányba volt elágazása: Inóc, Bajdázó és Kecse-rét felé. A központi depó Királyréten volt. A kisvasút az erdészet mellett a kőbánya szállítási feladatait is ellátta. Az ötvenes években ez a fontos szállítási eszköz az egész Börzsönyt behálózta.

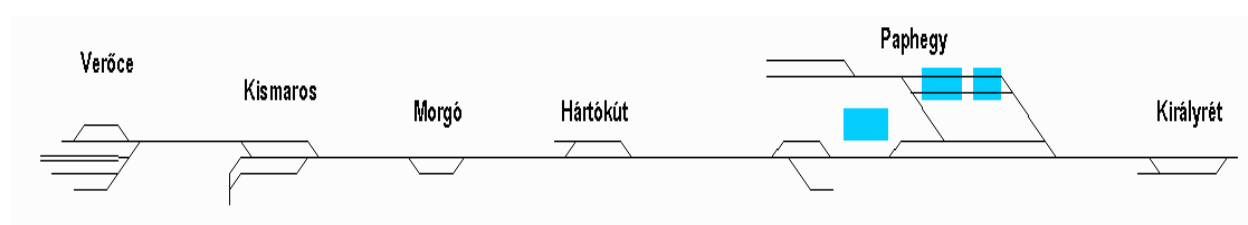
A királyréti kisvasút vonalhálózat 1969-ben.

Forrás: <http://www.kisvasut.hu/imagebase/20100902/resz1969.gif>

A királyréti kisvasút vonalhálózat 1971-ben.

Forrás: <http://www.kisvasut.hu/imagebase/20100902/resz1971.gif>

A királyréti kisvasút vonalhálózat 2001-ben.

Forrás: <http://www.kisvasut.hu/imagebase/20100902/resz2001.gif>

A *fuvarozás* az erdőkieléshez kapcsolódva mindig is hagyományos foglalkozásnak számított a faluban. 1935-ben a lófogatok száma 79 volt, ebből egyes 11, kettes 68. Ökörfogát 86 volt. A háború után tehenet is fogatoltak. 1950-ben még 70 fogat volt a faluban. 1969-ben három magánfuvarost tartottak számon, és a TSz-ben is csak 16 ló maradt. A gépesítés teljesen kiszorította a fogatokat a munkából.

A TSz korszak erdőgazdálkodása az ezredfordulóig

1945 után a szokolyai erdők nagy része a TSz kezelésébe került. Többféle szervezeti formában próbálkoztak az erdőműveléssel. Gyakorlatilag a 60-as évek elejéig továbbélt a régi gyakorlat. Ekkor már használták az *MRP*-ket. Ez egy orosz vagy cseh gyártmányú, benzinmotoros *fűrészgép* volt. 1963-ban történt meg az *MRP – Stihl váltás*, azóta a *motoros láncfűrész*eket használják. Az 1990-es években 10 darab volt belőle a TSz-ben.

Stihl MS460 professzionális láncfűrész

1968-ban kezdett a TSz erdész szakembert alkalmazni. 1975-ben egyesültek a szokolyaiak a verőcei szakcsoporttal, és ettől kezdve *ágazati rendszerben* dolgoztak. 1978-ban a Gödi TSz-be olvadtak be. 1984-ben *Erdőtárs* néven *gazdasági társulás* alakult, de alig két év alatt felbomlott, és az erdészet visszakerült a TSz-hez. Ott *felhasználó és erdőművelő ágazatot* alakítottak ki. A művelést *kerületi rendszerben* szervezték, a termelés egész évben folyamatosan működött. Erdőművelésre csak nyugdíjasok jártak – ez sokszor gondot is jelentett. A fakitermelésen 10 állandó munkás volt. Brigádszerűen dolgoztak, két 3-5 fős brigádban. 1968-70 között munkaegységért dolgoztak. Egy egység 3-5 kg fával volt egyenlő. Pénzben csak a bér 80 %-át kapták meg. 1974-től teljes fizetésért dolgoztak. Az 1990-es évek közepén havi átlagban 7000 Ft körül mozgott a kereset.

Eszközállomány

Közelítésre 1 db LKT traktor volt Szokolyán az 1990-es években. Mozgatáshoz darus ZIL-eket és KCR-eket használtak. A gallyazó- és hasítófejsze, a hasítóék továbbra is használatban volt. Fadöntéshez 10 db Stihl-fűrészük volt. Ez a korszerű, benzinmotoros láncfűrész hihetetlenül megnövelte a termelékenységet. Míg a hasas fűrészsel egy vastagabb törzsű fa kivágása és feldarabolása egy napot is igénybe vehetett, a motoros fűrészsel egy óra alatt 12-15 törzset ki lehet vágni. A Stihl előtt használták az MRP-t. Ez föl tankolva 36 kg tömegű, benzines, robbanómotoros fűrészgép. Két ember kellett a kezeléséhez. Az egyik a kétszarvú irányítórésznél helyezkedett el, a másik a fűrészlap fogantyúját kezelte. A gépet döntésen kívül daraboláshoz is lehetett használni, ilyenkor a fűrészlapot függőleges síkba fordították. Próbálkoztak aggregátoros villanyfűrészsel is, daraboláshoz. Bíró János (1920) úgy emlékezett, hogy kábelek voltak kihúzva szerteszt az erdőben. A TSz foglalkozott a fakereskedéssel is. Szerződésük volt a Tüzéppel, a környező falvak és Szokolya közintézményeivel és budapesti bútorgyárakkal. Jövedelmező volt a MÁV számára végzett raklapkészítés is.

Rönkfa megjelölése festett számmal

Rönkszállítás LKT 82 erdészeti traktorral

Darus ZIL 131 rönkfával megrakva

A fanyúzás

A *csertölg*y (*Quercus cerris* L.) kérgéből régtől fogva bőrcserző anyagot készítenek. Az erdő speciális hasznvételi forrása volt a csertölgy kérgének *nyúzása*. A két háború között ez jó kereseti forrás volt, 1945 után azonban megszűnt. A helyiek emlékeztek rá, hogy az elkészült, kazalba rakott cserkérget lovas kocsikkal hordták a *nagyállomásra*, ahonnan vasúton szállította el a kereskedő. De hogy kinek adták el a cserkérget, már nem emlékeztek rá. A nyúzást tavasszal, a nedvkeringés megindulása után lehetett elkezdni. Viszonylag rövid, 5-6 hetes időszakra biztosított munkaalkalmat. Május végén, június elején már nagy meleg van, a kéreg addigra rásül a fára, nem lehet nyúzni.

A nyúzás úgy történik, hogy a kérget baltával egy szalagon bevágják, majd „*cemellá*”-val – *nyúzókéssel* – lefordítják a törzsről. A *cemella* fanyelű, görbényakú vaseszköz, kése nem hegyes, hanem kanálszerűen le van kerekítve. Akkor volt jó, ha egyben jött le a kéregdarab. A lenyúzott kérget *szárítás* céljából *sátorba* állították. Két Y-végű karóra hosszú, egyenes ágat fektettek, két oldalról sorban nekitámasztották a kéregdarabokat. Tetejére kúpcserépszerűen a szép nagy darabokból fektettek, hogy be ne ázzon. 5-6 hétig száradt, akkor kötözték. Kötözéshez ún. *kötözőgépet* is készítettek. Ezt két, párhuzamos karósorból állt, amelyek közé helyezték a kérgeket, és dróttal átkötözték. Naponta 60-80 köteg is elkészült, egy kötegbe kb. 50 kg ment be. Lovas kocsikra rakodták két-három sorban, nyomórúddal szorították le, és csigával húzott kötéllel rögzítették. A nagyállomásról vasúttal szállította el a kereskedő.

A két világháború között volt *hajvágógép* is. Ez a szecs kavágógéphez hasonlított.

Magam már csak elmondás alapján rögzíthettem az 1990-es évek közepén a fanyúzást és a cserkéregszárítást, Erdélyi Zoltán az 50-es években Bernecebarátiban még fényképekkel tudta dokumentálni.

A favágók a bányafát mindig lekérgelték. Ez azonban nem a cserkéreg hasznosítása miatt történt, hanem azért, hogy a bányafa tartós legyen. A kérgeléshez baltát használtak, és a már kidöntött rönkön történt a művelet.¹⁴

¹ Köszönetet mondok Bíró János (1920), Szokolya, Dózsa György út 7. alatti lakosnak, akivel több alkalommal, hosszasan beszélgethettem az erdőgazdálkodással kapcsolatos kérdésekről. Ez az éles eszű, rendkívül intelligens férfiú szinte az egész életét az erdőn töltötte el, és még nyugdíjasként is feljárt dolgozni az erdészetbe. Értékes közlései nélkül e tanulmány nem születhetett volna meg.

² A szokolyai határra vonatkozó adatok forrása: Ipolyi (é.n.):60.

³ Elsősorban Erdélyi Zoltán munkáit kell említenünk, aki már a szakdolgozatát is e témának szentelte. További munkái: Faközelítés a Bernecebaráti környéki erdőkben. *Ethnographia*, 1958. LXIX. évf. 3. szám 381-408., *Az erdő néprajza*. Magyar Nemzeti Múzeum-Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattára, Budapest, 1959. Lásd még: Szabó István-Szabó László: Az erdő szerepe az Ipoly-völgy községeinek életében a jobbágyfelszabadítás után. In: *Börzsöny néprajza*. Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szentendre, 1977:71-91.

¹ Ebben a számban jelent meg a szokolyai gyűjtőúton részt vett kutatók cikksorozata a különböző, Szokolyán vizsgált néprajzi részkérdésekről. Bartucz Lajos: A szokolyai közös gyűjtőút. *Néprajzi Értesítő*, 1938. XXX. évf. 273-274. Morvay Péter: Szokolya gazdálkodása. *Néprajzi Értesítő*, 1938. XXX. évf. 282-287.

² Szabó István-Szabó László 1977:84.

³ Adatközlő: Szabó Józsefné (1916), Szokolya, Fő utca 59.

⁴ Az adatok az 1990-es évekre vonatkoznak.

¹ Adatközlő: Ponicsán János erdész, Szokolya, Kossuth Lajos utca 32.

¹ Paládi-Kovács 1988:108.

¹ Adatközlő: Bíró Jánosné Serfőző Mária (1927), Szokolya, Dózsa György út 7.

¹ Vö. Paládi-Kovács 1988:112-113. és Hegyi 1978:52.

¹ Adatközlő: Lénárt Lajos (1916), Szokolya, Aradi u. 13.

¹ Adatközlő: Lénárt Lajos (1916), Szokolya, Aradi utca 13.

¹ Lásd még Paládi-Kovács 1988:131. és Hegyi 1978:85.

Irodalom

Erdélyi Zoltán

1958 Faközelítés a Bernecebaráti környéki erdőkben.

Ethnographia, 1958. LXIX. évf. 3. szám 381-408.

1959 *Az erdő néprajza*. Magyar Nemzeti Múzeum-Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattára, Budapest

Gönyey Sándor

1935 Ösfoglalkozások a Börzsöny hegységben.

Néprajzi Értesítő, 1935. XXVII. évf. 97-99.

Hegyi Imre

1978 *A népi erdőkielégés történeti formái*. Akadémiai, Budapest

Ipolyi Ferenc

é. n. *Községem 25 éve. Szokolya község felszabadulás utáni negyedszázadának krónikája*. Kézirat

Morvay Péter

1938 Szokolya gazdálkodása. *Néprajzi Értesítő*. 1938. XXX. évf. 282-286.

Paládi-Kovács Attila

1988 Favágók és más erdőjárók Dél-Gömörben. In: Paládi-Kovács: *Életmód, foglalkozás, nemzetiség*. Gömör néprajza XIV., Debrecen

Petercsák Tivadar

1984 Az erdő haszna. In: Szabadfalvi-Viga (szerk.): *Répáshuta. Egy szlovák falu a Bükkben*. Herman Ottó Múzeum, Miskolc

Szabó István-Szabó László

1977 Az erdő szerepe az Ipoly-völgy községeinek életében a jobbágyfelszabadítás után. In: *Börzsöny néprajza*. Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szentendre, 1977:71-91.

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

versei

Porzulásom

szégyenlős vagyok, lehet, félek is,
bajszom alá bújok, nem mosolygok,
asztalt keresek, rácsapni, verni,
táncoltatni, evilági szellemeket,
porrá omlásig, szelekre, a semmibe

porzanak az évek

kipenderítem magam, bajszom hegyére,
a koponyák elé, térdre, hallani,
végre tisztán, nem szikláról szöve, rám,
víz tükréből emelni csillámlásokat,
és feldobni, Istenem, üzenem, hallak

de porzanak az évek

én vagyok az üzenet, ezzé lettem,
porzóim világgá tettek, benső egyetem,
terek, idők, sohasem volt terjedések,
erjed, gerjed a gondolat, eget emelek
föléd, tanításaid alatt, hogy lássalak

mert porzanak, porzanak az évek

... és csak állok a küszöbön,
gyűröm a sapkám,
és nézem, nézem, hova álljak, mert,
mert nincs szőnyeg,
és nincs, és nincs széle, szegése,
csak hossza az életnek, és itt véges ideje
a végtelen létnek

a kiporzó pornak

Tollbamondás

maradsz vízjele
a porba zuhant napoknak,
színeid, éveid a levegőben,
illatod minden szavad,
fészekalja, alom, kaparéék
és ki tudja még,
hány világ közül
hol jegyezték
egyáltalán ... azok anyakönyvét

csonthéjas avagy magvaváló
e rejtély, ... de az

kártolt elemi hangokból
kottázod fonadékká
minden születésed,
a bűnösember gyötrelmet,
és pokolba vajúdásod,
és írod, írod, ... ez a sors

nem érdemled, ne vezekelj ...

szólj, teremts ...

csak kék eget,
és szerelmet

a tollbamondás helyett

KOVÁCS T. ISTVÁN

Sem bakon, sem nyeregben

Szaporodnak a lovasiskolák. Ifjú hölgyek hódolnak a divatba jött sportágnak, vakációzó apróságok feszítenek a pacik nyergében. Láttukra jutnak az eszembe gyermekkorom lovaskalandjai.

Bár az emlékeimet kutyák, macskák, pelyhes kislibák, kedvenc házijóságok népesítik be; élvezettel dünyögő kismalacok hátát vakargattam, éles fütyentésekkel gögös pulyka-kakasokat ingereltem fel mérges rikácsolásra, a lovakat ma is csak tisztos távolból szeretem nézegetni. Pedig, falusi lapszerkesztő koromban még újságot is kellett csinálnom a környezetükben.

Tördelőszerkesztő és egyben lovasiskolát vezető, folyton időzavarral küszködő kollégámat gyakran csak az istállóban tudtam kézre keríteni. Lapzárta előtt, sokszor az utolsó pillanatokban, sajátos illatok, nyerítés, lódobogás és egyéb istálló-i események közepette végeztük el az újságkészítés befejező munkálatait.

Oszkár többször is akart azzal kárpótolni, hogy dolgunk végeztével felrakjon a legszelídebb paripa nyergébe. Köszöntem szépen, de őszintén bevallottam, hogy falusi gyerek létemre, még serdülő koromban sem voltam képes megtanulni a lókormányozás elemi szabályait.

Őszi betakarítás ideje volt. A kövesúttal párhuzamos, száraz, poros kocsiúton üresen döcögött velünk a szekér, kifelé a határba. A gazda csendesen unatkozott mellettem. Félúton járhattunk már, amikor tehénfogatot értünk utol. Az igavonók mellett lépdelő barátjának a szekere lassú tempóban gördült a földúttal párhuzamos műúton. A két fuvaros hangos kurjantásokkal üdvözölte egymást. A mezei emberek szokása szerint, eleinte csak átkiabálgattak a két út fölött. Aztán, egyre több dologról szerettek volna eszmét cserélni, de a bocik eziránt szemernyi megértést sem mutatva, továbbra is lassan, egykedvűen rakták előre lomha lábaikat. Egyre nőtt köztünk a távolság.

Az én kocsisom ekkor gyanútlanul kezembe adta a gyeplőt, feltételezve, hogy mint minden tizenéves falusi gyerek, én is tudom, hogy mit kell kezdeni vele. Ebben a hitben szállt le a szekerről, és odaballagott a komájához beszélgetni. Sodortak maguknak egy-egy cigarettát, fújták a füstöt, és meg hányták-vetették, merre fordul a háború utáni idők aggasztóan nyikorgó kereke. Volt miről beszélni, mert a parasztemberek reménysegei ismét halványulni kezdtek.

A lovak viszont tartották az eredeti tempót és így nemsokára messze elmaradt már tőlünk a kövesúti szekér. Én meg döbbenet fedeztem fel, hogy a szeptemberi ragyogásban, óriás, aransárga színtömeg közeledik velünk szemben, a keskeny földúton. A magasan megrakott szalmásszekér tetején hanyatt fekve szunyókált a kocsis, kalapját napellenzőként borítva az arcára.

- Ha az a fogat ideér, valahogy ki kéne kerülni, de hogyan? - töprengtem - kétségbe esve. Hol jobbra, hol balra próbáltam húzni a gyeplőszárat, de fogalmam sem volt, hogy melyik a jó megoldás. Pedig, a szembe jövő kocsi rúdja már vészes közelségben meredt felénk.

- Mindjárt összeütközünk - készültem fel a legrosszabbra, mikor már csak pár méternyire szűkült közöttünk a távolság.

A négy okos jószág ekkor a hajtókkal mit sem törődve, közömbösen tért ki egymás elől. Tán még gúnyosan össze is kacsintottak, mikor hangos nyerítéssel üdvözölték egymást.

Ilyen értelmes állat a ló-vontam le a hálás következtetést az eset után. Csak az őszi szántás idején szerzett újabb tapasztalat nyomán gondoltam még hozzá; nem biztos, hogy aki okos, az feltétlenül megbízható is. Apám barátjának, csak egy lova volt, a másikat kölcsönkérte egy tanyás gazdától. A két jószág az egész napi munka befejeztével, csendesen poroszkált velünk hazafelé. Útbajtettük a kölcsönző ember tanyáját is, hogy a lovát visszaadjuk. Szürkületkor értünk oda. Sándor bácsi megköszönte a gazda szívességét. A szekérből kifogta a vendégmunkás lovat, hálásan megpaskolta a nyakát, és bevezette a már majdnem teljesen sötét istállóba, hogy oda kösse a többi mellé.

Az ól homályos belsejéből akkor még meghitt szénaropogtatás hallatszott. Ám a következő percben felindult nyerítés, dobbantás, káromkodással vegyes jajgatás robbantotta szét az istálló csendjét. Sándor bácsi, a hívatlan vendég, gombóccá görnyedve és féktelenül átkozódva zuhant ki elénk az ajtóküszöbre.

Lóistálló boxainak ajtajai (Tóth Attila kovács vasmunkájával)

KEREKES TAMÁS

A barackba zárt szellem

Holt Költők Társulata
interjúk holt írókkal III.rész

San Diego- ban Márai Sándorral

- Mi a különbség szépirodalom és újságírás közt?

-Nem igaz, hogy az újságíró befejezte munkáját, miután megírta a cikket, eldobta a tollat, megkönnyebbülten sóhajt:mára elég. A világban soha nincs schlusz, mint a szerkesztőségekben. A jó újságíró nem az, aki minden este lecsirizeli a hírt, hogy Szekszárdon valakit megharapott a kutya. Nem elég az igazat írni. De úgy megírni az igazat, hogy azok akadálytalanul eljuthassanak a címzetthez-igaza van az osztrák kancellárnak-, ez már csaknem művészet

-Milyen élményeket szerzett első olaszországi éve alatt ?

-Megtalálhatja-e helyét a háború utáni Európában egy magyar író?

-Bármilyen csodás hely a Rózsadombhoz hasonló Posillipo, bármennyire gazdag az itáliai kultúra, nem tudja feledtetni a hazát, az igazit. S bár megőrzi az eddigi kötetekből megismert iróniáját (Nem rossz ötven évesnek lenni. A köd lehull szemünkről, az ember tisztábban lát... Ugyanakkor cserélni kell a szemüveg dioptria-számát), e két év termésének lenyomatát mégis talán legjobb verse, az 1951 nyarán írt Halotti beszéd őrzi. A kétségek között hányódó író számvetése így zárul az év végén: De van valami különös kietlenség bennem és körülöttem is. Nincs hazám, talán ez. És már nem vagyok fiatal.

-A magyar múlttal való szembenézés könnyebb-e külföldön?

A zsidófaló, nácibarát középosztály most megkísérli, hogy mindazért, ami most történt, a nyilasokra hárítsa a felelősséget. (...) Nem igaz, a nyilasok nem a főbűnösök. A nyilasok csak következménye mindannak, amit ez a társadalom az elmúlt huszonöt évben elkövetett, hogy műveltség, erkölcs és tehetség nélkül érvényesülhessen. A nyilas horda éppen olyan bűnös, mint az a vezető magyar réteg, mely az alkotmányosság palástja alatt Horthy huszonöt évében szemérmetlenül fűtött, buzdított mindenfajta reakciót. Ez a társadalom ilyen egyszerűen nem háríthatja el a felelősséget. Most szívesen odadobják koncnak a nyilasokat, hogy meneküljenek. De ilyen olcsón nem menekülnek. "És nemcsak a középosztály a bűnös; a felelősségre hívó szó minden réteget megtalál: "Csak egyről nem beszélnek a parasztok, nagyságosok és méltóságosok: arról, hogy mit szenvedtek az orosz városok és falvak lakosai; s arról, hogy esztendő előtt magyar állampolgárok százezreit rúgták ki lakásukból, elvették minden holmijukat, nyomorúságos batyukkal gettókba, téglagyárakba, disznóhizlaldákba zárták őket, onnan nyolcvanával, leplombált vagonokba préselték - gyermeket, asszonyt, férfit vegyesen - ezt a nyomorult tömeget, s a vagonokban, égő hőségben hat napig utaztak a lengyelországi deportációs telepek felé, megőrültek a szomjúságtól, anyák szültek a vagonokban, és a gyermek ott hevert halottan az ölükben, a férfiak tébolyodottan ültek a halottak mellett, húsz százalék volt egyes vagonokban a mortalitás. És végül az auschwitz, olmützi Vernichtungslagerekben a gyermekeket, öregeket gázkamrákban megölték, a munkabírókat egy ideig még dolgoztatták, lányokat és asszonyokat a kísérleti telepeken beoltották betegségekkel. (...) Minderről nem beszél senki azok közül, akik most rettegnek a beszállásolástól, s féltik a 'zabrálóktól' a lisztet és fehérműt."

-Mit jelent a számodra az USA-ban magyarul írni?

A nem létező szocialista realizmus magyar regényét: az Édes Anná-t egyedül Kosztolányi írta meg. A költészetben kap igazolást minden, amit a népek akarnak. Virág Benedek Krúdy budai szomszédságában körmöl a Viziváros egyik odvas odújában **lúdtollal virágéneket**. Kosztolányi pontosan tudta azt, amit Virág Benedek, hogy szlávok és germánok közt egyetlen igazi hazája van a magyar nyelv. A történelem során a magyar lovas nemzet megosztotta szerepeket, volt aki ülte a lovat, volt aki ette. Az utóbbiak voltak Kosztolányi korában már többen.

Frakkos zsebtolvaj az úri társaságban (homo aestheticus) Kosztolányi, aki besurran a világirodalomba, ez volt az úri társaság)-és olvasás közben állandóan elcsent valamit a magyar nyelv számára, hisz képírással lehetetlen láttatni :óh, lassan szállj és hosszasan énekelj, haldokló hattyú, képzelet.

Írni kell

Ezért sürgősen írni kellett, betűkkel. Ezért írt a bajuszos Berzsenyi, a Don Quijote szerű Kazinczy, s az álruhás forradalomként láttatott Arany. A pipázó, hasas, bájos Heltai, a légszomjas Babits, a gügyögő Szép Ernő. Írtak, olvastak, fordítottak. Minden műveltek, mert tudták, hogy fel kell tölteni a magyar nyelvet szükséges és felesleges szavakkal, mert a felesleggel kezdődik az Irodalom. Az Irodalommal kezdődik a nemzet.

- Hogyan érzed magad itt?

- "A hazátlanság kezd számomra világméreteket öltetni. Már nem tudok egyetlen helyet, élethelyzetet sem, ahol otthon érezném magam - Magyarország életérzés szempontjából éppen olyan idegenné változott, mint Amerika vagy Ausztrália. Talán a tenger."

Emlékszem Szomory Dezső Párizsi regényében arra a részletre, amikor a 16 éves francia száműzetésben hazájától távol töltő író zokogva szalad az utcára attól félvén, hogy elfelejt magyarul. Mert íróként országot, nyelvet elhagyni sokszorosan gyötrelmesebb.

Az amerikai életforma kritikusa

- Az USA feltalálta az írók nélküli irodalmat.

- Milyen a kapcsolatod az emigrációval?

- Az emigrációs magyarsággal nem lehet semmilyen kapcsolatot fenntartani, legfeljebb a betegápoló kapcsolatát, de bizonyos, hogy egy járványkórházban, s az emigráció járványkórház, az ápolók éppen olyan betegek, mint a fertőzöttek. A Nyugat aktázva, személytelenül pusztítja az egyéniséget. Amerika pedig elbukott végzetesen, mégpedig az emberi méltóság megbecsülésében.

- Mit hoz a jövő?

- "Délben tizenegykor kezd mutatni a televíziós készülék Eisenhower elnöki beiktatásának washingtoni műsorszámait, s éjfélkor végez a mutogatással. Az emberi történelemben ez az első alkalom, amikor egy világeseményt a kortárs a cselekmény pillanatában szobájából, karosszékben nézhet. Valószínű, hogy egy napon így mutatják majd be a világ végét. A moderátor két szappanpóra-reklám közt figyelmezteti a Channel-4 nézőit, hogy a világvége következik. Ez most már nem lehetetlen."

Egyre jobban hiányzik a haza: "Otthon Leányfalu volt a legjobb. A kert, az illatok, az út Tahi felé, az édesség a levegőben, a gyümölcsök, a Nyerges télen, havas lejtőivel. Néhány téli és tavaszi reggel. Ez volt a legjobb." Egy évvel megérkezése után döbben rá. "A hazátlanság kezd számomra világméreteket öltetni. Már nem tudok egyetlen helyet, élethelyzetet sem, ahol otthon érezném magam - Magyarország életérzés szempontjából éppen olyan idegenné változott, mint Amerika vagy Ausztrália. Talán a tenger."

Az amerikai életforma kritikusa

Bajban vagyok, Tamás, itt

Halotti beszéd - prózában

“Névjegyet akarok csináltatni: két nyomdában járok, de mindenütt elutasítanak, mert a nyomdásznak nincs Ékezeje. De ez a két ékezet, nevemnek ez a két ékezeje, ez én vagyok, ez az enyém. Azért nem mondok le az ékezetről, s tovább keresek New Yorkban egy kézinyomdát, mely elvállalja, hogy a nevem ékezetes legyen. Ezt a két ékezetet meg kell mentenem, mert a személyiséget meg kell itt mentenem. Ékezet nélkül nem vagyok én.”

Krúdy Gyula Kisecseten

- Gyula bátyám, milyen viszonyban állsz a pénzzel?

- Engedj meg nekem egy hosszabb választ, kérlek. Hajdanvolt úrfikorom emlénye volt Timur Link az Est. lapok konduktöre, aki előleget kért a saját temetésére, és az a Gáspár Imre, Szomory Dezső barátja, aki csupán azért küldte be álnéven a halálhírét a lapoknak, hogy megtudja, milyen dicsérő nekrológokra számíthat. Tehát, figyelj:

A művész önzetlensége

Mártonfalvi, az öreg költő, három hónapig írta Miki grófnak a szokásos kölcsönkérő levelet, a gróf szilárdan ellenállt, de egy nyári lakot felajánlott a poétának halastava mellett. Az öreg régi újságokkal megtöltött egy ládát, és útnak eredt.

Mártonfalvi neve csupán egyszer jelent meg nyomtatásban, az ebtenyésztésről írt egy kisebb füzetet. Mártonfalvi úr azonban leveleiben él tovább. Életében kb. 100 000 levelet írt, és 100 000 levélben kért kölcsön pénzt, bundát, fizetési haladékat. Csupa költői munka! Ragyogó képek, elmés mondatok Shakespeare és Heine műveiből, akik enyhe fejbólintással nézték a felhők mögül, hogy műveikből sorokat azon célzattal vesz át a költő, hogy Iffkov józsefvárosi kocsmárostól némi kölcsönben részesülhessen. Mártonfalvi negyven évig az irodalom nevében kért kölcsönt. Az embereket úgy ismerte, mint azok saját magukat. Gazdag asszonyságoknak Heine soraival kedveskedett, míg Eszterházy grófnak, a kegyes tatai várúrnak küldött episztolákban a hazában bolyongó, árva lantosnak nevezte magát. A költő a kölcsönkérés művésze volt. Tudott 27 krajcárt kölcsönkérni, és nem restelt ezért eredetiben idézni Cervantesből, de a száz forintos kölcsönnél sem tett egyebet, mint Balzac-ra hivatkozott. Olyan kölcsönügylet nem volt, ahol Mártonfalvi úr segítőtársakra ne akadt volna a régi irodalom elmúlt nagyságaiban, Puskin párbajban agyonlőtték, hogy Mártonfalvi úr eredeti sorokat idézhessen... A halastó melletti lakban egy lengyel gróf lakott, a fehér hajú herceg és Mártonfalvi úr este a halastó körül sétálgattak, s reggelre kelve levélke érkezett a lengyelhez, a levelet az öreg költő írta, huszónhárom krajcárt kért holnapig, s eredetiben idézte Sienkiewicz-et. A lengyel gróf franciául válaszolt, és a leigázott lengyel forradalommal mentette ki magát.

Másnap a falu jókedvű, zsidó korcsmárosával találkozott az öreg költő, gyermekekről, üzletről trafikáltak. A MÁSNAPI LEVELÉBEN Mártonfalvi eredetiben idézte a Talmudot, s hatvanhárom krajcárt kért kölcsön másnapig. Az őszi vadászatoknál Metternich hercegnő is megjelent, pompás alakján Mária Terézia emléke ragyogott, fehér harisnyás lába a valcer ütemére mozdult. Ő nem merte felbontani a levelet, melyet ablakán bedobtak, s a levél Miki Gróf kezébe került.

Csupán arról volt szó benne, hogy a nagyra-becsült hercegi család egyenes leszármazottja az ősi magyar királyoknak. Vasárnapig (mise után) két forint húsz krajcárt kért Mártonfalvi, a halastó remetéje, mert erre nagy szüksége van. Miki gróf ebédig nevetett.

De azért felkereste a poétát. Az öreg költő szégyenkezve dugott el egy levelet, melyet Rohan herceghez írt. (A pétervári nagykövet ősapja Rákóczi Párizsba menekült kurucait szívesen látta.)

- Kedves poétám! Ezentúl csak nekem írjon levelet, minden leveléért egy aranyat fizetek.

Mártonfalvi elsápadt.

- Nem, gróf úr - felelte remegő hangon -, én nem írok pénzért.

FARMOSI LÁSZLÓ

Fehér...fehér

Fehér a tél a hó az ég a sörhab apám korsóján fehér
Fehér a csönd-dunna az ág kedvesem blúza a porcelán
Fehér álom a hóvirág menyasszony fátyol fehér a gyász
Fehér az út a szikla az ének a harang fészke a nevetések
Fehér a lap amire írok a mese-buckás belepett sírok
Fehér a csont a folyók szegélye ódon zsoltárok menedéke
Fehér édesanyám hullámos haja február bozontja felhőfala
Fehér az abrosz a függöny az ablak menedék melyben angyalok laknak

Fehér a zászlónk legközepe mennybéli idők üzenete
Fehér a tej a kenyér a szappan egészség jóság tiszta alakban
Fehér a pikkelyes kandallócsempe szelídségben az ember lelke
Fehér a zúzmara a nagykendő a hókorralos vén Óesztendő
Fehér a tóban úszó hattyúk hasa messze költözöttek suttogó szava
Fehér az eresz kúp oltalma felégetett malmok ezeréves halma
Fehér a szív várakozása gyermekszobák áldott szuszogása
Fehér arany szegélyben a láng a lélegzet pára egyaránt

Fehér egy tenger messzi vitorla mintha egy lepke szárnya volna
Fehér a csodákra rácsodálkozás pitypang ernyőin suhanás
Fehér a kutyám busa bundája hókahomlokú ló csillag-járma
Fehér a bőröm színe fehér Jézus lépte ha partra ér
Fehér a felejthetetlen ima gyógyír mindnyájunk átkaira
Fehér a Himalája-gyapjas hó óriás ég ölü Mindenható
Fehér a forrás taraja fénybóbitás nyarak Nap szaga
Fehér fehér a megismerhetetlen a titok az Isten az emberben

KISS - SIMON MIKLÓS

Honnan? Hová?

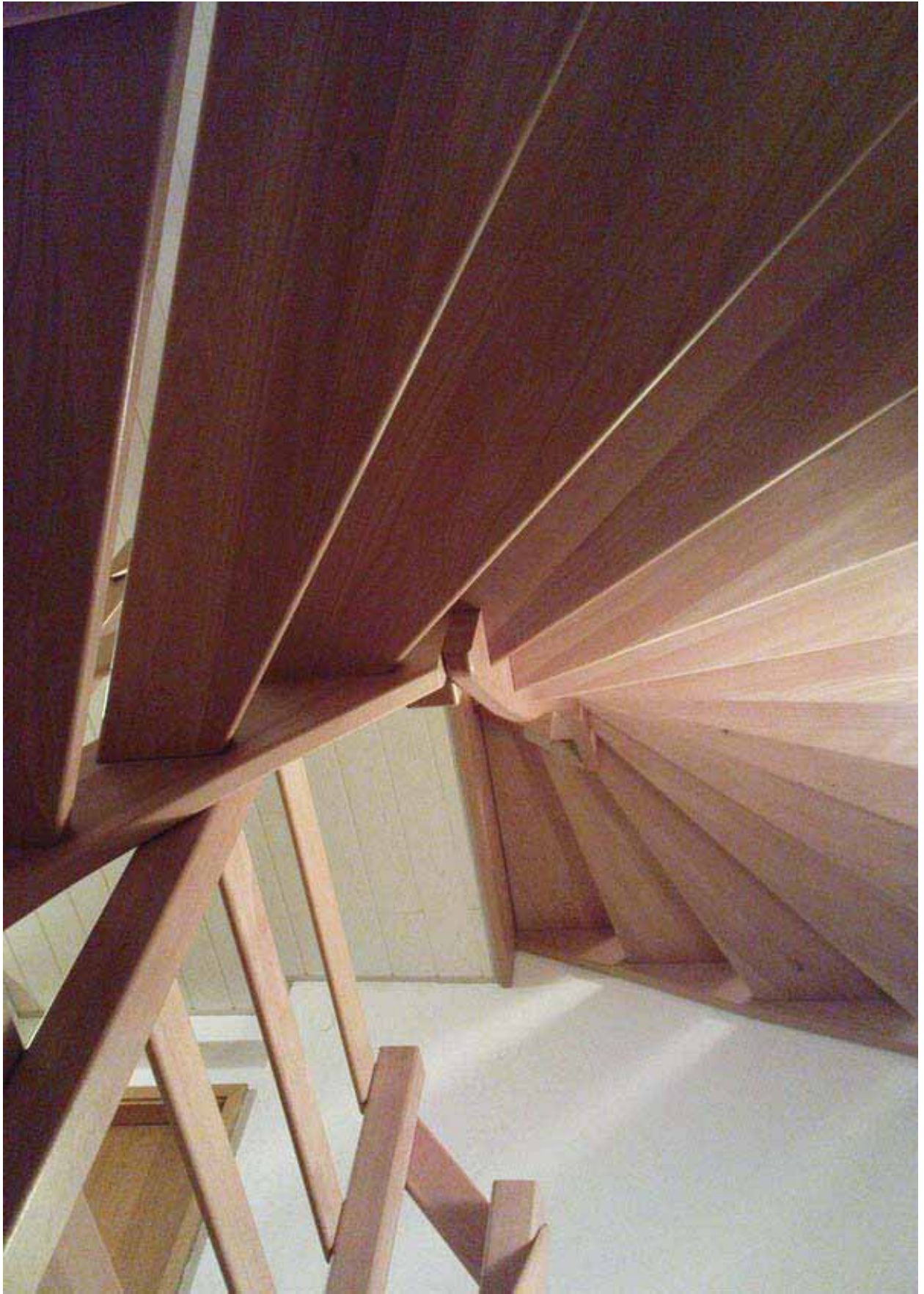
Honnan érkeztem csendes hajnalon,
elindulni göröngyös utamon? Nem tudom.
Nem emlékezem az első mozdulatra,
az első hangra, az első gondolatra.

Ki vagyok? Miből lettem? Csak sejtem.
Anyagba költözött öntudat. Szellem,
melyben lassan felnyílt az értelem,
gondolat, tudás keletkezett östekervényeken.

Hová? Merre tartok? Még nem tudom.
Minden kérdésemre születik egy nagy titok.
Ami bizonyos: az út egyszer véget ér.
Vajon tudni fogom akkor, hogy itt a cél?

Hová tűnik majd azután az értelem?
A memória, az emlékezet hol vesznek el?
Az összes tudás, sok éves tapasztalat,
a csillogó fény a szemekből hol marad?

Az álmokképek, a tervek, a gondolatok,
a beszéd, hangok, szavak és mondatok –
mivé lesznek, mikor már porladok?
Ami voltam: Én – utána hová jutok?

Lépcső alulnézetből

B. TÓTH KLÁRA

Tükörcarc

A vallató sugár tükrebe nézve
amit kigőzölög a barna múlt
teám fölött ha visszanéz a csésze
szemezgetünk hát nézd az arc kigyúlt

az én-mozaik – szilánkjaink egésze
egy volt-idő savába oldatul
a sárga csésze dohányszín levébe
hullámzó arctorzóként visszahull

A vélt közel ha távolodva oszlik
egy széthullt arc mögött rejtőzik el
előbukik de mindjárt szertefoszlik
hiába faggatom már nem felel

Gratulálok szerzőnknek B. Tóth Klárának az augusztusban megkapott Bonis Bona - a nemzet tehetségeiért - kiváló tehetséggondozó díjához! Isten éltesse sokáig, s még sok szép sikereket érjen el munkája során! A Szerk.

Fürdőszobai tükör

CSÁKY KÁROLY

Emlékezések és vallomások III.

(Barátok, íróársak, akik már elmentek)

Itthagyt bennünket Zólyomi Jóska is

Az utóbbi időben a magyar néprajztudomány megannyi képviselője távozott e földi világból, hogy kutassa az örökkévalóság égi mezeinek vándorait. Követte őket Zólyomi József, a Palócföld egyik legavatottabb és legjobb ismerője is.

Jóska meghalt, mielőtt köszönthették volna őt szerettei hetvenedik születésnapján, mielőtt a szakma alaposabban számba vette volna eddigi munkásságát. Bizony, mindig ezek a feltételek, állandóan ez az időzavar, a késés vagy a korai befejezés. E tekintetben Jóska is peches ember volt. Talán szerénységére vagy szükségzavúságára fizetett rá. Pályája egyébként jól indult: fiatalon igazgatója lehetett a *Palóc Múzeumnak*, sőt a *Nógrád Megyei Múzeumoknak* is. Balassagyarmaton abban a szobában székelt, amely egykor *Manga Jánosnak* is műhelye volt. Szinte semmit sem változtatott a kis dolgozószobán; a falakon ott voltak a nagy előd fotói is.

Nógrád, a Palócföld központi tája azonban nemcsak a múltját, népművészetét illetően izgalmas és sokszínű vidék, de a jelene is különleges. A háború utáni évtizedek még terheltebbek voltak. Az átláthatatlan harcok dzsungelében sokszor vált áldozattá Jóska is. Leváltották megyei múzeumigazgatói posztjáról, aztán elküldték a Palóc Múzeumból is. Akkor, amikor befejeződtek az évekig tartó felújítási munkálatok, amikor már csak néhány év választotta őt el a nyugdíjtól. S bár Jóska hosszú ideig nem tudta átlépni egykori munkahelye küszöbét, kutatóemberként és néprajzusként ekkor is dolgozott. Kijárt a terepre, gyakran megfordult a Néprajzi Múzeumban, a gyarmati és a váci levéltárban. Talán soha ilyen intenzitással nem dolgozott, mint az idő előtti nyugdíjaztatás éveiben.

Zólyomi Jóskának egyébként egész élete csendes és szorgos munkálkodással telt el. Főleg a Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyveiben publikált, itt tette közzé terjedelmes, monografikus igénnyel megírt tanulmányait a Mailáth uradalom cselédeinek ünnepi szokásairól (1980), lakáskultúrájáról (1978) és viseletéről (1979), a sámsónházi kébtelkes települések emlékeiről (1975), Szendehely társadalmáról (1989), a szendehelyi németek születési, házassági és halotti adatairól (1991). *Alapvető tanulmányokat írt az észak-cserhádi falvak állattartásával kapcsolatban (1975, 1984, 1985), s ugyancsak figyelemkeltőek és forrásértékűek azok a stúdiumai, melyek a népi építkezés (1974) vagy a népviselet (1988) köréből születtek.*

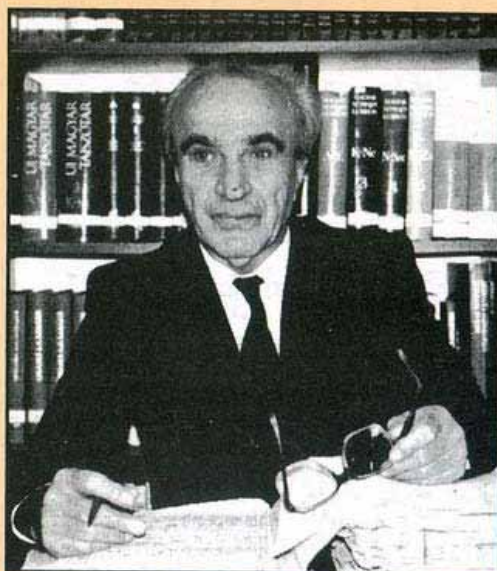
Zólyomi József sokoldalú ember és sokoldalú kutató, jó muzeológus volt. S talán a mindennapi szervezőmunka, a sok-sok terepjárás, fotózás, adatolás, a tanulmányok alapos előkészítése csak kevés időt engedett neki arra, hogy önálló munkáit is előkészítse, a kényszernyugdíjas években erre is sort kerített. Megírta *Herencsény* című vaskos monográfiáját (1998), kiadta a *Nógrád megyei parasztság lakástextíliáiról* szóló kötetét (1998), közzétette a Nógrád megyei települések sorozatban a *Balassagyarmatot* bemutató könyvét (1997). A Kapros Márta szerkesztette *Nógrád megye népművészete* című reprezentatív kötetben ő írta az olyan fontos fejezeteket, mint *A nógrádi táj és lakói*, a *Viselet*; ő foglalta össze a megye *településtörténetét és lakáskultúráját*.

Zólyomi Jóska közeli jó barátom volt. Sokat tanultam tőle, sokat segített nekem. Valamikor 1978-ban találkoztunk először. Én kerestem őt fel a Palóc Múzeumban. Nem voltam bejelentkezve, mégis szívesen fogadott. A megnyerő, kedélyes és mindig mosolygós ember nyomban elfogadta az akkor indult *Honti Közművelődési Klubba* szóló meghívást. S 1978 karácsonya előtt már elő is adott Ipolyságon a *palócokról*. Hisz avatott ismerője és kutatója volt a témának. Emlékkönyvünkbe szerényen akkor az alábbiakat írta be: „*Nagyon köszönöm a megtisztelő meghívást, hogy a palócoknak, a palócokról tarthattam előadást. Sok sikert*

kívánok nemes munkájukhoz.” Munkánkat, munkálkodásomat a továbbiakban is segítette. Megjelent néhányszor a Múzeum Baráti Körében is *Ipolyságon*, tartott vetítettképes előadást a palóc népi építészetéről, a nógrádi viseletcsoportokról és másról is. Nekem különösen sokat segített a Nógrádi útikönyvem írásakor. Együtt jártuk be *Hollókőt*, *Horpácsot*, *Csesztvét*, *Bánkot* s még sok-sok települését Görbeországban. Utoljára épp *Bánkon* találkoztunk; az *Ipoly Euro régió Szabad Egyetemén* adtunk elő. Ő akkor Gyarmatról jött kis Trabantjával. Két éve még nem gondoltam, hogy ez lesz az utolsó találkozás. Hisz említette, hogy majd elmegyünk egyszer a besztercebányai levéltárba, s eljön szívesen segíteni Palástra a falumúzeum szakmai kivitelezésében, eljön Csábra is a Szeder Fábián Emlékház anyagát elrendezni. Sajnos, egyik tervünkől sem lett semmi: Besztercére mással ment, Palástra nem hívták őt, Csábon pedig még mindig nincs emlékház. Közben ő távozott el igen gyorsan, s én már csak temetésén hajthattam fejet emléke előtt. Jóska, nézz le onnan fentről gyakran palócaidra, s kérd a Mindenhatót, hogy vigyázzon ránk és Örökségünkre!

(Gömörország, 2003. ősz. IV. Évf. 3. szám, 86-87. p.)

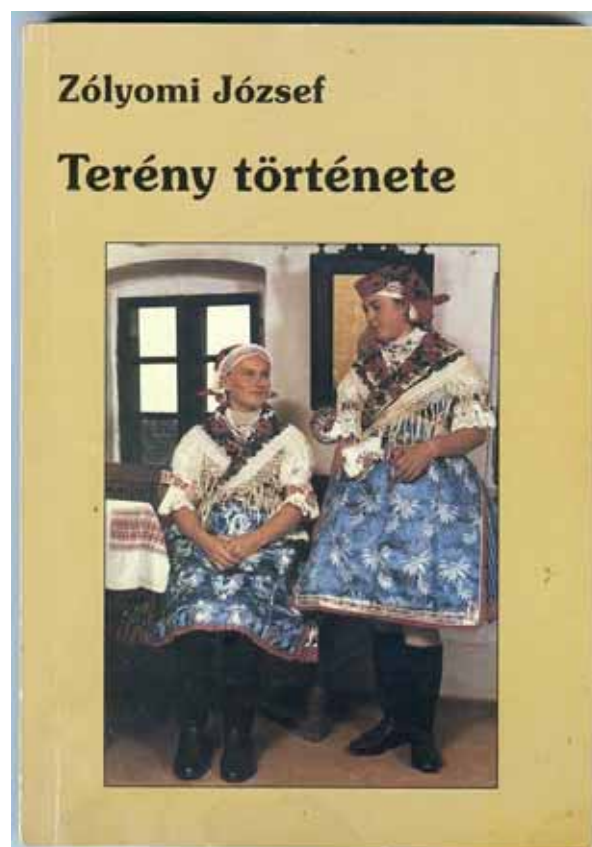
Zólyomi József 1933-ban született a Nógrád megyei Herencsényben. Elemi iskoláit Nagysallóban, gimnáziumi tanulmányait Balassagyarmaton és Újpesten végezte. 1957-ben fejezte be tanulmányait az Eötvös Lóránd Tudományegyetem néprajz szakán. Az egyetem után 1959-ig a balassagyarmati Palóc Múzeum muzeológusa, majd 1960-tól 1991-ig igazgatója. Fő kutatási területe a Nógrád megyei parasztság tárgyi kultúrájának vizsgálata, aminek fontosabb részterületei a népi állattartás, a földművelés, az építkezés, a viselet és a lakóház berendezése. Tudományos tevékenységének másik területe a megyében élő szlovák és német nemzetiség hagyományainak feltárása. Kutatási eredményeit közel száz publikációban tette közzé. E kötet eddigi munkássága előtti tisztelgésünként, 65. születésnapjára jelent meg.

Zólyomi József egyik kötetének hátsó borítóján

Zólyomival és feleségemmel a csesztvei Madách-napokon 1983-ban

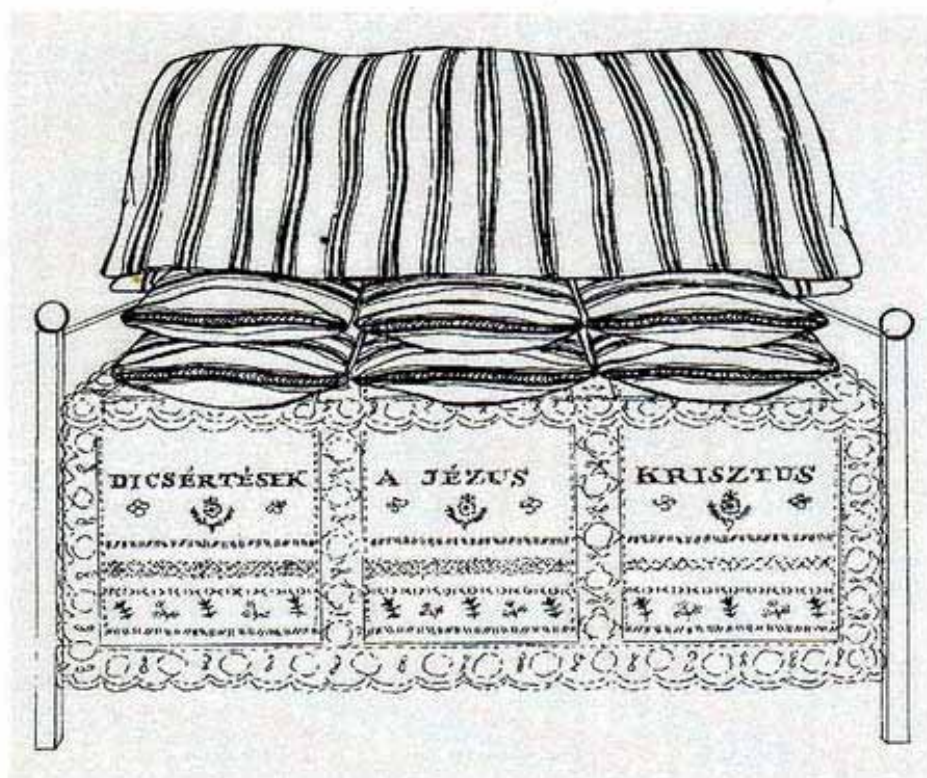

Zólyomi falukönyve

Zólyomi József

A
NÓGRÁD MEGYEI
PARASZTSÁG LAKÁSTEXTÍLIÁI
(1700-1960)

Könyv a lakástextiliákról

Búcsú Zs. Nagy Lajostól

Ismét meghalt egy magyar költő: az északi géniuszok „cudar elégiása”, *Nógrád* jeles fia, a humor és a szatíra mestere; *Mikszáth* falubélije, a *zsélyi kovács* jó értelemben vett tékozló gyermeke, idős édesanyjának búsképű magzatja, szarvasokkal csatázó legénye. Már jó pár éve elhalkultak „*isapur dalai*”, nem üzent mesterük barlangjából, csak szomjazott oázisában. Elmaradtak az Úrhoz szóló fohászok, hisz meghallgatta már könyörgésünket a Mindenható: adott nekünk „*ninisztereket, hóhányókat és zongorahangolókat*”. Igaz, a „*fülcimparáingatástól és a nyelvátültetéstől*” a mai napig nem mentett meg bennünket. S „*tüskés a mi sorsunk*” továbbra is. Ám most már valóban „*fényes küszöbére*” ültette Zs. Nagyot az Isten.

Reméljük, az a bizonyos névjegy is szivarzsebébe került Lajosnak. Az Úr jó értelemben vett névkártyájáról van szó, mellyel a költő beléphet az örökkévalóságba. Mert megérdemli ezt ő, hisz a mindenséggel s önmagával is dacolva tűrte a rámért szenvedést. S úgy volt az Istennel, akárcsak Balassi, Ady vagy József Attila. Ahogy egy költő lehetett. Aki valahogy mindig készült a nagy útra, de sosem mondott le a sorsvállalásról. A humánus értékeit kereste fanyar humorával is. Egyszerre változott oázissá és hangos barlanggá, derűsen csipkelődő igazságkeresővé. Aki tudott örülni és vigadni, de érezte a veszélyt, a bekövetkező katasztrófát is. Megküzdötte a gyarló ember küzdelmeit, a mindennapok keserveit, a költők fájalmát.

Hiányozni fogsz nekünk Lajos! Verseid, szatíráid már régől hiányoznak. Igaz, amit megalkottál, mindig itt lesz tarisznyánkban; szellemed kesernyésen is beragyogja mindennapjainkat. Alkotásaid elvitathatatlan értéket képviselnek. Bohém mindennapjaid emléke erőt adhat a csüggedőknek.

Szenvedéseid látva, s azok miatt el-elkeseredve is olyan jó volt megállni néha *Zsélyben*. Örökké mosolygó idős édesanyádat s kicsi gyermekké vált pajkos nagyfiát figyelve a szülői házban, az ember mindig feltöltődött, s kezdett nem félni a haláltól. Felemelő érzés volt, hogy a búsképű lovag is optimizmust sugárzott a tekintetek mélyéből.

Kiürült egy családi fészek: nem szól benne a *zsélyi kovács* citerája, a költő édesanyjának csengő hangja; nem kínálják a vendéget foszlós pogácsával, mint egykor *Mikszáth* nagyszüleinél *Ebecken*. Nem küldenek verset innen a nagyvilágba, mert *Zsély* község díszpolgára elköltözött. Immár örökre, de úgy, hogy szelleme onnan fentről is beragyoghassa szűkebb és tágabb horizontját is a *Felvidéknek*. Mert szerette ennek népét, akárcsak *Mikszáth* a jó palócait a tót atyafiakkal együtt. Isten veled Lajos! Egyik versed sorai jutottak hirtelen eszembe. Most, hogy elmúlásod s hiányod még fel sem fogtuk, hadd idézzem búcsúzásul ezeket a sorokat: „*Elfogytak már a bárgyú látomások./ Váratlanul zuhog reám az átok.// Tavalyi szélben lépek, kék viharban./ Ezüst madarak sírnak a hajamban.// Langyos homály a részeg réteken./ A hegytetőn egy angyal énekel.*”

(Kürtös, 2005. június. III. évf. 6. szám. 10. p.)

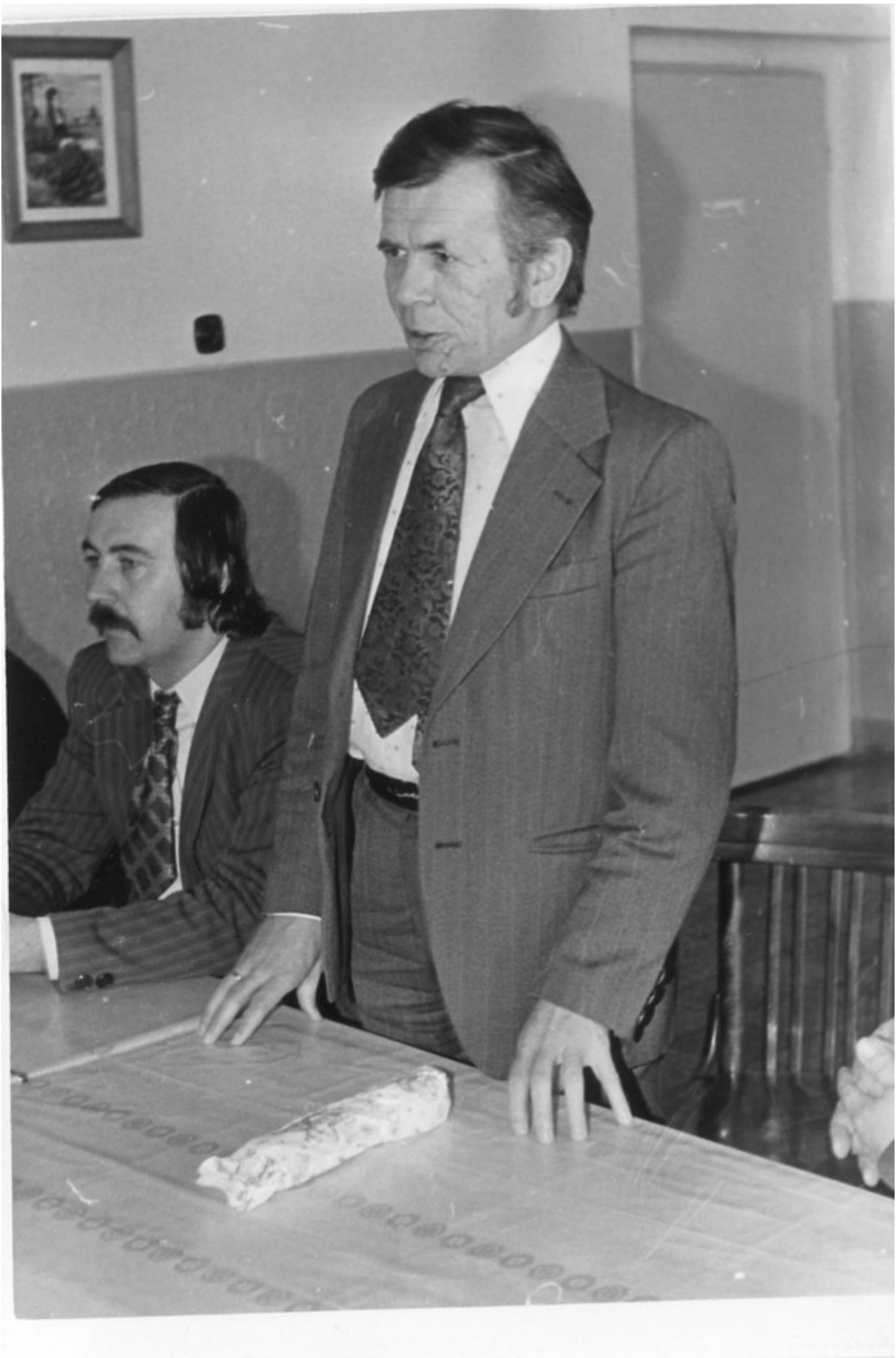

Az elárvult körtefa Nagy Lajosék udvarán

Nagy Lajos tárgyai a falumúzeumban

Zs. Nagy Lajossal az ipolybalogi iskolában

Emléktáblája falujában

A róla készült monográfia címlapja

A költő sírja a széchyi temetőben

Szénássy Árpád halálára (1953-2005)

A 2005. esztendő utolsó hónapjának elején szomorú hír járta be a *felvidéki* magyar szellemi élet berkeit: életének 52. évében rövid, súlyos betegség után elhunyt dr. Szénássy Árpád mérnök, a *komáromi KT Könyv- és Lapkiadó ügyvezető igazgatója*. Egy tartalmas alkotói pálya tört derékba, megannyi nagyszerű terv megvalósításának sorozata zárult le fájdalmasan.

Elment hát a nagy utazó, az ország- és világljáró, a szinte mindenre odafigyelő ember, kedves Árpi barátunk. Szinte naponta úton volt: barangolt a szülőföld tájain, a magyar és a szlovák nyelvterületeken, a Kárpát-medence történelmi helyein s a távolabbi országok részein. Erre okította őt édesapja, akivel kerékpárján már gyermekkorában bejárta Ausztriát, Franciaországot, Olaszországot s Európa más szegleteit is. S erre nevelte ő is utódait.

Árpi mindig is csodálta a természetet, Isten nagyszerű alkotását; kutatta a látható és láthatatlan emlékeket, bejárta a romos kastélyok, várak, templomok tájékát. Mert tudta, történelmünk minden tükörcserepe fontos ahhoz, hogy összeálljon az a kép, melyet aztán érdemes lesz szemügyre vennünk.

S a nagy utazó jegyzetelt szüntelen, fotózta a látottakat, hírt adott benyomásairól: örömről és bosszankodásáról. Ugyanakkor szervezte az újabb műhelyeket: kiadót alapított, létrehozta a *Művelődési és Kultúrtörténeti Intézetet*, elindította az olyan fontos és színvonalas folyóiratokat, mint a *Múltunk Emlékei* vagy a *Kárpát-medencei Kastély Krónika*; létrehozta és működtette a *Honismereti Kiskönyvtár* sorozatot, rendbe hozatta a *csúzi kastélyt*, amelyben létrejött a *felvidéki szellemi élet nagyjainak panoptikum*a stb.

Szénássy Árpád maga is sokat publikált: újságokban és folyóiratokban, itthon és Magyarországon rendre jelentek meg fontos írásai, tanulmányai. De mintegy húsz önálló könyve, füzet is megjelent. Feldolgozta a *Komárom megyei élelmiszeripar történetét*; 1983-ban megjelentette a hetényi tudós, *Tarczay Lajos életútjának történetét*; 1990-ben könyvet írt pomológiank úttörőjéről, *Kováts Józsefről*. Felkutatta Nyitra, Nagyszombat és Pozsony megye *Árpád-kori templomait*, s azokat önálló kötetekben lexikonszerűen mutatta be. Forrásértékű munkának számít *A komáromi hírlapírás kétszáz éves története (1789-1989)* című, 1994-ben kiadott kötete, akárcsak a *Feszty Adolf életútja (1993)* című monográfiája.

Szénássy Árpád igazi lokálpatrióta is volt egyben. Büszke volt nyomdász őseire, apai nagybátyjára, az író és helytörténész *Szénássy Zoltánra*. De büszke volt szülővárosára, *Komáromra* is, melynek egy ideig alpolgármestere is volt; ahol a Komáromi Városi Egyetem támogatására létrehozta a *Schola Comarniensis Alapítványt*. Városának féltő szemmel figyelte mindig arcukat: számon tartotta régi épületeit, emléktábláit, sírköveit, intézményeinek sorsát stb.

Országljáró emberként gyakran megfordult tájainkon, Hontban és Nógrádban is, az Ipolyon innen és túl egyaránt. Kiadóként és nyomdászként szorgalmazta, hogy e vidék falvairól is minél több anyag jelenjen meg. Így neki is köszönhető, hogy a *Honismereti Kiskönyvtárban* füzet jelent meg *Kelenyéről, Drégelypalánkról, Ipolyhídvégről, Ipolynagyfaluról, Ipolybalogról, Ipolykesziről, Kóvárról, Apátújfaluról, Csábról, Inamról, Nagycsalomjáról, Zsélyről, Ipolyvarbórról és Szécsénykovácsiról*. Hogy falumonográfia látott napvilágot *Csábról*, a Jeles Elődeink sorozat első kötete épp a nagycsalomjai születésű *Gáspár Imrét* mutatta be. S valahol abban is ott az érdeme, hogy az inámiak felfedezték *Sötér Kálmánt*, emléktáblát állítottak a nagy méhésznek, s készül a szakemberről szóló tanulmány is, illetve megjelenés előtt áll a kötete. De kiadójában készültek az *ipolybalogi Szent Korona-jegyek*, megannyi itteni rendezvény plakátja, műsorfüzete és szórólapja. S kiadójuk támogatásával jelenik meg mind hosszú időn át iskoláink diákjainak kedvelt lapja, a *Tábortűz* is.

Egy biztos, a derékba tört élet után is gazdag örökséget hagyott itt Szénássy Árpád. S nagyon fog hiányozni ez a szerény ember, nemcsak kedves családjának és városának, nemcsak a felvidéki magyar szellemi életnek, hanem nekünk, Ipoly menti barátainak is. Akik vele együtt próbáltunk létrehozni szellemi értékeket, menteni és feltámasztani emlékeinket, magunk elé tárnai a múlt gazdag örökségét. Most már az ő emléke is ezek közt van. Árpi, Isten veled! Legyél ott fent is őrzője népednek, az itt hagyott értékeknek!

(Kürtös, 2006. január. IV. Évf. 1. sz. 10.p.)

A híres hortobágyi hídnál a kilencvenes évek végén

A rétsági könyvtárban (Középen Végh József igazgató)

Szénássy Árpád

**Felvidéki
Árpád-kori templomok
lexikona**

I. kötet

**A NYITRAI KERÜLET
SZLOVÁKIA**

Bártholgyal

*is
a*

*szlovákiai
egyikükölés*

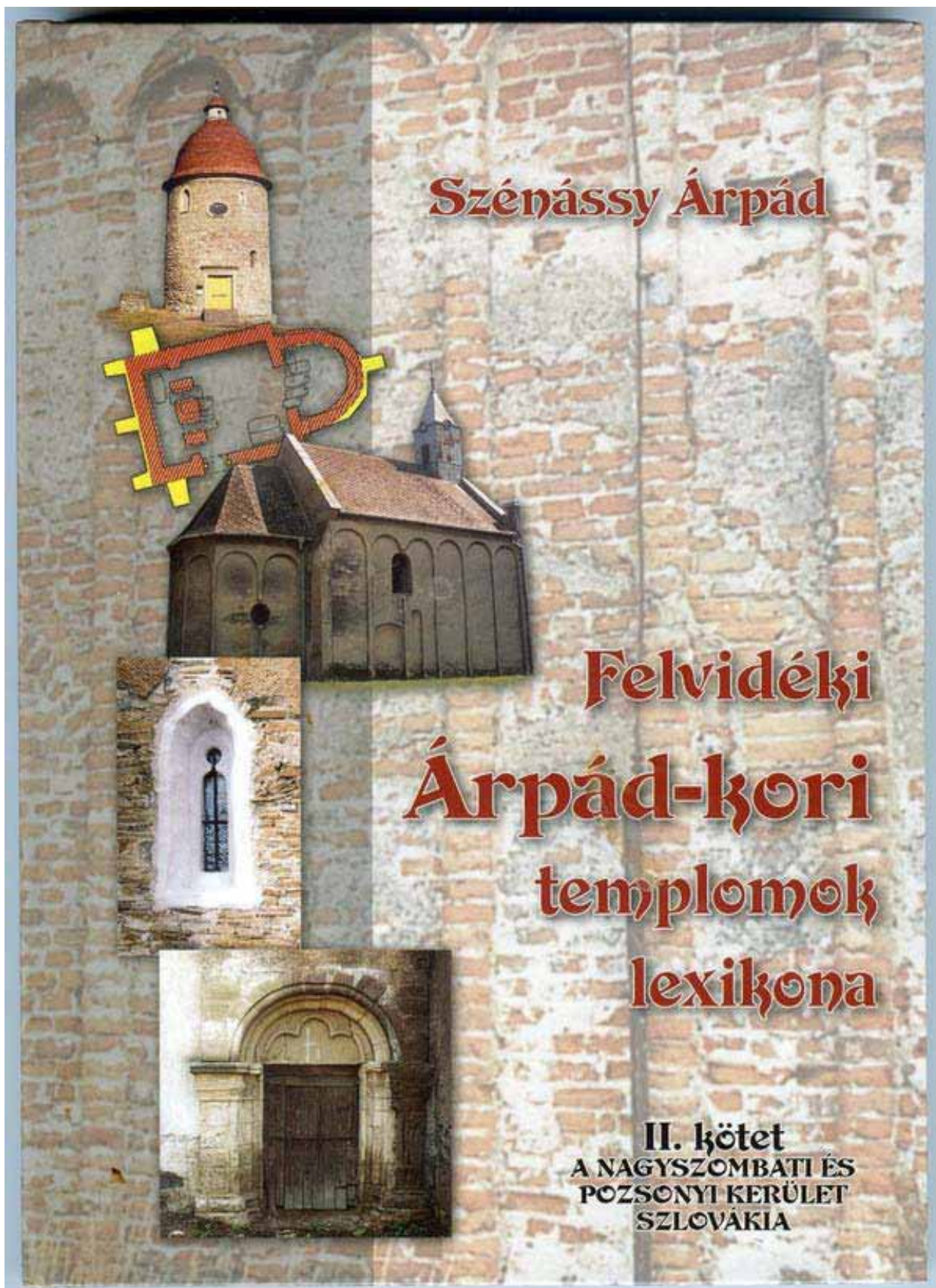
megjelenés gála 6.5. 11. d. d.

2002

Lap- és Könyvkiadó

2003. jan. 13.

A templomskönyv dedikált példánya

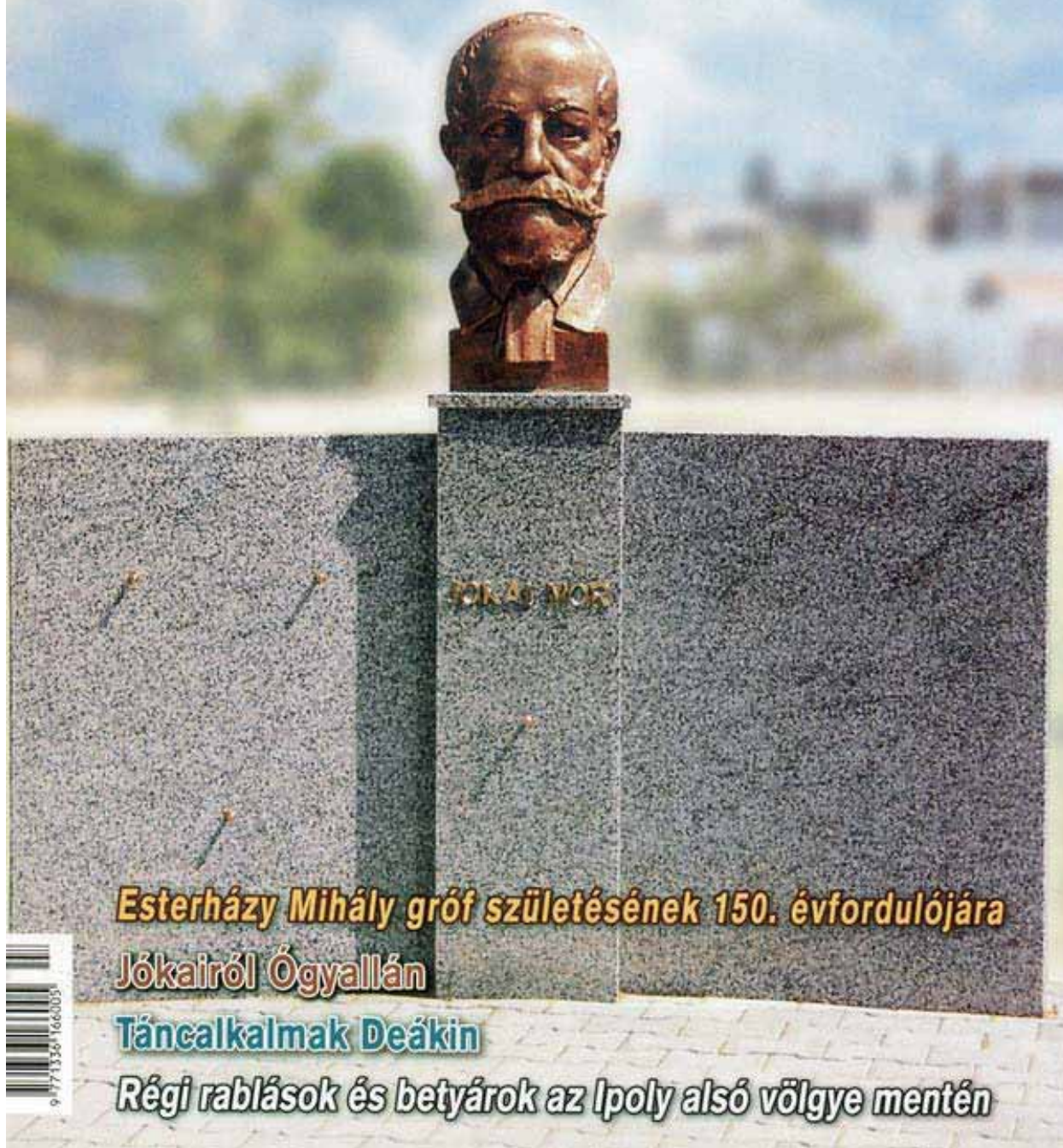
A templomskönyv borítója

Múltunk Emlékei

III. évfolyam 7. szám • 2004. július 22,- sft

HONISMERETI • MŰEMLEKVEDÉSI • TUDOMÁNYI • TURISZTIKAI • MAGAZIN

A Múltunk emlékei című lap

KÁRPÁT-MÉDENCEI

KASTÉLY- KRÓNIKA

II. évfolyam

2005/2-3szám

Ára 1160 Ft

Szénássy kiadójában készült másik szuaklap

Egy öntudatos gyűjtő és adatközlő

Emlékeim Böhm Józsefről

Böhm Józseffel több mint három évtizede találkoztam először. A *hatvanhatalmas események* után tájainkon is beindult egyféle szellemi pezsgés: fiatalok és idősebbek egyaránt szép terveket szövögettek. Böhm József akkor épp egy létesítendő *járási néprajzi múzeumról* álmódott. Így jutott el falumba, *Kelenyébe*, ahol én társaimmal egy *ifjúsági találkozót* s egy *néprajzi kiállítást* készítettem elő. A téma gyorsan összekapcsolta a kezdő főiskolai hallgatót s az élete delén járó *zsélyi polihisztorféle mesterembert*.

S bár a múzeumból meg az általam megálmodott tájházból nem lett hosszú időn át semmi sem, valami mégis megmaradt az említett első találkozásból. Böhm József örökre egyik példaképemmé vált. Mert olyan ember volt ő, aki párját ritkította ezen a tájon. Szerette a technikát, értette a gépek titkait; mestere lett a gazdálkodásnak: virágok és növények vették körül. De játszott és tanított színdarabot, olvasott sok-sok könyvet, őrizte magyarságát; kereste a szomszédos népek közeledésének lehetőségeit stb. Szerette és ismerte a történelmet, kutatta a föld mélyének titkait, gyűjtötte múltunk tárgyi emlékeit, hagyományaink tükörcserepei stb. S ami ugyanilyen fontos: városról származó emberként is falusivá tudott válni, zsélyi tudott lenni. Ismerte a falu múltját, szokásait és emlékeit. Ezért tudta elfogadtatni magát ebben a közösségben.

Szellemi frissességét élete végéig megőrizte Böhm József. Éveinek száma már szépen felszaporodott, amikor nála jártam zsélyi otthonában. De olyan volt még, mint az idővel s a viharral dacoló fa, amelynek nem roppan a gerince, s amelyik minden tavasszal kihajt. Mint adatközlőt kerestem őt fel, de gyűjtőként s hagyományaink feldolgozójaként is bemutatkozott. Erről tanúskodott a sok-sok jegyzet, irkalap és füzet, s mindaz, amit még nem győzött leírni.

Danczi Lajos plébános kézírásos könyvébe ő adta a néprajzi adatokat. Sőt, nemcsak adta, de már feldolgozva bocsátotta azokat a szerző rendelkezésére. Egy ilyen adatközlőnél nem sok dolga lehetett a kutatónak. Csak a magnógombot kellett bekapcsolni, s a hangszalag elegendőségére ügyelni. Böhm József nekem épp a *zsélyi Szent Iván napi tűzugrásról* beszélt. A nyári napfordulót körülvevő *ősi pogány szokás* továbbéléséről. Arról a tűzgyújtásról, amelyre 1925-ig sor került a zsélyi kenderföldeken is, bár a mágikus cselekedetek értelmét már nem ismerték ekkor.

Hallhattam valamit a másik, a természet körforgását is szimbolizáló szokásról, a *virágvasárnap* *kiszehordásról* is. *A kiszéről*, mellyel a halált és a betegséget vitték ki itt is a faluból, s melyet a falu alatt meggyújtottak, majd bedobták a Kürtösbe.

Megidézte Böhm József a *Szentcsalád-járás emlékeit* is, akárcsak az 1945-ig szokásban volt *betlehemjárást* vagy a már csak a kürtösi cigányok gyakorolta *háromkirály-jarást*. De előadta adatközlőm a régi *Anna-bálok* pontos forgatókönyvét is. És betöltötte történeteivel Böhm József a falu dülőit, a szomszédos meg a távolabbi településeket is: a *rárósmulyadi határt*, a *Madzag-hídat*, az *Újszőlőt*, *Karikás-pusztát* stb. Megelevenedtek a *hiedelemleányok*, a halál és a kísértetek, melyekkel kapcsolatos történeteit a régi falusi öregektől hallotta és jegyezte le néprajzi gyűjtőnk. A kutatás szempontjából is igen fontos adatok ezek, melyekből kiderül, miért nem nyugszik egy-egy ember lelke, meddig és hogyan kísért valaki, milyen alakban jelenik meg a kísértet. A Rárósmulyadon lelőtt cseh katona szelleme például kerékpáron közlekedett, a Madzag-hídnál kísértő lelke kutya képében jelent meg; Dudu zsidó, aki felakasztotta magát, nyúl képében ment az ember után. A *halált* körülvevő hiedelemvilág gazdag tárháza is élénk tárult Böhm József közlései alapján. Ezekből sokat felhasználtam hiedelem-monográfiámban is.

Az irodalomban is járatos ember sokat tudott mesélni a *Mikszáth-rokonokról* is. A Mikszáth-közölte hiedelemvilág párhuzamait megtaláltam az ő adatközléseiben is. Ezeket részben *Mikszáth-könyvembe* is beépítettem.

Örökké sajnálni fogom, hogy Böhm Józsefhez nem tudtam többször visszamenni. Bizonyára mondott volna még sokat. Hisz beszélt babonagyűjteményéről s más jegyzeteiről is. Kár lenne, ha ezek a feljegyzések, füzetek nem kapnának nyilvánosságot, vagy feldolgozatlanul maradnának. Ha az utódok beleegyeznének, jómagam is vállalnám a közreműködést, illetve azon mód keresését, hogyan lehetne ezeket közkinccsé tenni,

Nem szóltam itt a *tárgyi néprajzot* gyűjtő Böhm Józsefről. Hisz ennek is kiváló ismerője volt, nemcsak a szellemi néprajznak. Egyszer össze is állt Zsélyben egy kiállítási anyag. Ennek sorsáról azonban nem

tudok. Bóhm úr (így szólította őt mindenki a faluban) halálával megszakadtak zsélyi kapcsolataim. Éppen ezért örülök a mai kezdeményezésnek. A gyűjtő emléke viszont arra sarkall minket, hogy tovább cselekedjünk, szellemi örökségével a lehető legjobban sáfárkodjunk!

(A fenti szöveg elhangzott 2001-ben Zsélyben, a Bóhm József tiszteletére rendezett emléknapon. Megjelent a Jó Palócok 2001. évi 3. számában.)

U.i. Az 1906-ban született losonci polgár 1925-ben került Zsély községbe, ahol 1932-ben megalakította a *gazdakört*; 1934-ben Bécsbe gyalogolt, hogy újabb tapasztalatokra tegyen szert. Aztán fuvarozási társaságot alapított, létrehozta a *Viktória Kultúr- és Sportegyesületet*, *színjátszókört* létesített stb. Jegyzett amatőr régész volt, természetvédelmi cikkeket publikált. Nagy érdemei vannak a hatalmas zsélyi avartemető feltárása körül. Gazdag régészeti és néprajzi gyűjteményét 2001 után a falumúzeumban helyezték el. Szülőházán ma emléktábla áll. Szellemi hagyatékát fia, Bóhm András mérnök, a Mikszáth-ház gondnoka őrzi.

Régészeti tárgyak Bóhm József gyűjteményéből a falumúzeumban

Emléktáblája családi házukon

A Böhm család sírhelye a zsélyi temetőben

Bóhm úr

Emlékek, jegyzetek, képek

A Palóc Társaság füzete

Változatok ajtóra

VÉGH TAMÁS

versei

Augusztus

„Batyuba szedte rongyait a nyár”

/J. A./

Sok sebből vérzik a nyár,
Batyuja foszlik, ideje múlik.

Fázik a vándor,
Reszket Szodomában.
Rongyos saruján
Szutykos patak ömlik át.
Tegnap itthon volt még,
Mára szél fedi nyomát.

Cs.T. zsebre teszi a karóráját

Megértettem ma reggel,
-bár hallottam elégszer-,
Az egészhez kevés kell,
Néha csak egy dallam,
Amit dúdolhatok.
Szemernyi igazság,
Mézmerő kanálban,
S lám, jól indul a napom.
Erőm van újra, s vidáman
Mászok meg minden lépcsőfokot,
Mert szemernyi igazság
Mézmerő kanálban
Óriás erőt adott.

Felemelt fejemmel,
Nem bánom ezerszer,
Hogy itt vagyok magyarként,
S nem mondok le önként,
S te meg én, még egyként,
E tudhatatlan tudat erőt adott,
Mint szemernyi igazság
Mézmerő kanálban,
S jól indul máris a napom.

Nem fáj a lábam sem,
Pedig úgy látom, dagadt nagyon.
Sebaj, én nem bánom,
Mert én már úgy látom,
Hogy szemernyi igazság
Mézmerő kanálban, jót tett nagyon.
Elmondtam ezt tenéked,
S miközben megérted,
Én egy kis dalt dúdolgatok,
Csak azt dúdolgatom.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Közeleg az ősz

Beleesett a nyár a patakba.
Még tükröződik az égen.
Már közeleg az ősz, de még
a nyár lebeg, mint régen.

Van még hajam, szívem dobog,
vidáman járom utamat,
de a "Kaszás" már megsuhintott,
ez sikoltoz tudat alatt.

Lebegni fogok minden nyárban,
dobbanok rokonok szívében,
a patak tükreben mosolygok
és füttyörészek fenn az égen.

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Már nehezen

Nyolcvanon felül már csak vagyogatsz;
az étel ízét, illatát nem érzed.
Rendszeresen fog el a halálérzet,
olyankor undorodva bólogatsz.

Ha vacsoráztál, még elmosogatsz,
de a tévét csak hébe-hóba nézed.
Korán fekszel le. Sajnos, gyöngeséged
szemmel látható. Senkit se fogadsz.

Ajtódon, ha váratlanul zörögnek,
meg se moccansz; némán lapulsz a csöndben,
s megkönnyebbülsz, ha végre továbbmennek.

Nagyobbik lányod pontos időben jön.
Megállapodtatok a csütörtökben.
Ő látogat, s gondoskodik mindenről.

Maszkjainkban

Ködszürke, fény nélküli táj
kifolyt szemünk világa,
jó, hogy nem tudjuk, kikre vár
bálványunk tátott szája.

Ma kezdődik a maszkabál;
dereglyék sokasága
érkezik, a nép partra száll.
Felszálló angyal szárnya

csapkod; drága kristályokat
tör össze darabkákra.
Banális badarságokat

hallani. Mi? Várazozunk,
várunk a vacsorára,
s valamit bambán motyogunk.

Munkából hazamenet

A városszéli házak egyre szürkébb
háttérbe olvadnak bele. Az alkony
fénybemutatójának mára vége.
Belsejük már mély sötét, bár kívül még

itt-ott megcsillámlik valami rajtuk:
egy nyitott ablak, tojásszínű balkon,
rossz tetőantenna haldokló fénye;
az ember sírni szeretne miattuk.

Megyek a kosz- és húgyfoltos aszfalton
hazafelé, napi robotom terhét
cipelve tagjaimban. Egy játékbolt

előtt rágyújtok, barnuljon a bajszom.
Zsebem mélyéről kiszedek egy zsebkést,
s magamba döföm. Lerogyok. Elég volt.

Neked könnyű

Ha azt szeretnéd, hogy legyen esélyünk,
gyöngeségünket nézd el Uram. Vétünk
ne tartsd számon. Tégy úgy, mintha felednéd,
mint novemberi szélre bízott pernyét.

Minden közösen elkövetett bűnre
tedd a megbocsátás flastromát; gyúrd be
elnézően széles nadrágzsebedbe.
Ne legyen rossz pontunk, se éjjel rendre

felbukkanó lidérc, hogy meggyötörjön,
se kártyából vár, hogy fejünkre dőljön;
életutunkat ne kísérjen átok.

Nem vagyunk haszontalan mákvirágok.
Neked könnyű, könnyed fejbiccenéssel
mindent helyrehozhat, ha nem késel.

CSÁKY KÁROLY

Látomás

Angyalok söprik
az eget,
talán ott fent is
mennyező lehet.

Szél szárnyán
bölcső libben,
belőle egy kised
int felénk
remény-
kedve.

Valami nagy ünnep készül,
s az álom beteljesedik:
szűk folyosókon a halál
megváltja
ma-
gát.

Fehér pelyhekké
foszlanak a felhők,
enyhe fuvalat hoz
alleluját,
mert megújítja
a gyermek atyja
újra meg újra
minden húsvétban
a feltámadást.

(2013.7.1.)

H. TÚRI KLÁRA

A szülőföld varázsa

/Testvérvárosok ha találkoznak/

Hogy jó lesz élni, jó lesz itt újra!
- három város a testvérhitben
viszi a hírt határon túlra:
szívükből béke s barátság
szökken száz határon át.

Együtt egy sokadalomba:
ünnepelni egy csarnokba
elindult országa túlfelén
Gerlingen, Szováta s Szőgyén népe,
s gyűlnek kísérezőzenére.

Maholnap huszonöt éve már,
hogy lábuk együtemre jár:
egymásnak örül itt négy város
s vidámodnak, mint most...

Szíved ha hív, jönnöd kötelesség: -
Gerlingen svábja s Erdély s Felvidék
magyarja jól megtanulták a leckét:
hogy' talál testvér a testvérré.-

Egy nyelven szól a hazaszeretet!
Hol ellensége ember az embernek,
ott vér folyik; a síkból hegyek
s a hegyből puszta sík lesz, s úgy lehet:
halottak tisztelegnek ott csak Istennek -...
itt tánc jár, ének és szeretet
szólnak, s egymásnak így köszönnek itt:
Isten hozzád! Isten veled! -

S jövőre eljönnek újra mind...

Tata, 2012. jún. 26.

ELBERT ANITA

Lángoló erők

A tűzvész a tűz áramlása
A csendben. Minden
Porrá vált, miből vétetett.
A vonatból áradt a forróság.
A levegő párás, füstben
Gazdag. Lekéste a járatot
Egy ember. A sors akarta
Így. Csak ezért élhet ma is.
Van ilyen.
Ködgubába burkol a Szó.
A kuvasz visszafelé olvassa
Nevét. Minden vörös és
Lángoló. Iszonyatos erővel
Porlad az ember, izzik a vas.
Egy Madlein–keksz jut eszembe
A múltból, s rögvest elindul
Az emlékezés. A halcsontváz
Lehetőség. De tűzben veszett
El a váz is. Egy festmény
Maradt meg épen. Saját képe
A túlélőnek. Mintha tükörkép
Volna, oly élethű a festmény.
S mikor megnézte az agg a képet,
Rögvest megfiatalodott,
A festmény pedig egyre öregebbé
Vált. Betűz a Nap a romokra.
Vörös szárnyaival körözött
A vonat körül egy főnix,
S poraiból új lény keletkezett,
A kép–más. Olajfestéssel van
Létrehozva az ábra, jelek
Egymásutánisága hallatszik egyre.
Költi a szót a madár, lelkével
Szöve egybe a szövegemet.
Majd összetépem a festményt.
S a kép újra fiatal lesz.
A túlélő azonban meghalt.
A halotti maszkjára írom le azután
Az új evangéliumot, tűzbetűimmal,
Lángoló erők sodrása alatt.

DOBROSI ANDREA

Távol, közelebb

A tervek ösvényén lopózik a hitem,
mindig megígérem, rálépek az útra,
de egy rezgés félrelök, elesek újra,
én botladozom, Te biztosan jársz vízen.

A szavak zsonglórei közt földre hullok,
lehúz balga báj, mi a beszédbe forrad,
nem hallom a kakasszót, hiába virrad,
Júdás csókja netalán rajtam is múltott.

Keresztem cipelését csak elodázom,
a teher tömjén illata eltántorít,
harminc ezüstöt érnek hepehupáim,
nem számít, hogy közben a lomha láz elnyom.

A metró kocsiját elárasztja a tömeg,
szemem szegletén záródó ajtók nyoma,
tűnődés lökte távol szerelvényemet
a vágy vakvágányán egy megállót tova.

Készül az út

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVASMÁNYAIM

A piciny sün és a többiek

Barcs János nívódíjas költőt nem kell ismételtén bemutatnom a Börzsönyi Helikon olvasóinak. A lap 2012 októberi számában, A kőműves poéta címmel már megírtam róla, hogy 86 évesen még mindig mesterien forgatja a tollat. Fiatalosan frissek a gondolatai. Szép verseket ír és prózai írásait is jó olvasni. Megírtam róla azt is, hogy a múlt század hetvenes, nyolcvanas éveiben még létező váci Híradástechnikai Anyagok Gyárának dolgozói a saját költőjüknek tekintették az akkor Budapesten, most Szigethalmon élő költőt, aki egykor ifjan, a Dráva-menti Barcs városából indult kacskaringós életútjára. Különleges olvasmányok most azt tekintem, hogy magas életkora ellenére gyermekversekkel jelentkezett.

A Volt egyszer egy piciny sün című kötete az idén jelent meg az irodalmár és irodalompartoló tanár, *Kulimár János* kiadásában. A Fodor irodagép Nyíregyháza nyomdából kikerült kötet kiadója, szerkesztője, lektora, előszó írója is Kulimár János volt. A stílszerűen szép borító tervezője és készítője *Kürti Zoltán* festőművész.

Mondhatnánk, hogy magas életkorában a költő talán már mégsem ír a mai kor apróságainak való verseket. Ám előszedheti a sárguló újságlapokon egykor megjelenteket, vagy a csipkerózsika álmukat alvó régi kéziratban maradt munkáit.

Csak hogy Barcs János a legtöbb versének a keletkezését is feljegyezte. Ezekből pedig az derül ki, hogy bár van köztük igen régi, de ma is kellemes hangulatú, ám van újkori is. Ez is érthető, hisz a költői lélekben mélyebben és örökletesen hagy nyomot a gyermekkor. Érti, s tudja, a kicsik gondolkodását, képzeletvilágát. Romlatlan szépségükben tárul fel és frissíti egykori érzésvilágát, amely a jelenkorival ötvöződik. Kicsiknek verses mesét olvasó, anyukák, nagymamák, óvodai, iskolai ünnepekre műsort szerkesztő felnőttek is hasznosan forgathatják ezt a különleges olvasmányt. A kőműves poéta szépen szóló gyermekverseit.

Tomborék kéményén

Tomborék kéményén
vén kandúr miákol,
mert Vidáné –asszony
elverte a háztól.

A ravaszdi macska
besurrant a házba,
gondolta-jobb lenne
ha meguzsonnázna.

Megette a tejfölt
a túróscsuszáról,
lelökte a fedőt,
az új piros tálról.

Zománca lepattant,
zúgtak fura hangok,
amikor a kandúr
elhagyta a gangot.

Vidáné kiűzte
a torkost a házból:-
s azóta Tomborék
kéményén miákol.
1979.

Néger kislány

Mindig megvár
a sarkon,
hogy csak velem
tarthasson.

Copfos haja
vállamig ér;
foga csillog,
hófehér.

Néger kislány;
s olyan szép:
és megfoghatom
a kezét.

Táskáját én
cipelem,
nem fárad el
a kezem...

Iskolába
velem jár,
nyolcadikos
az a lány.

Közhírré is
tétetik,
hogy Őt sokan
szeretik!

Fekete mint
A csete:
Szép szerecsen
fekete.

Szeme csillog;
úgy fénylik:-
S ragyogtatja
Az égig.

1968

Szitakötő

Züm, züm, zöng a
szitakötő.
Neki nincsen
magas tető.

Átrepülve
tág mezőket,
kolomphangú
legelőket.

Dönög, zönög,
mint nyútt doromb,
ha beborul
a horizont.

Nádszálla föl-
kapaszkodik;
ringatózva,
mint a ladik:

Vihar előtt
mindig leszáll,
szitakötő
dalt muzsikál..
1952.

Mondóka

Kezdődhet a
mondóka,-
így szól Zsolthoz
a Réka.

Füstöt pipál
a kémény,
te lehetsz a
vőlegény.

Sütök fánkot;
peracet,
rácsosat és
kerekét.

Megforgatom
cukorban:
ha megcsókolsz
majd cuppan.

1954.

Békatánc

Szárcsa úszik
tükrös vízben,
béka brekkent
rá emigyen.-
Túl fürge vagy
virgonc szárcsa,
nem kérünk fel
békatáncra...
Furcsa lenne,
ha eljönnél,
s együtt velünk
ünnepelnél.
Parti zsombék
közepében,
béka-buli
lesz a héten.
Együtt járunk
béka-csárdást,
nádiveréb
lesz a kontrás.
Táncol minden
béka-gyerek,
S ha arra jársz,
megnézheted:-
„S a békatoll
tiéd lehet.”
1999.

Mókus-lagzi

Faodúban két
mókus lakik,
ott tartottak
mókus-lagzit.
Tücsökből állt
a zenekar
s hersegett a
száraz avar.
Fa ágakon
le s föl másztak,
az odúban
vacsoráztak.
Éjfélről már
nem zenéltek,
ki látott ily
lusta népet?!
Szólt a mókus
a párjához:
mért ültetted

vacsorához
ezt a rusnya
álmos népet?
Nászindulót
sem zenéltek,
csak cincogtak
és henyéltek.
Ki látott ily
lusta népet?
1999.

Kakas vőlegény

Nagyanyánknak
sok tikja volt:
Vihar előtt
mind kodácsol.

Föl és alá
futkoráztak,
s reszkettek, ha
bőrig áztak.

Összebújtak;
tollázkodtak
s kakasukhoz
emígy szóltak:

Kukorékolj,
de könnyedén,
te vagy köztünk
a vőlegény.

BÖRZSÖNYI ERIKA

Fűzfa a múltó időben

Fűzfám ágait
ősz szele marja, tépi
hulló levelek

majd lehullik mind
tar ágakat lenget a
hideg téli szél

tél múltán tavasz
sarjadó levelek közt
madarének kél

nyár: ezer levél
dús ágai közt árnyék
madármenedék

2012-11-01

BEMUTATJUK

Nagy Zsolt bútor-, és épületasztalos, fafaragó

Balassagyarmaton született 1972-ben, de *Nagyorosziba* hozták haza, itt is nőtt fel, jelenleg *Érsekvadkerten* él. Épületasztalos szakmát szerzett 1989-ben, de könnyűgépkezelő, targoncás is volt a *Kábelgyárban* Balassagyarmaton, a *KNAUSZON Szabadidő Bt. Lakókocsigyárban*, Nagyorosziban. A nőtinci *Seholsziget gyermek és élményparkban* 2008-tól 2012-ig dolgozott mint asztalos, fafaragó, kezének nyomát mindmáig őrzi az ottani berendezési tárgyak, bútorok, ajtók, ablakok, ágyak és egyéb fatárgyak. Állami vadászvizsgával, többféle vezetői engedéllyel rendelkezik, tehát „több lábon áll”, ahogy azt manapság sok embernek meg kell tennie.

A *Seholsziget gyermek és élményparkban* együttműködött festett bútorok készítésében Balogh Ramónával (a facebook-on keressék a *Ramóna Majolika galéria*, illetve a *Kerámia art* néven), székelykapu faragásában Hamar Sándor fafaragóval. A bútorok mind a saját munkái, a székelykapu nyílászárnyát készítette ő. Jelenleg *Érsekvadkerten* dolgozik, Nagy Gábor asztalosműhelyében.

Elérhetőségei:

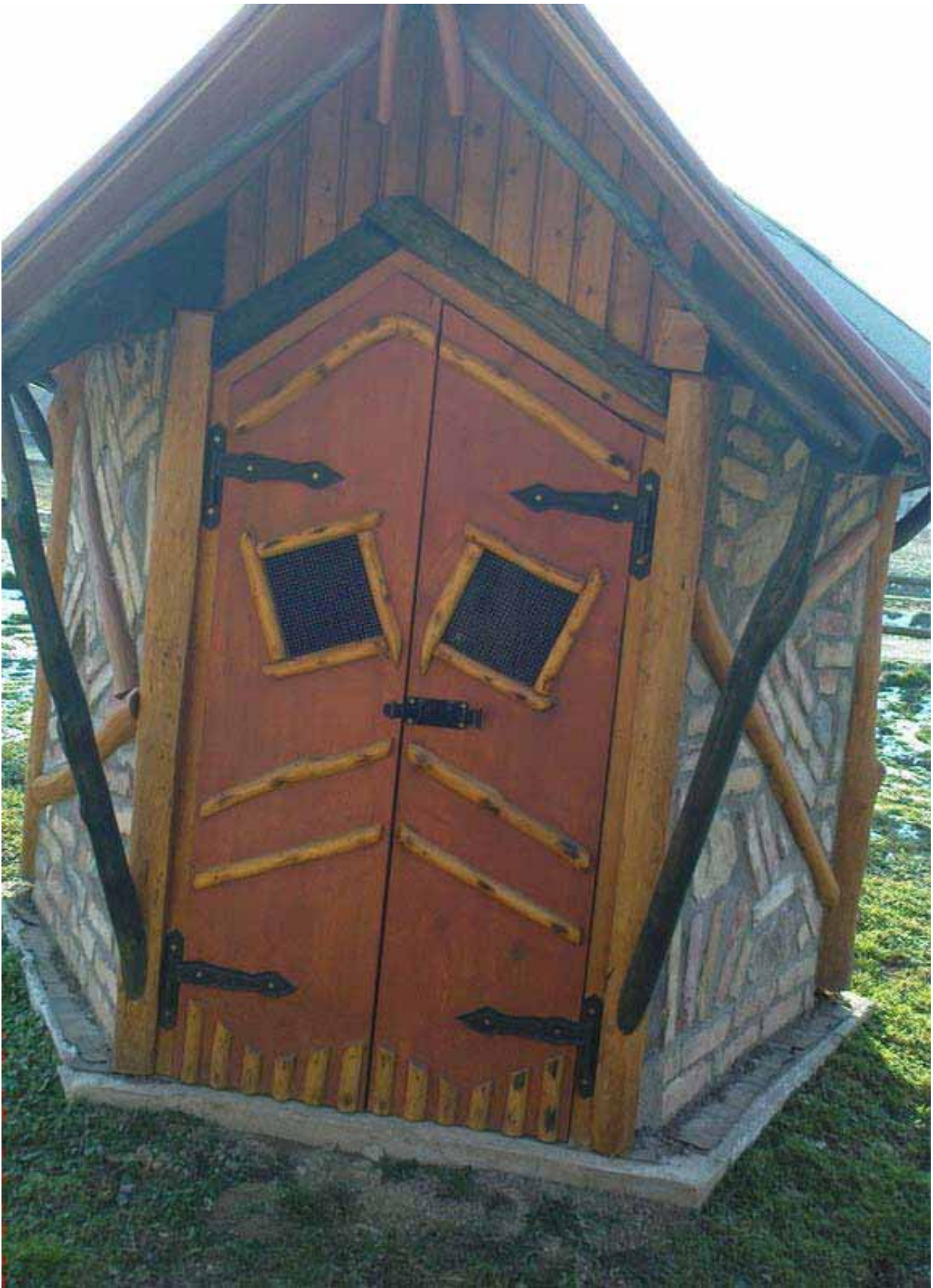
2659 Érsekvadkert, Erdősor út 12.
0620-926-1860

Görbeország - görbebútor

Valahol a Seholszigeten

Így is lehet élni

Konyhabelső

Ágy a műhelypadon

Régi kultúra újjáélesztve

Szobabelső kazettás mennyezettel

Most is egyszerű és szép

Régi stílusban készülnek az ágyak

Ha belül, akkor kívül is

Közös munka Hamar Sándor fafaragóval

Készülnek a székek, asztalok

Szép (a bútorfestések Balogh Ramóna munkái)

Festett szépségek

Természetbe illően

Készülő tükrös asztalka

Helykihasználás magasfokon

Hintaágy és húspult sajátos felfogásban

Mesekút felöltöztetve

Nagy Zsolt asztalosmester a következő versével lepte meg az általa „felöltöztetett” kút tulajdonosait:

Mesekút

Kút, melynek vizében
a jövő!
És egyben
a múlt!

Amihez nem vezetett
út!
Sem
gyalogút!

De a múlt
nem feledhető!
Mert
a jövőbe vezet – Ó!

A jövő,
mi kereshető!
És kézen fogva
vezet – Ó!

A jövő,
mi nem érthető!
De a múlt
elhihető!

Mikor a múlt
mesél,
hallgatván
okít és gyarapít!

Hogy a jövő
Legyen érthető,
és
megélhető!

Ezért tárd fel
a mesekút múltját,
és zárd szívedbe
az Élet-útját!

Kívánom, hogy sok szép alkotással gyarapítsa eddig sem szegényes életművét! A Szerk.

VASI FERENC ZOLTÁN

KÖSZÖNETTEL

özv. H. Túri Klárának

Fény atya! Hold anya! –
kozmosz éjszaka,
halál tava, élet hava,
hegyek csúcsa, gyalogséta,
százbillió levelek parkja
közt, csapáson átrezeg
a csodaszarvas ágagancsa,
koldustallérok ezüst mezeje,
hol lélegzetet ingyen vehetek.
Felsóhajt a termékeny humusz.
Jobb volt-e tavaly? Sok gond,
sok baj! Piros gyöngyeivel a málna,
jövőre talán alárántja a temetőnek,
e sorvadtt anyaföldnek, vajh,
ha a Szent Kereszt fejünk felett
felmagasztaltatik, s a ráülő virágok
illatát a madár röpte viszi messze...
A közelgő gyász, mindennapos álmok
esőznek alá az élőkre. Holtak sereglenek
fel a fejbe, az örökvilághoz képest fiatalon,
emberi mérték szerint öregen úgy adom
e verset – ha én halok meg, Klára asszony,
ne sirasson, szenvedtem eleget, s netán,
ha Ön, mert gondolni kell rá:
a milyenen, a hogyan-on, a csak-ne-kellene! -,
de a születés-halál nászába egyszer
belekerül az ember, ha nő, ha férfi, gyerek...
Hinni vélem az Istent és félem!
Ha írok, mondom, - szívből teszem:
hajdani Assiss-i Szent Klára, s Isten
szegénykéje, ama Ferenc, s a rend
misztikus barátsága – az özvegy
és a középkorú férfiú versírása –
maradjunk közös nevezőn:
Rozgics Mária Világ Magyarsága-közlések
és a Mária Rádió hullámhossz-szomszédsága.

PONGRÁCZ ÁGNES

citromos

a citromos álom
gyors finom és egyszerű
a citromos élet
nehéz hosszú és keserű

bogárka bogárka
tegnap nem arattak
holnap nem kaszálnak
gumicsizmás lábat
eső hoz a nyárnak

a citromos sütemény elkészítését
mindig elfelejtem
a receptjét többnyire jól elteszem
így gyakran nem találok
az életet csak élem

bogárka bogárka
nekünk nem arattak
nekünk nem kaszáltak
nem éhezünk

s sírunk a kerek-világnak

amíg a citromos életet élem
néha arról álmodom
hogy a mennyországban járok
és körülöttem minden
finom és egyszerű

bogárka bogárka
neked sincsen pénzed
nekem sincsen pénzem
bogárka bogárka
üres a bukszácská
majd ad a Jó Isten
kenyérre kalácsra

a citromos álomhoz
kell legalább egy csomag babapiskóta
amit darabonként tejből
pár másodpercig megforgatunk

majd egy üvegedény aljára teszünk
- ez lesz az első réteg
erre kerül a gyümölcs
bármilyen gyümölcs jó ide
de szerintem legjobb az őszibarack befőtt
- ez lesz a második réteg
ezután következik a massa
amihez hat evőkanál cukor
egy citrom leve
és reszelt héja
egy nagy pohár tejföl
és két és fél deci felvert tejszín
szükséges
- ez lesz a harmadik réteg

bogárka bogárka
adott a Jó Isten
kenyérre kalácsra

a rétegezést

addig folytatjuk

ameddig a vers tart

ezután jégre tesszük
majd a hűtőszekrény kulcsát elrejtjük
vagy inkább mégse dugjuk el
mert úgymint megtalálják

bogárka bogárka
még-hogy-citromos-élet

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

A NYARALÁS

Bogdán Péter sehol sem találta a helyét.

Amióta megözvegyült, minden maradék kis örömét Kócos nevű öreg kutyájában és még vénebb citerájában találta meg. Gyerekek nem volt, nem adott nekik az Isten és most, vénségére olyan egyedül maradt, mint egy útszéli, kiszáradt fa.

Az asszony, szegény feje, nyugodjék békében, nem érhetette meg az aranylakodalmukat, pedig mennyire várta! Olyan nagyon készült rá. Aztán jött a nagy tavaszi influenza-járvány és beteg szíve nem bírta a küzdelmet. Szép temetése volt, eljött az egész falu apraja-nagyja, volt nagy sírás-rívás, ahogy az már ilyenkor lenni szokott - de mindez nem vigasztalta Bogdán Pétert. A temetőben még úgy-ahogy tartotta magát - egy férfiember mégse állhat neki pityeregni, hogy venné az ki magát? vélte - hanem otthon, az elárvult, gazdátlan, üres konyhában bizony csak kibuggyant belőle a keserves zokogás.

- Hej, magasságos teremtőm, mért hagytál itt engem, öregembert, egymagamban?

Aztán teltek a hetek, hónapok. Egyik reggelre virradóan Kócos ott feküdt az ajtó előtt a küszöbön, fejét két első lábára fektetve, hidegre meredten. Kimúlt szegény pára, elvitte őt is az öregség. Így hát már kutya sem volt, akivel elbeszélgethetett volna, másikat meg nem akart helyette, túlságosan szívéhez nőtt a derék, húséges kis állat.

Lassan lepergett egy egész esztendő.

Péter bácsi gyászolta a feleségét, meg a kutyát, naponta kiballagott a temetőbe, vitt virágot, gondozta a sírt - többet nem tehetett. Ám az idő nagy orvosság: szívében-lelkében megbékélt az égiek akaratával.

Elment, nincs mit tenni. Ez az élet rendje, majd sorra kerül ő is.

A temetés évfordulóján előkereste a citeráját, rendbe rakta, új húrokat tett rá, felhangolta, libatollakból verőt, nyomót is faragott hozzá, és elpengette felesége kedves dalát. Mindig azt énekelgette, ha a kertben, vagy a konyhában tett-vett: *Hosszú útról visszatérni nem lehet...*

- Igaz dal, szép dal! - sóhajtotta Péter bácsi könnybe lábadt szemmel; akárha előre tudta volna az asszony, hogy egyszer igaz lesz. Biztosan tudta, csak nem mondta.

Maga is meglepődött, milyen jólesik, milyen megnyugtató a muzsikálás. Valamikor híres citerás volt, nemigen akadt olyan házi multság, bál, tollfosztó, ahol ne ő citerázta volna a talpalávalót. Úgy tudta cifrázni, hogy láb ott nem maradt egy helyben, de még dalolt is hozzá, ha kedve úgy hozta, mert jó hangja volt. Annak a csinos, barna hajú kislánynak, Kontra Zsuzsikának is megakadt rajta a két ragyogó, barna szem, de annyira ám, hogy rá egy esztendőre Bogdán Péterné lett belőle, és akivel aztán negyvenkilenc, és fél évet húztak le jóban-rosszban, szegénységben, temérdek munkában, de békességben, és meghitt, csöndes szeretetben. Ennek a negyvenkilenc és fél esztendőnek az emlékét siratták most a húrok.

Ettől kezdve minden nap előkerült a citera a Bogdán-portán. Az emberek rákönyököltek a kerítésre, úgy hallgatták, nagyokat hümmögöttek hozzá, emlékezvén a régi szép időkre, s még olyan is volt, hogy vele dúdolták a dalokat. Ha csárdásra került sor, el-elkaptak egy-egy bátrabb menyecskét és jól megforgatták. Egyik délután éppen a hátsó kert végén szöszmötölt, amikor nyílt a kapu és vékony növésű, szőke hajú, finom arcú, tizenkét-tizenhárom év körüli fiú óvakodott be rajta. Öltönyt viselt, még nyakkendője is volt, ami igencsak szokatlan egy ilyen eldugott kis faluban, nemhogy egy gyereknél, de még a felnőttek között is. Illedelmesen köszönt, de az öreg Péter nem hallhatta a kert végiben, így hát leült a tornácon és türelmesen várakozott. Nem akarta - vagy nem merte? - megzavarni a halkán füttyörésző embert munkája közben. Falun az ilyesmi nagy illetlenségnek számít, és a fiú tudta ezt, mert elmagyarázták neki, s őt úgy nevelték, hogy a szabályokat szigorúan be kell tartani.

Ahogy nézelődött, tekintete megakadt a citerán. Ott feküdt az asztalon, mellette a két libatoll, a nyomó és a verő, félig a húrok alá tolva, nehogy a szél elvigye.

Ez túl nagy kísértés egy olyan gyereknek, aki még sose látott ilyet!

Odalépett és óvatosan végigsimított a feszes, csillogó húrokon, ujjaival pengette, vigyázva, nehogy a házigazda meghallja. A libatollat nem merete kézbe venni, azt se tudta, mire valók, csak úgy, a körmével, a körme hegyével pöcögtette a húrokat, bal kezével pedig a hangokat próbálta megkeresni. Feje tele volt a felnőttektől hallott dallamokkal. Elég volt egyszer hallania, már tudta... Most sem okozott gondot, melyiket kezdje kibogarászni. Szinte észrevétlenül kerekedett ki a *“Debrecenbe kéne menni...”*, pontosan a megfelelő ritmusban, tisztán, takarosan... és egyre bátrabban. A zene teljesen lekötötte, megfélelmezett helyről, időről. Ösztönösen nyúlt a libatollakért és már a következő nótával próbálkozott. Sose tanulta... s mégis, valami Isten adta csoda folytán *tudta*, hogyan kell, mint kell. Vékony arca kipirult, szőke haja homlokába lógott, s csak játszott, csak játszott... megigézve... - és sejtelve sem volt arról, hogy időközben mögéje settenkedett a házigazda!

Az öreg meghallotta a citeraszót a kert végében és elcsodálkozott. Hát ez meg ki a fene lehet? - kérdezte magában. A tornác hátsó része felől lopakodott előre és meghökkenne bámult az ismeretlen fiúra. Először nagyon mérges lett, de aztán, ahogy elnézte a nagy igyekezettől kihevült arcot, megenyhült és már csak az érdekelte: ki ez a gyerek? És hogyan kerül ide? Honnan pottyant az ő udvarára? Mert hogy nem a faluból való, azt látta. Ha más nem, a ruhája elárulja.

Halkan köhintett. A fiú megrettenve ugrott el a hangszertől, és iszonyú zavarba jött. Arca lángvörös lett, ahogy kapkodó sietséggel visszacsúsztatva a tollakat a húrok alá.

- Bocsánatot kérek... Jó napot kívánok! - dadogta, és szégyenkezve a cipőjére szegezte a tekintetét. - Kérem, ne haragudjék... - kiejtése városias volt és nagyon tisztelettudó.

- Hát te...? Ki vagy? Hogy híznak? És mit keresel itt?

- Laci vagyok... Fügedy László. És még egyszer elnézést kérek.

- Jó, jó, semmi baj, azt mondd meg, hogyan kerültél ide? Csak úgy besétáltál citerázni? Aztán meg se kérdezed, csak fogod magad és elveszed a másét? Hát micsoda dolog ez?

- Nem... nem... - suttogta a gyerek és lassan legörbült a szája. - A szomszédban vagyok nyaralásban... A néni küldött...

- Juliska nénéd? Mit akar? Na jól van, azért nem kell bőgnöd. Szóval...? Azt mondod, átküldött Juliska nénéd? És miért?

- Igen, ő... Valamit kérni... azt hiszem... *kaskát* mondott, hogy kérjem el.

- Aztán tudod-e, mi az a kaska?

- A kaska... fogalmam sincs, mi az. Még sose hallottam ezt a szót.

Az öreg Bogdán elmosolyodott a bajusza alatt. Honnét szalajtották ezt a városi gyereket, hogy még ennyit sem tud?

- Ni, ott a kaska! - mondta és egy karra akasztható vesszőkosárra mutatott, ami a konyha ajtó mellett, a földre volt letéve. - Mifélnk ezt híjuk kaskának. Hát nálatok mi a neve?

- Kézi kosár - nevette el magát a gyerek. Kezdett magára találni, hogy látta, az öregember nem harapja le a fejét. - Így már én is tudom, nekünk is van otthon. Csak sosem hallottam, hogy ilyen furcsa neve is van, Mari azzal jár bevásárolni.

- Na és hol van az az *“otthon”*? Úgy kell belőled mindent harapófogóval kihúzni?

A fiú kedves arcán bizonytalan, félénk mosoly futott át. Harapófogóval?... Roppant mulatságosnak találta, de gyorsan elkomolyodott, nehogy még azt higgye a bácsi, hogy rajta nevet.

- Budapesten... illetve, Budán. Mi ott lakunk, csak most szünidő van, és Anyuék lehoztak nyaralni ide, Juliska néniékhez. Tetszik tudni, testvérem nincs, otthon csak unatkoznék *a lánnyal*... Még sose voltam falun és minden olyan új, érdekes és izgalmas. Bácsi, kérem, nem tetszene haragudni, ha máskor is átjönnek?

- Mondd úgy, hogy Péter bácsi és ne félj tőlem, nem kaplak be. Gyere, amikor csak kedved tartja, úgyis mindig egyedül vagyok, legalább lesz kihez szólnom. De mondd csak... Apád mivel foglalkozik? És az édesanyád? Ő is dolgozik talán?

- Apu elnök-vezérigazgató egy óriási, nemzetközi vállalatnál... nem jut eszembe... olyan hosszú, idegen neve van, Anyu államtitkár, mindketten folyton utazgatnak és ilyenkor *a lány* van velem, ő vigyáz rám. Valójában Mari a neve, de Anyuék csak úgy mondják, *“a lány”*. Én kedvelem őt, mert velem nagyon rendes, segít a leckét megcsinálni, néha elvisz sétálni, még moziban is voltunk, és szoktunk beszélgetni, neki mindent elmondhatok. Anyu örökké veszekedik velem, de Anyu mindenkivel veszekszik, mert mindig fáradt.

Bogdán Péter nagyot nézett. Jó lesz odafigyelni, nem akar ki gyereke ez.

- Rokontok néktek tán Juliska nénéd?

- Á, nem! - nevetett a fiú - Még régen, nagyon régen a nagymamiéknál dolgozott, Anyut kicsi kora óta ismeri. Tavaly volt egyszer nálunk, akkor láttam. Beszélni nem beszélünk, csak annyit hallottam, hogy Apu elintéz neki valamit, ha nála nyaralhatok. Szóval így kerültem ide.

- Értem! - bólogatott az öreg. - Akkor már csak annyit mondjál meg, hol tanultál citerázni?

- Mi az a *citera*? - kérdezte csodálkozva Laci.

- Hogy-hogy?... - lepődött meg Péter bácsi. - Még a nevét se ismered? Hát amin az előbb játszottál. Ez, ni! Ezt hívjuk citerának. Nem is tudtad? Na, szépen nézünk ki.

- Nem tudtam a nevét... Még sose láttam ilyen hangszert. Nekem zongorám van, de ez jobban tetszik. Nem tanultam citerázni sehol, csak úgy valahogy jött belőlem... Csoda jó dolog. Megengedi Péter bácsi, hogy máskor is citerázzak?

- Még ilyet nem pipáltam! - csóválta a fejét az öreg Bogdán. - Csak úgy fogja magát és egyből nekiáll játszani. Hallod, fiam, ügyes gyerek vagy. Gyere, amikor csak akarsz, engem mindig itthon találsz, ha meg nem, hát a kapu nyitva van, sosincs zárva, nálunk falun nem szokás, a *citera* meg itt van ezen az asztalon, hacsak nem esik az eső. Akkor meg a konyhaasztalon. Na jól van, fogd a kaskát, aztán fuss, mert Julis nénéd még azt hiszi, elvesztél.

Ahogy a nap telt, az öregnek meg-megfordult a fejében: vajon látja-e még ezt a helyes kis legénykét? Legszívesebben azonnal áthívta volna, de hát már csak nem ő jár utána. Fővárosi gyerek ez, nem érdeklí ezt egy ilyen vénember! Majd jön, ha akar. Vagy ha engedik.

Estébe hajlott, amikor megzörgették Bogdán Péter kapuját. Laci volt.

- Visszahoztam a kaskát, Péter bácsi. Juliska néni azt üzeni, köszöni szépen. Küldött pogácsát, meg még valamilyen süteményt.

- Jól van, fiam, tedd csak oda, ahol volt, majd kipakolom. Hát a szüleid? Már elmentek? Ilyen gyorsan?

- Igen - szomorodott el a fiú. - Nem látom őket egész nyáron, mert Amerikában lesznek. Marit is szabadságra küldték.

- Téged miért nem vittek magukkal?

- Engem soha nem visznek sehová, mert még gyerek vagyok, s csak terhükre lennék, ahogy Apu szokta mondani. Azt is mondta Apu, ha nagy leszek, akkor én is velük mehetek. Tessék mondani, citerázhatok egy kicsit? - kérdezte Laci és sóvárogva nézte a kacéran csillogó húrokat.

- Ott van, citerázz csak! - mondta az öreg és egy pillanatra megsajnálta a fiút. Végigfutott benne, hogy azért beköszönhetek volna a vendégek, ha már a gyerekük idejár citerázgatni. Na majd Julissal beszél erről. Megkérdi, kifélék, mifélék ezek a Fügedyék.

Lacinak hovatovább második otthona lett Bogdán Péter háza. Juliska néni minden nap eljárt dolgozni, így még jól is jött neki, hogy van, aki vigyáz a gyerekekre. Egy gonddal kevesebb. Csöppet sem örült a vendéglátásnak, egyetlen porcikája sem kívánta, de kénytelen volt rá, mert a vezérigazgató úrnak ez volt a feltétele, amikor a fia kinevezése ügyében a villájukban járt. Ha legalább besegítenének pár forinttal...! Bizony, nem jönne rosszul. Fügedynével - Ágnessel - sem volt kibékülve. Julcsának szólította, mint amikor náluk szolgált, és nagyon éreztette, hogy a távolság semmit nem csökkent közöttük, sőt inkább nőtt. Le se ültették, amikor elmonda, mi járatban van, csak összenéztek és Fügedy úr kedvetlenül megjegyezte:

- Ki nem állhatom, ha itthon zaklatnak hivatalos ügyekkel, de magával, Julcsa, kivételt teszek, amennyiben elvállalja, hogy a fiam magánál nyaraljon. Ha belegyezik, teljesítem a kérését. Nem ártana a fiúnak egy kis falusi levegő.

- Én szívesen...Kérdés, hogy a fiatalúrnak van-e kedve...

- Azt én döntöm el, mihez van kedve. Akkor ezt elintéztük. Jó, jó, ne hálálkodjon! Majd *a lány* ad valamit enni a konyhában magának, csak menjen már, menjen már... A nyaralást beszéljék meg a feleségemmel. Na, Isten vele, Julcsa! - s már ott is hagyta.

Mit lehetett erre mondani? Egy anya mindent megtesz a gyerekéért. Ha igazi anya!

Laci egész álló nap, ha kellett, ha nem, ott sündörgött az öreg Bogdán nyomában. Rajongásig megszerette a kevés beszédű, komótosan lépkedő, egyszerű parasztembert, leste minden mozdulatát és anélkül, hogy akarta volna, utánozta. Amikor Péter bácsi a kapáért nyúlt, ő is fogta a kisebbik kapát és lelkes szorgalommal

dolgozott, segített, ha a kerítést, ezt-amazt javígtatták, fűrt, faragott, és eszébe sem jutott megbántódni, ha az öreg rámondta: Add már azt a kalapácsot, ne csak a szádat tátsad! - S nem akadt munka, ami kifogott volna rajta. Az öreg meg is jegyezte:

- Hallod, fiam, elmehetnél te falusi gyerekeknek is!

Lebarnult, megizmosodott és észrevétlenül tájszólásban kezdett beszélni:

- Nem gyűtt póstás, Júcsa néném? - kérdezte naponta - Mán megint nem kűttek nékem levelet? Tán mán azt is elfelejtették, hogy a világon vagyok, nem érdeklí űket, hogy vagyok...

A citera, ha egy kis szabadideje volt, azonnal előkerült. Már jobban játszott, mint az öreg, csak az volt a baj, hogy nem ismerte azokat a nótákat, amik a faluban kedveltek voltak, más dallamokhoz szokott és azokat kereste szívesebben a hangszeren. Ezen el-elvitatkoztak, de amúgy jól kijöttek egymással. Amikor Laci olyasmit játszott, amit a zongoraleckéből idézett, Péter bácsi morogva elvonult és tüntetően a maga nótáit kezdte fűtyörészni, amit a fiú azonnal átvett, és máris szent volt a béke.

- Mért is nem vagy te az én kis unokám? - mondogatta Bogdán Péter. - Rád hagyhatnám a házamat. Bár így is megtehetem. - S magában azt gondolta: tényleg, miért is ne? Hiszen se kutyája, se macskája. Legyen minden a gyereké, legalább lesz, aki néha egy szál virágot visz a sírjukra. Majd megbeszéli a szűlőkkel, ha visszajönnek abból a nagy Amerikából. A fiúnak is említette, de az még nem igazán fogta fel, csak elszomorította vele:

- Hát mán maga is itt akar éngem hanni? - fakadt sírva és szaladt a citerához, hogy azzal panaszolja ki magából a bánatát. Mert levél se jött, hiába várta epedve, minden áldott nap lesve a postást a kapuban. Egy este visító kismalaccal állított be Bogdán Péter. Zsákban hozta, hogy el ne szűkjön. Beterelték az ólba és mindjárt megkapta az első moslékadagját, amit jó étvággal, nagy szűrcsöléssel habzsolni kezdett.

- Nosza, fiam, adj nevet a jószágnak. Legyél te a keresztapja, úgyis neked neveljük.

Lacinak nagyon tetszett, hogy "keresztapa" lehet. Megvakargatta a vígan lefetyelő malacka fűlét meg a hátát és bejelentette:

- Hát akkor... legyen a neve... mondjuk... Röfi! És én fogom gondozni!

- Úgy legyen! - adta rá áldását az öreg. - Húzd meg a farkát, hadd tudja, ki a gazdája. - És ettől kezdve Röfit is családtaggá fogadták.

A fiú tisztességgel állta a szavát. Úgy bánt a kis állattal, mintha világéletében egyebet se csinált volna. Térdig feltűrt nadrágban takarította az ólat, naponta kétszer, reggel ötkor és este, etetés előtt. A rogyadozó ólajtót kijavította, megszőgelte, keverte a moslékot - soha még malacnak olyan jó sora nem volt, mint Röfinek. Juliska néni időnként átnézett hozzájuk és a fejét csóválta:

- Bolondság ez Péter bácsi, hallja, egészen kifogatja magából ezt az úrigyereket. Aztán majd megláthassa, mit fognak szólni a flancos szűlei, ha megjönnek. Csak nehogy baj legyen belőle. Én ismerem őket!... Nem fogják megdicsérni érte.

Laci tényleg olyan volt, mint akit kicseréltek. Lágy vonásain új kifejezés fénylett: a felelősségérzet és a tudat, hogy amit csinál, hasznos, jó, és fontos. Lassan lehámlott róla a tartózkodó, finomkodó, városias modor, arcát, testét sötétre égette a nap, kezei megkérgesedtek, szeméből eleven tűz áradt. Bár továbbra is tisztelettel beszélt az öreggel, viszonyuk mélyebb lett és egyre bensőségesebb. Esténként, munka után, egészségesen kifáradva, meghitt beszélgetésben üldögéltek a tornácon, jókat citeráztak, nagyokat nevettek. Felváltva főzött hol egyikük, hol másikuk, - Laci megtanult néhány egyszerű falusi ételt elkészíteni, - ahogy éppen adódott. Az öreg a régműlt időkről mesélt, hogyan éltek, mint éltek valamikor a faluban, előjöttek a háborús élmények, beszélt a feleségéről, a fiú pedig bevallotta, mennyire egyedül érzi magát, mert szűlei örökké rohannak, s csak úgy elmentükben, félvállról kérdezik, hogy van, mi újság az iskolában, de a választ már meg se hallják, sietnek. Mire elkezdené, jön a szokásos válasz: most nem érünk rá, majd legközelebb elmondod. Az utcára nem engedik le a többi gyerek közé játszani, rohangálni, nehogy rossz ragadjon rá, így nem marad más, mint a tévé a videó, a számítógép, no meg a könyvei. Még jó, hogy Marival úgy megértik egymást. A zongoratanárnő, aki hozzá jár, nagyon idős, csak szidja, dorgálja, utána meg elalszik, és teljesen mindegy, rendesen játszik-e, vagy csak össze-vissza kalimpál, hiszen úgyse hallja, még horkol is.

Péter bácsit nagyon megdöbbenetette a gyerekből áradó keserűség, de nem szólt, nem akart olajat önteni a tűzre. Hátha csak túloz? Adja Isten, hogy így legyen. Mindenesetre, ha lehet, még közelebb érezte

magához és a benneszorult, soha ki nem élt apai érzéseit most mind a fiúnak adta át. Rettegve gondolt a percre, amikor el kell válniuk, s ő itt marad, újra egyedül.

Úgy éltek, mintha igazi unoka és nagyszülő lettek volna, még a temetőbe is együtt jártak ki. A faluban egy-kettőre elindult a találgatás:

- Még a végén kiderül, hogy tényleg az unokája? - De hiszen nem is volt gyerekük! - mondták mások. - Na és? Jár az ember erre, arra, sok minden megeshet! - sápítoztak. - Óh, Szűzanya, ki hitte volna! Még jó, hogy szegény Zsuzsi nem érte meg! Abba halt volna bele!

Augusztus vége volt, csendes, békés, kora délután. Péter bácsi a tornácon ült a sámlin és füttyörészgetve kalapácsnyelet faragott, mert a régi szétrepedt. Laci a kert végében almát szedett egy kosárba. Gatyában volt, mezítláb, arca, keze poros, sáros, maszatos, lábszárán, térdtől bokáig karcolás piroslott. Jókedvűen énekelt valami frissen tanult, pikáns nótát, vidám hangja betöltötte a kertet, átszállt a szomszédba, és egy vékony leányhang visszhangozta a szöveget. Laci boldogan vigyorgott és még hangosabban fújta a dalt, de az öreg rádörrentett:

- Csöndesebben, hé! Felfered az egész utcát. Tán angyalt látsz, te betyár, hogy úgy mosolyogsz? Há? - Lehet!... - pirult el a fiú. Hirtelen elhallgatott, kikerekedett szemekkel a bejárati kapura meredt, aztán torka szakadtából felkiáltott:

- Apu! Anyu! Megjöttetek? - és rohant, rohant, lélekszakadva, kitárt karokkal, sírva-kacagva a nyitott kapuban álló szülei felé, akik elhűlve, döbbenetben nézték a feljük szaladó gatyás, mezítlábas, kócos, napbarnított, cserzett képű, maszatos parasztgyereket.

Laci mindebből semmit sem érzékelt, ő csak az imádott Aput és Anyut látta, akik után már annyira vágyakozott.

Hangja elcsuklott az örömtől:

- Mikor érkeztetek? Már úgy, de úgy vártalak benneteket! Egy lapot se küttetek! Már Úgy hiányoztatok! És mennyit fogok mesélni!... Van egy malacom, a Röfi!

Fügedyék lecövekelték és egy tapodtat sem voltak hajlandók beljebb lépni. Láthatóan nem hatotta meg őket a gyerek boldog lelkendezése. Az asszony felháborodva, undorral tolt el magától a fiát.

- Hogy nézel ki, Lacika? Rád se lehet ismerni! Mit csináltak veled? Mi lett belőled?

- De Anyu, hát meg se csókolsz? - állt meg a fiú leforrázza. Nem így képzelte a viszontlátást és nem tudta, hogyan viselkedjen. Csak bámult csalódottan a szüleire és várt valami kedveset, biztatót. Ehelyett kemény, rideg parancsot kapott az anyjától:

- Előbb menj át Juliska nénihez és mosakodj meg, öltözz fel rendesen, addig a közelemben se gyere, mert bűdös vagy és koszos, még tönkre teszed a sminkemet. Iparkodj, azonnal indulunk haza, egy percig se maradunk, csak megvárjuk, amíg a sofőr benzint vesz fel valahol. És a kezeid!... Apukádhoz se érsz, mert összepiszkolod a ruháját. Pfuj, ez az istállószag! Undorító! - fordult el a mama és orrához tartotta illatosított zsebkendőjét. - Na menj, nem is akarlak így látni!

Péter bácsi lerakta a bicskáját és odaballagott a Fügedyékhez.

- Adjon Isten jó napot! - köszönt illedelmesen. - Az én nevem Bogdán Péter. Együtt töltöttük a napjainkat a nyáron Lackóval.

- Az én fiam neve László, Lacika, vagy akár Laci... de semmi esetre sem Lackó! - lépett hátrább az apa és lekezelően végigmérte az öreget. - Dr. Fügedy László vagyok, ennek a gyermeknek az édesapja.

- Isten éltesse! - mondta tisztelettudóan Péter bácsi. - Büszke lehet a fiára az úr. Kevés ilyen rendes gyereket találni a mai világban, mint a maguk fia. Úgy megszerettem, mintha a sajátom lenne... a saját unokám!

- Igen? - kérdezte vissza fagyosan dr. Fügedy. - Akkor miként lehetséges, hogy a fiam úgy néz ki, mint egy utolsó napszámos? Hogy jön maga ahhoz, hogy dolgoztassa, sanyargassa a gyermekemet? Na - mondta a felesége felé -, majd adok én a te drágalátos Julcsádnak! Így vigyázott Lacikára, hogy kiadta cselédnek? Úgy rúgom ki a fiát, hogy a lába sem éri a földet! - A halálsápadt gyerekre förmedt: - Takarodj a szemem elől! Negyedóra múlva úgy akarlak látni, mint aki emberek közé való. Kössél nyakkendő is! Mars! Egy-kettő, futás!

Laci elsírta magát

- Legalább hadd köszönjek el. Olyan jó volt itt!

- Felesleges! Nem vagy senki szolgája, te Fügedy vagy, és úgy látszik, elfelejtetted, mire kötelez a neved. Na, mi lesz? Majd otthon számolunk!

A fiú lehorgasztott fővel, zokogva elindult. Már nyúlt a kilincshez, amikor kétségbeesetten felsikoltott és visszafordult.

- Péter bácsi! - jajongta és odarohant az öreghez. - Drága jó Péter bácsi! Ne engedje, hogy elvigyenek! Itt akarok maradni magánál! Ígérem, hogy jó leszek, csak hadd maradjak itt! A maga igazi kis unokája akarok lenni! Péter bácsi!...Péter bácsi...ne...- és zokogott, zokogott, szívszakadva.

A szülők értetlenül és mélyen megsértődve, dühösen nézték a fiukat. Az öregember magához szorította a gyereket, és az ő szeme is elfátyolosodott. A felesége temetésekor meg tudta állni, hogy ne könnyezzen, de a fiú fájdalma leverte a lábáról.

- Ne bögj mán, na. Hát micsoda legény lesz belőled? Egy férfiember nem lehet ilyen gyenge szívű! - mondta, miközben neki is remegett a hangja a visszafojtott sírástól. - Találkozunk még, ne búsulj. Majd jövőre... Ne feledd, itt minden a tied, ide hazajöhetsz. - Odafordult a szülőkhöz: - Megengedik, hogy adjak valami emléket a fiuknak? Ha már maguktól egy simogatásra sem tellett.

- Kétlem, hogy bármi olyanra szüksége lehet, amit csak itt kaphat meg - válaszolta ridegen dr. Fügedy úr. - Talán mégis... Ne legyenek már olyan szívtelenek. - Visszament a tornához és kezébe vette a citerát. - Ezt itt ne felejtse. Nesze, a tied. Úgy látom, neked nagyobb szükséged lesz rá... Hogy emlékezz rám... meg Röfire... meg mindenre... A temetőre, tudod... Hát akkor... menj Isten hírével... *kis unokám!*

A kapuból Laci visszakialtott:

- Mondja meg Röfinek... ne haragudjon rám... Ő talán megérti... okos kis malac... ő biztos nem fog engem elfelejteni, majd sír utánam, mert nagyon szeretett...Isten áldja, Péter bácsi...Viszontlátásra...*nagyapó!*

Az öreg még sokáig állt a bezárt kapunál. Az ólban Röfi visított, mintha ő is siratná kis gazdáját.

- No anyjuk... - nézett fel az égre. - Most maradtunk igazán egyedül - ketten. Te ott, én meg itt a földön. Meg az a szegény gyerek...

Visszaült a sámlira, fogta a bicskát meg a kalapácsnyelet, folytatta a faragást s közben odakiáltott az ólhoz: - Ne ordíts, Röfi, legalább neked legyen eszed! Mától tőlem kapod a moslékot, mert a gazdát elvitte a város. Mindenestül.

Lassan besötétedett. A falu harangja már rég elütötte az éjfél, de az öregember még mindig a tornácon üldögélt. Nézte az éjszakát. Telehold volt, millió csillag fénylett, csodálatosan ragyogott az ég. Sziporkázott a háztető, a fák hosszú, furcsa árnyékot vetettek. Az ólból kihallatszott Röfi szuszogása.

- Neked a legjobb...! - dörmögte maga elé Bogdán Péter, aztán tovább bámulta a holdat. - Csak a citerát el ne vegyék tőle...- és halkán, dünnögve, öregesen, el-elcsukló hangon dúdolni kezdte: *Hosszú útról... visszatérni... nem lehet...*

SZÁJBELY ZSOLT

Charlotte

I. rész: A rejtély

Drága húgom, Lady Charlotte különös és fölöttébb váratlan eltűnése mélyen megbolygatta a Lenoir-villa békés, áldott nyugalját.

A halk szavú inasok már az első nap folyamán is különös, rejtélyes históriákat suttogtak a súlyos kárpitokkal díszített folyosókon, s a feltüzelt képzelet féktelen játéka olykor-olykor összemosódtak a józan valósággal. Annyi bizonyos, hogy Charlotte-ot utoljára a nyugati szárny könyvtárszobájában látták, ahol éppen tudásra szomjazó elméjét kényeztette a görög filozófia és a delejezés ősi tanaival.

Szolgálóm, a jó öreg George elmondása alapján annyit biztosan tudok, hogy Charlotte úgy délután fél öt környékén érkezett meg a könyvtárba, miután hosszas sétát tett a közeli Avar-dombon, és feltűnően zaklatott volt. Szolgálóm érdeklődésére azt felelte, hogy borzalmas rémálmok gyötörték az éjszaka folyamán, és ezért úgy döntött, hogy a délután nagy részét pihentető sétával és elmélkedéssel tölti majd, de a baljós képek még mindig kísértették.

Az álmok jellegéről nem adott további felvilágosítást. Ezután nyomatékosan megkérte George-ot, hogy senkit ne engedjen be a könyvtárba, mivel tanulni szeretne, s azzal bezárkózott a súlyos mahagóni-ajtók mögé.

A percek és az órák a megszokott ütemben teltek, s mikor az alkonyat komor köpenye a világra borult és elérkezett a vacsora ideje, elindultam, hogy lehívjam az én drága húgocskámat.

Amint elérkeztem a könyvtárszobához, hatalmába kerített valami furcsa, szokatlan, nyomasztó érzés, amit csak fokozott az ablakokon beszűrődő, vérvörös alkonyi fény.

Legnagyobb megdöbbenésemre, Charlotte nem volt a szobában!

Hosszú-hosszú órákon át próbáltuk előkeríteni, később minden szolgáló bekapcsolódott a keresésbe, de nem akadtunk a nyomára.

Már jócskán az est sötétlő tengerén hánykolódott élet-ladikunk, de semmilyen nyomot nem találtunk, és mindenkin kezdett úrrá lenni a pánik, hisz' Charlotte-nak nem volt szokása, hogy szó nélkül hagyja el a házat. Kétségbeesetten kerestük Őt, ám minden próbálkozásunk a sikertelenség gőzölgő mocsarába fúlt... A napok és a hónapok komor varjakként szálltak tova az elmúlás bánatos, szürke egén, s bár egy pillanatra sem lankadt bennem a kínzó gyötrelmem, mégis, lassan elfogadtam a nyomasztó tényt: lehet, hogy Charlotte nincs többé.

Egy napon éppen a könyvtárszobában ültem és elmélyülten tanulmányoztam Horatius ősi költeményeit, amikor valami kimondhatatlanul furcsa, bizsergő érzés kerített a hatalmába!

Olyan érzésem volt, mintha egy láthatatlan, túlvilági lény lépdelt volna körülöttem, sőt, néha még egy ruha halk susogását is hallani véltem, de látni nem láttam senkit!

A napok teltek, és bár jómagam tikoltam különös tapasztalataimat, a szolgák körében egyre többen adtak hangot rejtélyes félelmüknek, hogy valami vagy valaki, talán egy nyugtalan szellem kószál a villa falai között, s többen közülük azt hangoztatták, hogy a rejtélyes, túlvilági látogató nem más, mint maga Lady Charlotte!

Azt mondták, bizonyosan átlépett egy másik világba, és most nem találja a kiutat, kétségbeesetten bolyong a holtak útjain, pedig szívében még biztosan lángol az élet fáklyája!

A napok múltak, s én egyre gyakrabban éreztem a titokzatos látogató nyugtalanító közelségét! Ha igaz, amit a szolgák hangoztattak, akkor az élők világát csak egy hajszál választhatja el a holtak világától!

Oh, borzalom! A bizonytalanság lassan felemésztette elmémet!

Napról napra csak mozdulatlanul ültem a székemben, előttem könny-áztatta lapok heverték, s titkon hön áhítoztam a halál pillanata után, hogy végre ismét találkozhasak Charlotte-al...

II. rész: A portré

Charlotte életében a rejtély és a misztikum, szinte mindennapos vendégnek számítottak. Hirtelen bekövetkezett, rejtélyes eltűnése előtt is történtek véle furcsa, megmagyarázhatatlannak tetsző dolgok.

Most, ahogyan halványuló emlékeim poros lapjai között kutakodom, felsejlik egy esemény, melyet papírra vetek, így adván örök életet néki...

Egy langyos záportól nehézkessé és fullasztóvá vált késő nyári napon, mikor a szolgák között tartottam némi eligazítást a kertészkedést illetően, a villa keleti szárnyából egy ismerősnek tetsző, borzalmas sikítás borzolta fel a valóság hús tengerét.

Dolgomat végezetlenül hagyva, vad villámként vágattam végig a méltóságteljes festmény-alakok súlyos pillantásaitól elnehezült folyosó levegőtlen valóságán, s próbáltam nyugtatni lelkemet, hogy csupán múló lidércnyomás okozhatta Charlotte váratlan riadalmát.

Mikor megérkeztem Charlotte szobájához, Őt békésen szunnyadva találtam a vaddisznóbőrrel díszített pamlagon. A Nap fénye gyémántként ragyogott ifjú bőréen, s én nyugtattam zilált lelkemet, hogy nem érte Őt baj, hiszen egy rossz álom még soha nem okozta senkinek a végzetét. Majd magára hagytam Őt...

Ám amint kiléptem az ajtón, Charlotte újból sikoltott, s megfordulva láttam arcát, mely nem is arc volt már, hanem a rettenet keze által megmunkált agyagmaszk!

Teste kővé dermedve feküdt a kanapén, s remegő kezeivel a szoba nyugati sarka felé mutatott, s én követtem tekintetemmel az irányt...

Egy festmény állt a sarokban, néhai nagyapánk ijesztő portréja, mely oly sok álmatlan éjszakát okozott nékem gyermekkoromban.

Magas, csontos homloka felett hófehér haj lebegett, s „ragadozó” ajkai felett függött hatalmas, hegyes orra, mint valami éles karom. És a szemei... A szemei - ó, rettenet! - a szemei oly elevenen tekintettek reánk, élőkre, ahogyan csak a sírból visszatért, nyugtalan holtak nézhetnek!

Ettől riadhatott hát meg Charlotte! Karon fogtam őt, és a saját szobámba kísértem, ahol néhány színes tájképet leszámítva nem volt több festmény.

Egy pohár vizet adtam neki, majd mély álomba szenderült.

Én visszamentem ama szobába, ahol az öreg portréja volt, de ahogyan átléptem a küszöböt, csontjaimat majd szétfeszítette a rémület és ereimben megfagyott a vér: nagyapánk portréja ugyan a falon függött, de a szája lassan megmozdult, s e sejtelmes, baljós szavakat suttogetta nékem:

„Vigyázz reá! Vigyázz reá, amíg megteheted! A kapocs, mely köztetek leledzik oly szoros, s az érzések oly mélyek, hogy sorsotok közös mederben csordogál, s létetek fonala örökre egymáshoz köttetett!”

III. rész: Részlet Charlotte naplójából

„Drága naplóm!

Most oly különös titkot vetek áldott, hófehér lapjaidra, oly nagy titkot, mely ha napvilágra kerülne, hõn szeretett családom szemében tébolyulttá válnék!

Kedves bátyám, Bartholomew, oly igen megértõ velem, hogy néha szinte már azt hiszem, benne is élnek olyan különös fantáziák, mint énbenem. Bár Ő sokkalta racionálisabb felfogású, mint én, aki könnyen átengedem magamat a misztikus tanoknak...

Tegnap este, azzal a kifogással, hogy megtekintek egy operát, kiszökhettem a ház biztonságos falai közül és kicsit elvegyülhettem a város nyüzsgõ forgatagában.

Utam azonban nem az opera gótikus épületéhez vezetett, hanem egy sáros kis utcák által övezett, rozoga házikóhoz, ahol egyes emberek elmondása szerint szeánszokat tartottak, és ahol sok jóvendõmondó, s mindenféle furcsa szerzet is megfordult.

Az égen telihold ragyogott, oly fényesen, mint a Menny tündöklõ lámpása... A fák sötét varázslókként magasodtak fölém... Valami különös érzés kerített hatalmába, mely csak fokozódott, mikor megérkeztem célomhoz...

Kissé félve léptem be az ajtón, és láttam, hogy két ember van csak bent, egy idősebb, ősz hajú asszony, hosszú, fekete ruhában, s egy fiatalabb leány, akinek külsejét semmi sem különböztette meg a korunkbeli, fiatal fruskáktól.

Halkan köszöntöttem őket, mire az idős hölgy csendre intett, majd leültetett, megfogta a kezeimet, mélyen a szemembe nézett, s így szólt:

„Leányom! Gyermekem! Vigyázz! Jól vigyázz! Veszély fenyeget, nagy veszély, és Bartholomew -t hamarosan nagy-nagy bánat éri majd miattad!”

Aztán elengedte a kezeimet, mire én rémülten kirohantam, hátra sem néztem, csak futottam és futottam. Bartholomew-nak nem szóltam semmit az öregasszonnyal való találkozásomról. Úgysem hitte volna el a történeteket...

Amikor megkérdezte, hogy miért tértem haza oly korán, azt feleltem, az előadás nagyon gyatra volt. Nem kérdezett többet. Megvacsoráztunk, s Ő olvasni ment a könyvtárszobába, én pedig a szobámba mentem, hogy papírra vessem soraimat.”

1765. VI. 16

IV. rész: Újabb részlet Charlotte naplójából

„Kedves Naplóm!

A tegnapi éjszaka folyamán borzalmas rémálmom volt! Egy, a miénkhez hasonló házban kóvályogtam, mint egy megriadt kis állat.

Valamely végtelennek tetsző, komor folyosón lépdeltem, magányom súlyos teherként nehezedett a vállamra. Lépteim nem hallatszódtak: mintha mezítláb suhantam volna egy bársonyos szőnyegen. De nem ez volt az egyetlen furcsaság...

Állt ott egy hatalmas asztal is, roskadásig megpakolva finomabbnál-finomabb étkekkel: szarvaspástétom, fácánleves, különböző vadak és gyümölcsök: mint egy római orgia!

Mikor megkóstoltam a pástétomot, semmilyen ízt nem éreztem, mintha egy darab zsebkendőt, vagy valami papírt majszoltam volna. Kiköptem hát az ételt, s legnagyobb megdöbbenésemre és őszinte undoromra nem az az étel volt a számban, amit előzőleg bekaptam, hanem egy levágott emberi ujj, rajta családom pecsétgyűrűjével!

Sikoltozva rohantam az elhagyott folyosókon, ám továbbra is oly hangtalanok voltak lépteim, mint a Halál sóhajai.

De jajj! Nem folyosó volt már az, ahol szaladtam, hanem egy végtelennek tetsző, ködös tér...!

Mint egy fuldokló, akit egy segítő kéz a felszínre húz, úgy emelkedtem fel a borzalmas lidércnyomás perzselő habjaiból!

A szívem vadul kalapált, arcomon gyöngyözött a verejték.

Úgy döntöttem, nem szólok erről az álmról Bartholomew-nak, még képes lenne rá, hogy orvost hívjon hozzám! Ez a fantazma közöttünk marad, kedves naplóm!

De most zárom soraimat. Itt az ideje, hogy gyakoroljam kicsit a latint és a görögöt!

1765. VI. 28

V. rész: A bánat kúriája

A Lenoir-villa, mikor még Charlotte is közöttünk élt, a boldogság és a jókedv otthona volt...

Naponta rendeztünk fényes lakomákat, összejöveteleket, s mindannyian boldogan éltünk, akárha tündérek szóttek volna körénk bársonyos álmokat.

Vendégseregek masíroztak a folyosókon, s a kertben hatalmas, trópusi virágok bontották illatos szirmaikat, míg édes madárdal ékesítette fényes rubinként a határtalan öröm eme pazar otthonát.

Aztán hirtelen, mint ahogyan nyári zivatar sújt le a tájra, minden megváltozott...

Charlotte rejtélyes eltűnése után a boldogság mennyei palotája a bánat bús kúriájává változott, s évszakoktól függetlenül, minden hajnalban jéghideg köd ölelte magához a falakat, a mérműves ablakok alatt futó borostyán üde színeit elrabolta ezer és ezer élősködő kobold, s a falakból a gyötrő kétségbeesés dallama terjengett. A bornak keserű íze lett, a kenyér megázott szövetdarabkához vált hasonlatossá, s valamilyen ördögi erő elszívta otthonunkból a boldogság és az élet legutolsó cseppjeit is.

Az éjszakák rideg kriptáiba zárva, mint az élettől megfosztott, bús lélek bolyongtam a folyosókon. A szolgák lassan elhagyták a házat, s végleg egyedül maradtam. Mintha élve elföldeltek volna...

Ám hiába a gyötrő érzések rettenetes armadája, hiába a megválaszolatlan titok, s hiába a lelkemben nyiladozó elhatározás, képtelen vagyok elhagyni a házat, hisz' Charlotte emléke mindörökké ide köti életemet, s talán halálomat is...

VI. rész: A találkozás

Képtelen... képtelen vagyok békében aludni! A Múlt úgy kaparja éles karmaival nyugodni térő szellememet, mint egy veszett kis állat! Álomtalan minden éjszakám...

Az ódon tükörrre homályos fátylakat borít minden továtűnő óra.

Vihar közeleg. A kúria hatalmas ablakaira megannyi esőcseppet taszít az orkán, s a villámok szinte szétszabdadják az égboltot...

Egy ismerős hang érkezik hozzám a vihar szárnyain lebegve:

„Táncolj vélem, táncolj vélem az öröklét kertjében! Itt az óra, ismét találkozhatunk!”

- Oly ismerős a hang... Régi, elmúlt éveket idéz... Charlotte? Charlotte? Te vagy az? Felelj!

De válasz nem jő, csak elmém úzi vélem csúf játékait, s tréfájában cinkosa a legvénebb varázsló, maga az Idő. Ágyamban fekszem, s eltakarom fejemet.

A sötétség lassan beeszi magát szívembe. Mi ez a furcsa, bizsergő érzés a bőröm alatt? Milyen varázslat áldozata lettem?

„Nem varázslat, csak álom... Ez a vágyak és a képzelet születésének órája!” - szól ismét az ismerős hang.

- Oh, Charlotte! Oh, drága húgocskám! Vajh' mikor lelhetünk nyugtot? Nézd...! Nézd hát! Testemből lassan elveszik az élet lángja... Nézd...! Nézd csak! Úgy irigyellek Téged! Te már réges-régen tudhatod, mi is van az életen túl! De én... én folyton rettegek, rettegek, hogy nem leszek méltó az üdvösségre!

„Ó, bolondos Bartholomew! Nincs mitől tartanod... Az üdvösség és a kárhozat nem létezik! Itt a világot jótékony köd fedi, s az idő megszűnik létezni, nem gyötri már a túloldalra megtért lelkeket!”

- Oh, Charlotte! Merre vagy? Nem látlak!

„Húnyd csak le szemeidet, ütött az Igazság órája!”

A valóság megszűnik létezni.

Az élet illata lassan elillan emlékezetemből. Szaporán kapkodom a levegőt.

A végtagjaim zsibbadnak, agyamra a döbbenet fátyla hull.

Elérkezett a vég pillanata...

- Oh, Charlotte! Újra együtt leszünk hát!

De állj! Mily rettentő borzalom?! Mily szörnyű iszonyat?! Kezeimet nyújtanám felé, de el nem érhetem, mint egy álomkép, szertefoszlik. Nem... Ó, nem! Az nem lehet! Charlotte álomkép volt csupán? Egy általam kreált lény, aki azért született, hogy magányomat enyhítse? S mikor eltűnt azon a borzalmas napon? Akkor azt hittem, megőrültem... Most pedig arra gondolok, talán akkor jött meg az eszem, s most, hogy létem lassan örök télbe hanyatlik, felélednek előttem a régi fantazmák?

De nem... Az nem lehet! Hisz' Charlotte élt... Charlotte élt... Charlotte... életet kapott... Tőlem?!

Borzalmas! Borzalmas felismerés! A végső próba, mely előttem áll: a napló!

Oh, egek! Charlotte naplója a tulajdon kezem munkája!

Ekkor így szól hozzám Charlotte:

„Drága bátyám! Végre megértetted! Rémálmod kezdete maga az ébredés volt, s most, hogy lassan üt utolsó órád, visszahoztál engem a feledés hantja alól.

Nyugodj hát békében, szeretett Teremtőm! A Gondolat végül alakot ölt, s túléli teremtőjét...”

Epilógus:

Amikor Bartholomew kilehelte lelkét, s a temetési szertartás is lezajlott, a rokonoktól és barátoktól nem messze, egy ismeretlen hölgy állt, ébenfekete ruháját játszadozva dobálta a szél.

Charlotte volt az. Így hát a képzelet valósággá lett, s a téboly létező, érző lényt teremtett a gondolatból.

S, hogy Charlotte most merre járhat? Talán éppen Hozzád sodorja a Végzet, Hozzád, ki buzgón és lelkesen olvasod e sorokat. Ha így lesz, fogadd magadhoz Őt, s értsd meg furcsa történetét!

Charlotte! Ég veled! Talán találkozhatunk még veled egy villámfényes, vihar kínozza éjjelen...

Hálós

BESZÁMOLÓ

Minden évben színes és folyamatos a két település testvérvárosi programja. Legutóbb augusztus utolsó pénteki napján mutatkoztak be a váci közönség előtt Ipolyság festőművészei. A Katona Lajos Városi Könyvtárban még látható az Ipolysági Honti Múzeum és a Simonyi Lajos Galéria vendégkiállítása, melyet Pálinkás Tibor, a múzeum igazgatója nyitott meg. A megnyitón résztvevőket Igléczy Lilla, a könyvtár igazgatóhelyettese köszöntötte. A tárlaton különböző festői irányzatok között látható többek között Zsibráky Károly: Honti szüret című impresszionista hatású alkotása. Povazsán Júlia Tesmag c. munkája a naív festészet szép példája. Zórád Ernő Gyermekkorom Ipolysága c. festményével mutatkozott be. Érdekeseek Pokorni Lajos Balkán I-III c. képei.

Kovács T. István (fotók: váci könyvtár)

Pálinkás Tibor a kiállítás megnyitója

Képek a megnyitóról

PROGRAMAJÁNLÓ

FRISSEN MÁZOLVA

**2013. szeptember 21.
szombat 18:00**

**megnyitja:
CSONTÓ LAJOS**

**zene:
SICKPICNIC**

kiállítók:
BOGÁR ÁGNES • BULYOVSZKY LILLA • DEÁK EDINA •
DÓRA ÁDÁM • DURBÁK LILI • FARKAS-KONTRA MÁTÉ •
HOFFMANN TAMÁS BOLDI • KÁRPÁTHEGYI ISTVÁN •
LAJKÓ NÓRA • SÁNDORFI ZOLTÁN • SZABÓ PETRA •
TORNYS MÁRTON • TÓTH ANGELIKA • VÁLYI PÉTER

**megtekinthető: szeptember 21.-október 18. között
2600 VÁC, KÁPTALAN UTCA 16.**

Városi Galéria
K16
2600 Vác, Káptalan u. 16.

MEGHÍVÓ – EGYSZER EGYÜTT – CÍMŰ KIÁLLÍTÁSUNKRA

Németh Dóra, Tóth Angelika, Kecskeméti Kálmán, Emory Ladányi,
Németh Géza, Orvos András, Szemethy Imre

Megnyitja: Feledy Balázs művészeti író, 2013. október 5. szombat du. 5 óra
Artézi Galéria 1037 Budapest, Óbuda, Kunigunda u.18. E-mail: gallery@artezi.hu

Gyurkovics Tibor emlékest

2013. okt. 4 18:00

Szandán

IKSZT
Keményház termében

Az est vendége

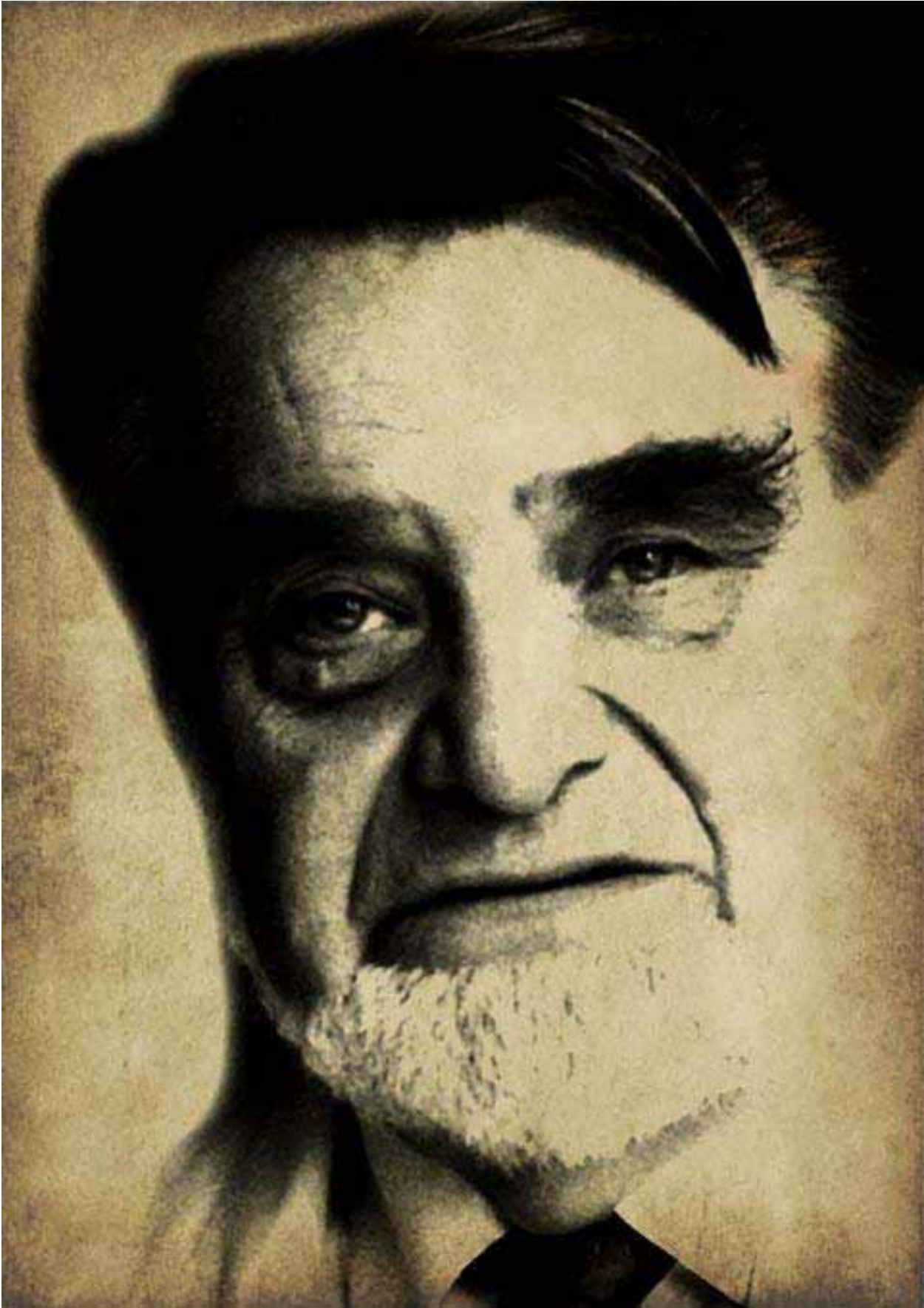
Bíró Gergely

(író, szerkesztő)

Az irodalmi emlékest megvalósulását a
Magyar Írószövetség

támogatja

KÖNYVAJÁNLÓ

H. Túri Klára

Teremtésből élő

"A bővelkedő élet egyszerre két dolgot jelent: akinek Jézusa van, mindene van; akinek Jézusa van, annak mindig elég az, amije van, mégpedig úgy, hogy másnak is jut belőle. "- Gyökössy Endre: Életet adó örömhír c. könyve szellemében kíván verseihez jó olvasást:

a Szerző

*...Higj a csodákban - hisz
miként víz vagy te magad is,
és égsz mégis... álomban,
vágásban s indulatban is:
hinned kell minden más csodát!...*

*...Ne hagyd a gondok felszínén
Süllyedni néped Istenünk!
Ne hagyd gondjai f e l s z í n é n
Add ha szomjúhozza kedve,
Add szellemed és add a szemnek
Fényét s igéid igazát neki -...*

*...Fáradt szívvel a múltó napokra
az ember csak kedvetlen legyint,
de bízva hangol az a holnapokra
kinek egy isteni karmester beint...*

*...Téveteg magamban hordva a Mindenséget -
emberül teszem, amit tehetek
-semmitől nem kell tartanom
s mindig lesz hely, fejem lehajtanom
-ösvényemen Ő az oltalom
: az ÚT, az IGAZSÁG és ÉLET!...*

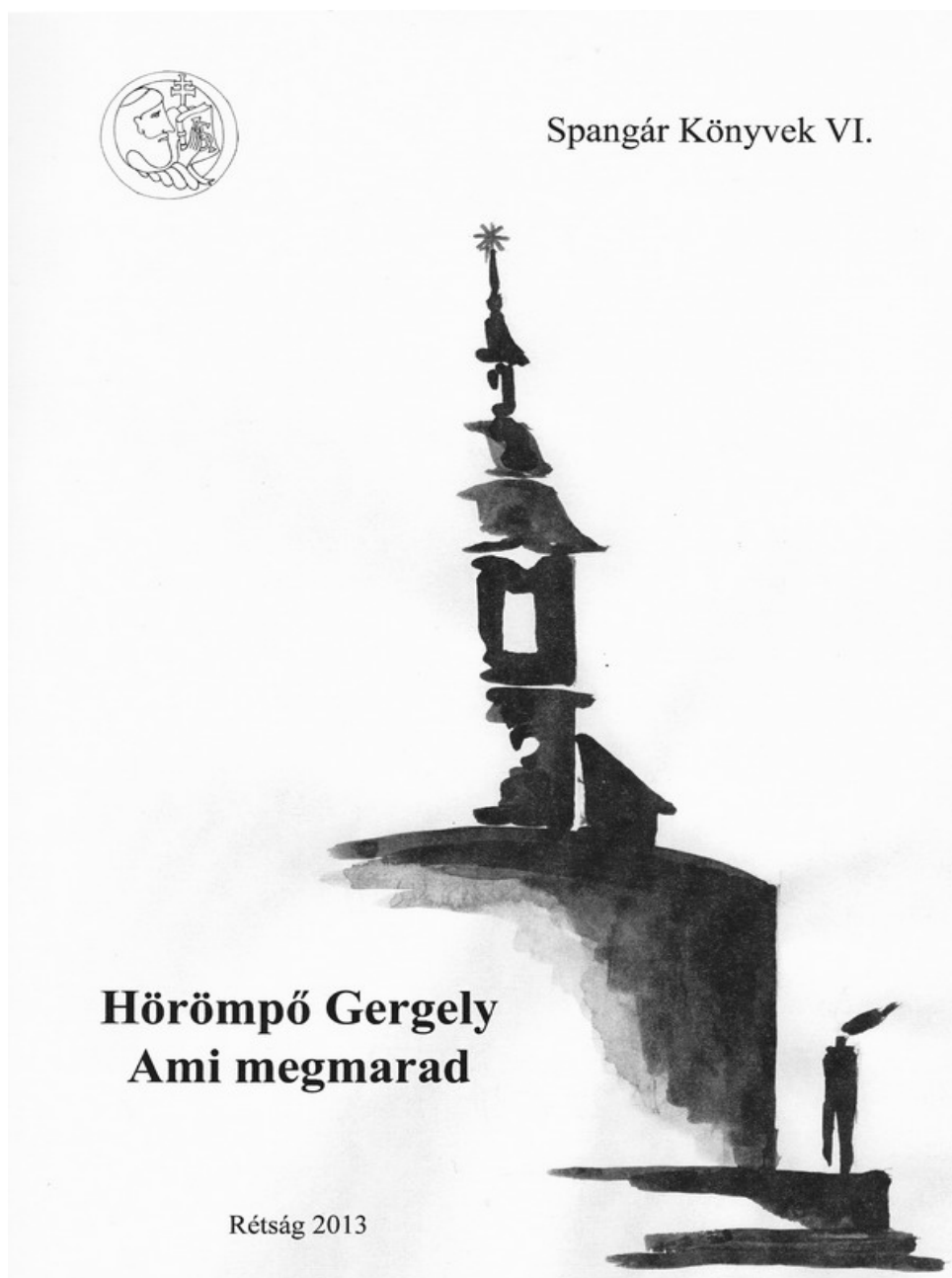
Megjelent Hörömpő Gergely új kötete: Ami megmaradt címmel

A rétsági Spangár András Irodalmi Kör néven bő tíz évvel ezelőtt egy kezdeményezés született a rétsági művelődési központban, mely a térség tollforgatóinak nyújt bemutatkozási lehetőséget. A névadó Nógrád község szülötte, a 18. század elejének jelentős irodalmi egyénisége volt. Az évente meghirdetett irodalmi pályázatra a világ számos pontjáról érkeznek írások. A Költészet Napján adjuk át a legjobbnak ítélt művek szerzőinek a Spangár-díjat. Hörömpő Gergely már csak posztumusz elismerésként kaphatta meg a mívés tüzománc-plakettet.

A Spangár Kör azonban továbbra is ápolni kívánja Hörömpő Gergely szellemi hagyatékát. E törekvés mentén született meg ez a kötet is. Az illusztrációkat Dovák B. József művész-tanár készítette. Csakúgy, mint a Spangár-díj kézzel fogható jelképét, a tüzománc-remeket. Köszönettel tartozunk érte.

E kötetbe a prédikációihoz készített írásaiból válogattam. Némelyiknél szerepel a prédikáció időpontja is. Van olyan, amely évtizedekkel ezelőtt íródott, s mégis mai korunkra is igaz annak mondanivalója. Bízunk abban, hogy a könyv olvasói számára sem lesz haszontalan e gondolatok felidézése. S ahányszor csak fellapozzák, tovább él Hörömpő Gergely hite. Ami megmaradt....

Végh József mkl

Megjelent Csáky Károly verseskötete: Fohászok Isten árnyékából címmel

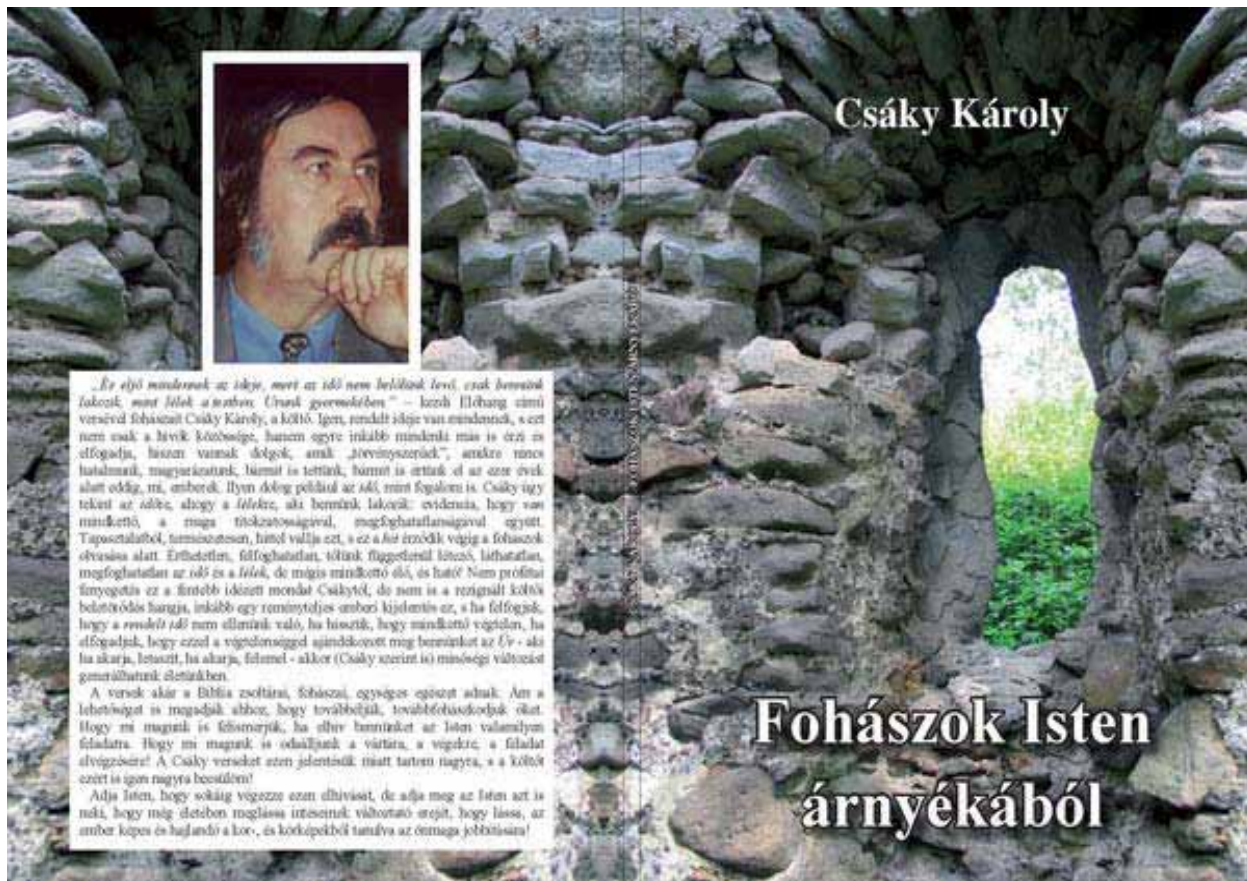
Öt ciklusba szedte össze legújabb verseit Csáky Károly, s ezekből a ciklusokból elkészült egy szövet, egy kor-, és kórkép. Találó ez az alcím, hiszen minden *ima*, *fohász* egyben vallomás is az emberi lélek (s így a világ) éppen aktuális állapotáról, vágyairól, szándékairól, s arról, mit szeretne megváltoztatni jelenvaló világunkban a gondolkodó (fohászzkodó) ember. Sajnos, a világ olyan, hogy állandóan lenne mit megváltoztatni benne.

A *költők* és a *próféták* általában sötét képekkel festik le a *világot*, általában „munkájuk” s a feladatuk a figyelmeztetés. Figyelmeztetni pedig csak szigorral, kemény, sokszor az emberi fülnek kellemetlen szavakkal lehet. Ám míg a *próféta* a *feladatát* konkrétan az *Istentől* kapja az *írások szerint*, addig a *költőnél* ez az *elhívás* nem ilyen egyértelmű, főleg a mai napokban. Sok önjelölt „próféta” támad az „írástudók” között, s azt gondolják, feladatuk csupán a szórakoztatás, a szavakkal való zsonglörködés, a brillírozás. (Manapság az irodalom többnyire ilyen. Nincs küldetésstudata, feladata, elhívása, kapott feladata.) Általában önmagukkal is lehitetik ezek a „próféták”, hogy erre a „feladatra” Isten jelölte ki őket, ám ahogy a jó fa is a gyümölcséről ismerszik meg, őket is tevékenységük eredményeiről ismerhetjük fel/meg.

A versek akár a Biblia zsoltárai, fohásza, egységes egészet adnak. Ám a lehetőséget is megadják ahhoz, hogy továbbéljük, továbbfohászkodjunk őket. Hogy mi magunk is felismerjük, ha elhív az Isten valamilyen feladatra. Hogy mi magunk is odaálljunk a vártára, a végekre, a feladat elvégzésére! A Csáky verseket ezen jelentésük miatt tartom nagyra, s a költőt ezért is igen nagyra becsülöm!

Adja Isten, hogy sokáig végezze ezen elhívását, de adja meg az Isten azt is neki, hogy még életében meglássa intéseinek változtató erejét, hogy lássa, az ember képes és hajlandó a kor-, és kórképekből tanulva az önmaga jobbítására!

A Szerk.

PÁLYÁZAT

Jókai-díj 2014

A Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület (Rév-Komárom, Szlovákia) és a Falvak Kultúrájáért Alapítvány Jókai Emlékbizottsága (Budapest, Magyarország) pályázatot hirdet :

1. Pályázat címe: Jókai-díj 2014

2. A pályamunkák beérkezési határideje: 2013. október 31.

3. A pályázatról:

a) Az irodalmi pályázat témája: **Jókai Mór és Petőfi Sándor barátsága**

b) Pályázni nyomtatásban meg nem jelent szépirodalmi írással – prózával, vagy tanulmánnyal lehet, melynek terjedelme nem haladhatja meg a 25 db A4-es oldalt, de legalább 10 oldalas, 12-es betűmérettel és másfeles sortávolság használatával, amelynek közlési jogával a szerző rendelkezik. Kérjük a felhasznált források pontos jelölését.

c) A pályázat jeligés. A pályaműhöz külön, zárt borítékban csatolandó szerzőjének neve, lakcíme, e-mail címe, telefonelérhetősége, s nyilatkozata arról, hogy a pályamű nyomtatásban még nem jelent meg. Ezen a borítékon kérjük feltüntetni a pályázó jeligéjét. A külső borítékra kérjük ráírni: „Jókai-díj, pályázat”

d) A pályázatokat egy nyomtatott példányban, minden oldalán jeligével ellátva és digitális formában (WORD) CD-n kell benyújtani az alábbiakban megadott címre.

e) Egy szerző csak egy művel vehet részt a pályázaton. A pályázati kiírásnak nem megfelelő pályázatok értékelésre nem kerülnek.

f) A döntés és értékelés: A legmagasabb értékelést kapott művek közül az alapítók által felkért nemzetközi bírálóbizottság legkésőbb 2014. január 22-ig hozza meg döntését.

g) A Jókai-díj tárgyasult formája Jókai Mór kezének márványlapon elhelyezett festett gipszmásolata.

h) Az elismerés 2014 februárjában, Jókai Mór születésnapja alkalmából Rév-Komáromban kerül átadásra.

i) A bírálóbizottság véleményét figyelembe véve a díjazott, legszínvonalasabbnak ítélt írásokból évkönyv kiadására is sor kerülhet. A díjnyertes és minősített oklevelet elért pályázók írásainak első felhasználási joga az alapítókot illeti, amely a Jókai-díj 2014 antológiában való megjelentetést tartalmazza.

j) A nem díjazott szövegeket az alapítók nem őrzik meg, s nem küldik vissza.

k) A Jókai-díjat elnyert pályázó három éven belül nem nyerheti el újból a díjat, írása megjelenhet az évkönyvben.

Levélcím: Jókaiho všeobecnozdelačenie a múzejné združenie - Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület, Valchovnicka 2 (Csapó u. 2), 945 01 Komárno, Szlovákia, illetve Falvak Kultúrájáért Alapítvány 1134 Budapest, Gidófalvy út 29., Magyarország

TÁJÉKOZTATÓK

K16 Kortárs Galéria Vácon a Káptalan utca 16. szám alatt

A K16 Kortárs Galéria a váci művészek kezdeményezésére a városi önkormányzat támogatásával jött létre, és a Madách Imre Művelődési Központ fenntartásában működik.

A Káptalan utca 16-os szám alatti épület kamaratermében tartja rendezvényeit és rendezi kiállításait.

Az alapítók és a kiállító művészek legfontosabb célként a kortárs, modern művészet támogatását és megismertetését tűzték ki maguk elé. Nem kötelezték el magukat egyetlen stílus, vagy művészeti irányzat mellett sem, éppen ellenkezőleg: szabad teret kívánnak biztosítani minden csoportos, vagy egyéni törekvésnek, biztosítva a stílusbeli szabadságot.

Egyetlen kritériumot fogalmaztak meg követelményként: a művészi értékben megnyilvánuló humanitást.

Céljaikat kiállítások és kapcsolódó rendezvények szakmai támogatásával valósítják meg. Kapcsolatot tartanak a város közművelődési és oktatási intézményeivel valamint az országos szakmai szervezetekkel /Magyar Alkotóművészek Egyesülete, Magyar Képző-, és Iparművészek Szövetsége, Magyar Festők Társasága/.

Olyan magas színvonalú programot kívánnak megvalósítani, amely méltó a város hagyományaihoz és „Vác a Kultúra Magyar Városa” kitüntető címhez.

Az alapítók közül többen rendszeres résztvevői az országos szervezésű kiállításoknak Ezen az úton haladva nyílik lehetőség egyénileg bekapcsolódni az ország művészeti vérkeringésébe.

A Galéria ehhez szakmai háttérrel tud biztosítani.

A K16 a város kortárs művészetének meghatározó helyszíne és kiállítóhelye.

A galéria szakmai háttérét öttagú kuratórium biztosítja:

Iványi Károlyné, MIMK igazgatója,
Koltai-Dietrich Gábor, festőművész, MIMK

munkatársa,

Fekete István fotóművész,
Németh Árpád festőművész,
Orvos András festőművész

A kiállítások előzetes bejelentkezéssel látogathatók, szakszerű tárlatvezetést biztosítunk:

Kapcsolat: Koltai-Dietrich Gábor 06-30-3773337

Németh Árpád 06-30-9737293

Orvos András 06-70-2405908

K16

Kortárs Galéria

Vác, Káptalan utca 16.

Alapító művészek:

Adorján Attila, Debreczeni Zsófia

Dóra Ádám, Fekete István

Garay-Nagy Norbert

Koltai-Dietrich Gábor

Lehotka László

Markó Erzsébet, Mészáros Ágnes

Molnár László József

Nagy Boglárka, Németh Árpád

Orvos András, Száraz Kata

Tóth Angelika, Tumbász András

Zubovics Györfkös Erzsébet

K16

Kortárs Galéria

Vác, Káptalan utca 16.

A K16 Kortárs Galéria a váci művészek kezdeményezésére a városi önkormányzat támogatásával jött létre és a Madách Imre Művelődési Központ fenntartásában működik. A Káptalan utca 16-os szám alatti épület kamaratermében tartja rendezvényeit és kiállításait.

Az alapítók és a kiállító művészek legfontosabb célként a kortárs, modern művészet támogatását és megismertetését tűzték ki maguk elé. Nem kötelezték el magukat egyetlen stílus, vagy művészeti irányzat mellett sem, éppen ellenkezőleg: szabad teret kívánnak biztosítani minden csoportos, vagy egyéni törekvésnek, biztosítva a stílusbeli szabadságot.

Egyetlen kritériumot fogalmaztak meg követelményként: a művészi értékben megnyilvánuló humanitást.

Kapcsolatot tartanak a város közművelődési és oktatási intézményeivel valamint az országos művészeti szakmai szervezetekkel: Magyar Alkotóművészek Egyesülete, Magyar Képző-, és Iparművészek Szövetsége, Magyar Festők Társasága.

Olyan magas színvonalú programot kívánnak megvalósítani, amely méltó a város hagyományaihoz és „Vác a Kultúra Magyar Városa” kitüntető címhez.

Az alapítók közül többen rendszeres résztvevői az országos szervezésű kiállításoknak. Ezen az úton haladva nyílik lehetőség egyénileg bekapcsolódni az ország művészeti vérkeringésébe és ehhez a K16 Galéria szakmai háttérrel tud biztosítani.

A K16 a város kortárs művészetének meghatározó helyszíne és kiállítóhelye.

KÖR

RÉTSÁG KÖRNYÉKI KÉPZŐMŰVÉSEK, ÉS MŰVÉSZETBARÁTOK TÁRSASÁGA

Az alkotómunka elmélyült magányosságot igényel, de minden alkotó szükségét érzi időnként, hogy összemérje, kontrollálja tevékenységét. A Rétság vonzaskörzetében élő képzőművészekben 2010 tavaszán fogalmazódott meg az igény egy nyitott közösség létrehozására. Első közös találkozóinkon létrehoztuk független, öfenntartó közösségünket. A KÖR elnevezés a kerek asztalt szimbolizálja, a csúcsok nélküli egyenrangúságot. A KÖR nem szolgáltatás, azt vehetsz ki belőle, amit beletettél. A kezdeményezés életképessége elsősorban azon múlik, ki mit tud adni a többieknek. A közös beszélgetések, programok kristályosíthatják ki az együttműködés szintjeit. Nem szándékunk alkotói egység, iskola kialakítása, egymás befolyásolása. Annál inkább szándékunk olyan ösztönző légkör megteremtése, amelyben kibontakozhatnak a képességek.

A KÖR egy kísérlet a Rétságon és környékén élő képzőművészek és művészetbarátok együttműködésére. Célja az alkotók elszigeteltségének feloldása, szellemi, szakmai közösség létrehozása. A csoport munkájával hozzájárul a térség kulturális felemelkedéséhez, élő kapcsolatot tart más társművészetek képviselőivel. Központunk a rétsági Művelődési Ház, de egymást is meglátogatjuk, találkozásaink alkalmasszerűek. A KÖR – ben mindenki megkeresheti, megtalálhatja a számára fontos értékeket (megjelenési lehetőség, szakmai fejlődés, kontroll, emberi kapcsolatok, kulturális partnerség). A csoporton belül létrehozhatók kisebb, szakmai alapon működő közösségek (pl. festők). Más művészeti csoportosulásokkal való kapcsolataink erősítésére közös kiállításainkra vendégművészt is meghívhatunk.

KÖR – társak: Dovák B. József *tűzzománc* Diósjenő
Egyházy Gábor *keramikus* Hont
Girasek Károly *fotós* Rétság
Havasréti Pál *zenész* Tolmács
Kazsimérszky Róbert *festő* Rétság
Kolozsvári Grandpierre Miklós *festő, szobrász, grafikus*

Hont

Kovács László *keramikus* Szendehely
Krasznainé Konczili Éva *festő* Nagyoroszi
Krasznai Gyula *író bördízműves* Nagyoroszi
Lengyel László *festő* Rétság
Makrai Adél *festő* Érsekvadkert

Nagy Gabi	<i>keramikus</i>	Tolmács
Óvári János	<i>festő</i>	Rétság
Pekárnyé Mindszenti Csilla	<i>dekoratőr</i>	Rétság
Végh József	<i>író, múz. ig.</i>	Rétság
Vigyinszki Attila	<i>festő</i>	Nagyoroszi
Záhorszki Mónika	<i>grafikus</i>	Nagyoroszi
Zsoldos Emőke	<i>zenész</i>	Rétság

A Kör nyitott a belépők, kilépők számára. A belépés alapfeltétele a jelen okirat és a partnerek elfogadása. Nem feltétel az aktív művészi tevékenység, elegendő a művészet szeretete. Akadályoztatás esetén lehetőség nyílik az ún. levelező tagságra is. A Műv. Központ helyet ad, tájékoztat, esetenként módot ad a közös megjelenésre, egyeztetés alapján dönt az esetleges támogatásról.

A közösségnek nincs vezetője, döntéseinket közösen hozzuk meg. Ügyvivők: Óvári János, Kazsimérszki Róbert és a műv.ház. igazgatója.

E havi számunk szerzői:

Börzsönyi Erika (Pásztó) Budapest író, költő
Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság,
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató
Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő,
szerkesztő
Elbert Anita ( ) Veszprém, tanár, író, költő
Farmosi László (Budapest, 1955) Budapest, költő
Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő
Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007)
református lelkész, költő
Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő
Kerekes Tamás(Budapest, 1957) Kisecset, író
Kiss-Simon Miklós ( ) Baglyasalja, író, költő
dr. Koczó József (Perőcsény, 1950) Vámosmikola,
helytörténész, ny. iskolaigazgató
Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró,
író
Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író
Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda,
tanár, költő
Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író
B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő,
restaurátor
H. Turi Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő
Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő,
író, előadó
Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő
Szúk Balázs (Eger, 1960) Debrecen, középiskolai
tanár, író, költő
Vasvári Zoltán (Budapest, 1958) Budapest,
etnográfus, művelődéstudomány
Vasi Ferenc Zoltán (Tata, 1966) Tata, költő
Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:

Karaffa Gyula

Helytörténész:

Végh József mkl.

Képzőművészet:

Konczili Éva

Szerkesztőség címe:

2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:

+3630-383-5385

+3630-531-4698

Email cím:

karaffagy@gmail.com

borzsonyihelikon@gmail.hu

hgev@freemail.hu

Weblapok:

www.karaffamese.freewb.hu

www.karaffagy.freewb.hu

www.karaffaboros.freewb.hu

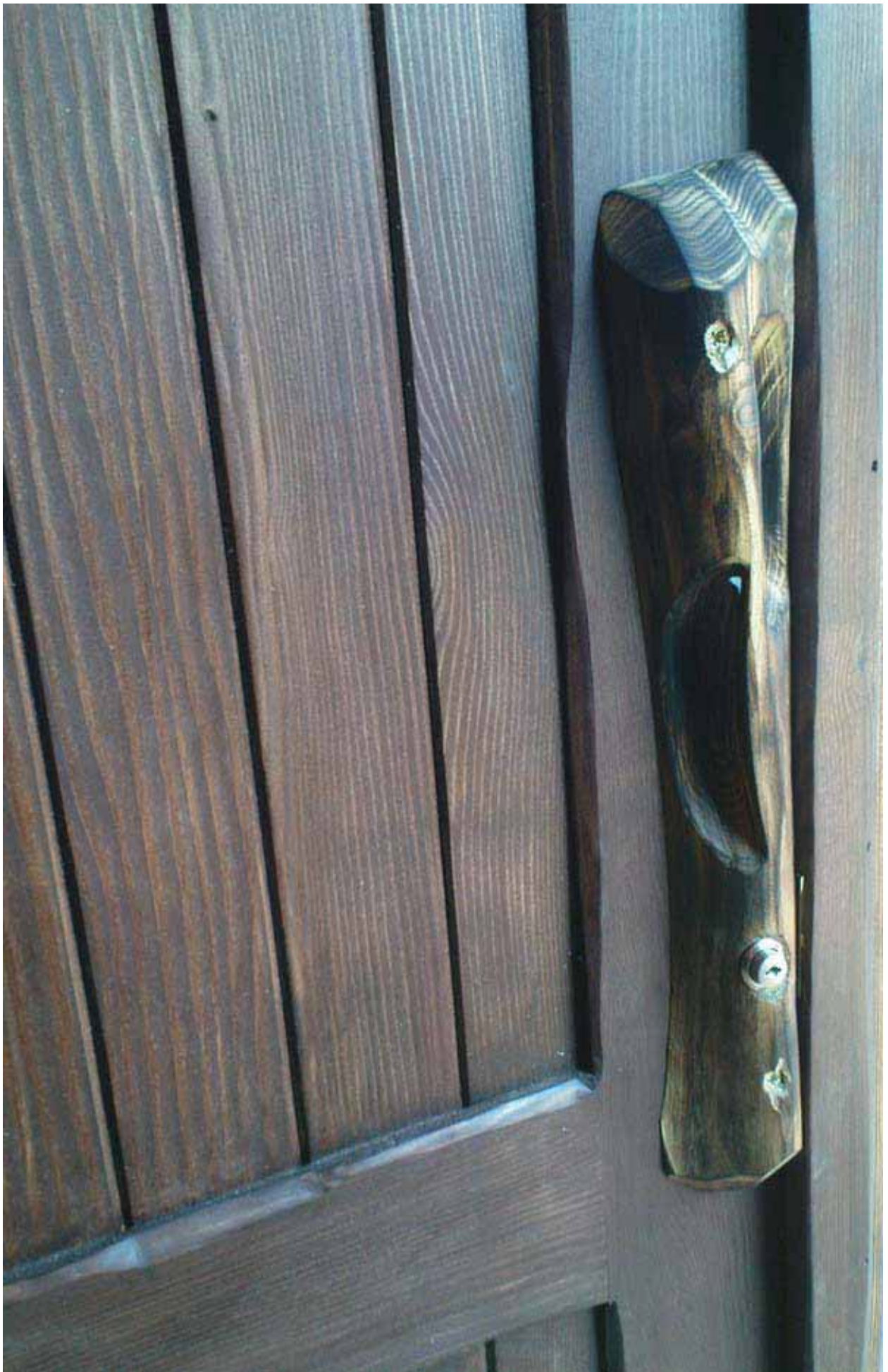
www.retsag.net

**Terjesztés: kizárólag ingyenesen
letölthető PDF formátumban.**

**Internetes lapunkra is vonatkoznak a
szerzői jog védelmének szabályai,
ezért a Börzsönyi Helikonban
megjelent bármilyen anyag más
felületen, lapban való
felhasználásához az érintett Szerző
előzetes engedélye szükséges!**

**A Börzsönyi Helikon 2012. március
27.-től tagja az Ipoly Eurorégió
Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés
egyesületének.**

Variáció fakilincsre